

România literară

Apare săptămânal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editor:
Fundatia România literară
Director general
Nicolae Manolescu

7-13 august 1996
(Anul XXIX)

31

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

Cîteva cuvinte despre „era-pol“ (pag. 3)

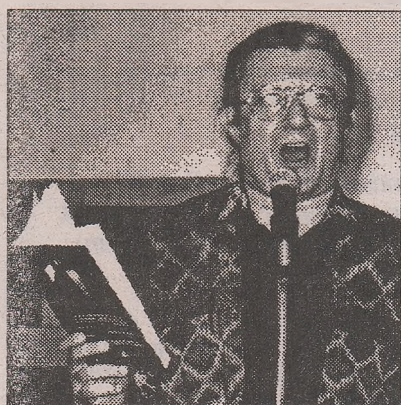
Iordan CHIMET:

O manifestație pro-America, la București, în 1986 (pag. 12-13)

Cantacuzinii (pag. 9)

Jurnal din prigoană (pag. 11)

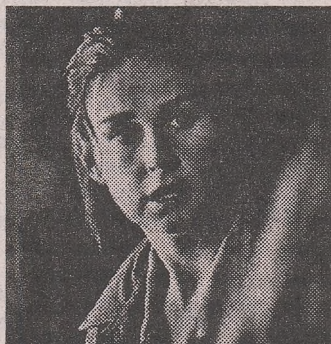
Rețineți
numele
debutanților
(pag. 7)

Valery OISTEANU:

Poetul la New York (pag. 20-21)

Taxonomie estivală (pag. 17)

Foșnitorul celofan al clauzei (pag. 2)

Spiritul olimpic și dușmanii săi

SPIRITUL OLIMPIC a fost definit, în epoca modernă, ca o înfrățire, prin sport, a națiunilor civilizate. Flacăra olimpică arde pentru toate țările lumii, dincolo de frontierele de stat, etnice, rasiale sau religioase. Actul terorist de la Atlanta pune încă o dată pe tapet, după acela de la München și după absențele, motivate politic, de la Los Angeles și Seul, pericolele care pîndesc cooperarea sportivă internațională. Olimpismul nu se reduce însă la sport. El încearcă să promoveze o idee valabilă pentru o înțelegere mult mai largă între popoare.

Principiul adversar al acestei idei este de natură politică. Există astăzi în lume destule forțe ostile înțelegerii. Nu e vorba numai de asasinarea unor sportivi sau a unor spectatori nevinovați. Tragedia de la München și de la Atlanta ascunde intenția unor grupări de a distruge cel mai generos spirit internaționalist, care a luat naștere o dată cu Pierre de Coubertin în 1893 și care, din 1896, s-a putut manifesta regulat, vreme de o sută de ani.

Asumîndu-mi riscul de a șoca pe unii, voi spune că la antipodul olimpismului se află naționalismele. Lecția Jocurilor Olimpice se bazează pe principiul competiției corecte. Cel mai bun cîștigă indiferent de națiunea căreia îi aparține. Competiția corectă, egalitatea de șansă și acceptarea valorii au fost premisele de la care olimpismul a pornit încă din Grecia secolului VIII înainte de Christos. Și nu e o întîmplare faptul că, în 394 după Christos, olimpiadele vechi au fost suprimate de Theodosie cel Mare, primul împărat roman care a făcut din creștinism religie de stat. Intoleranța de toate felurile a periclitat, ieri ca și azi, spiritul olimpic.

E o dovadă de superficialitate să nu vedem că actele teroriste sau rațiunile politice care au întunecat imaginea Olimpiadelor moderne constituie doar vîrful ghețarului imens de sub apă. În chiar desfășurarea jocurilor se găsesc destule elemente incompatibile cu spiritul olimpic. Sportul și-a avut dintotdeauna fanii săi. Dar, cînd intervine fanatismul naționalist, simpatia firească pe care fiecare dintre noi o arată echipei reprezentative sau sportivilor țării sale se transformă în intoleranță. Presiunea psihologică extraordinară exercitată de miile de americani din sala în care s-a desfășurat concursul de gimnastică de la Atlanta este contrară idealului olimpic. Spre deosebire de comentarii români, pe care i-am auzit exaltînd meritele sportivilor noștri, eu sînt de părere că nu faptul că sînt români contează, ci faptul că sînt valoroși. Spiritul olimpic ne obligă să-i aplaudăm pe cei mai buni. Naționalismul este o intoleranță care n-are ce căuta la olimpiadă. Trebuie să înțelegem că la originea bombei artizanale din parcul din Atlanta stau toate atitudini naționaliste sau rasiste care incendiază tribunele stadioanelor și prefac pe spectatori în bande de huli-gani. Nu bucuria victoriei celor pe care-i admiri, absolut normală, este dificultatea: ci incapacitatea de a-ți depăși resentimentul naționalist. Acolo, în tribune, și aici, în fața televizoarelor, cînd auzi comentariile trimișilor noștri speciali, se coace urîta bubă a fanatismului și se distruge puțin cîte puțin ideea olimpică.

CONTRAFORT

de *Mircea Mihăiteș*

Foșnitorul celofan al clauzei

O BICEIUL de a face azi *tabula rasa* din ceea ce s-a întimplat ieri pare a fi una din distracțiile preferate ale românilor. N-ar fi exclus ca la un concurs de profil, noi să fim campionii mondiali la proba *cine uită mai repede?* Astfel, luați de avântul tranziției, am uitat că hazlia chestiune a *clauzei* n-a devenit peste noapte sportul numărul unu al românului. Buclucașă clauză a fost, ani buni, și calul de bătaie al lui Ceaușescu. Dar, spre deosebire de urmașul său, titanul din Scornicești a știut să tragă un ce profit pînă și din pierderea ei. Cînd, în a doua parte a deceniului nouă, a primit semnale că americanii i-o vor retrace oricum, *Toașul* a anunțat ritos că, de fapt, nici nu are nevoie de ea, că el se descurcă și fără ajutorul murdarilor bani americani!

E singura deosebire față de Ion Iliescu. Primind-o, acesta a pretins, *brusc și dintr-o dată*, că el și numai el a obținut-o, că statura sa politică mondială i-a impresionat pe americani atît de puternic, încît sabotajul jalnicei opoziții române n-a mai avut nici un efect. Din toată această pălăvrăgeală probabil că singura parte adevărată e aceea privitoare la penibilitatea opoziției române. Nu știu dacă agenții de taină ai Convenției Democratice s-or fi deplasat la Washington pentru a cere - vai, ce urît! - ca românii să nu beneficieze de avantajele de care beneficiază și chinezii care au pus la cale masacrul din Piața Tien An Men. Dar știu că doi astfel de agenți - Emil Constantinescu și Petre Roman - au făcut ceva încă mai jenant.

Politicaștii cu pricina - că politicieni nu prea le putem spune - au devenit, în clipa de față, giranții de bază ai onorabilității prezidentului Ion Iliescu. Nu numai în fața Americii - unde, oricum, se cam știe cum stau lucrurile -, dar și la București. Chestiunea - ca într-o melodramă bulevardieră - arată astfel: fudul nevoie mare că a mai dat o lovitură sub centură celor care se îndoiesc de genialitatea sa, Ion Iliescu a crezut de cuviință să profite de prilej pentru a se descolorosi de adversari. Nu e, cum spunea un binecunoscut editorialist, „încă una din scăpările de sub control” ale lui Ion Iliescu. Ci de aplicarea unei politici pe care ultimul supraviețuitor stalinist a întrebuințat-o ori de cîte ori a avut prilejul: și în decembrie 1989, și în ianuarie 1990, și în 13-15 iunie același an, și la 27 septembrie 1991, și la alegerile din 1992. Și mereu de atunci încoace.

Orgolios ca un cocoș în ograda căruia a poposit găina cu ouă de aur, omul de la Cotroceni și-a dat frîu liber obișnuitului repertoriu de Torquemada bolșevic. Umflîndu-se în pene, el a început să spurce opoziția, să diabolizeze străinătatea, să amenințe dușmanii văzuți și nevăzuți, pentru a încheia triumfalist: iată, cu toate acestea, americanii mi-au căzut la picioare și m-au rugat să le fac onoarea de a accepta clauza națiunii cele mai favorizate!

Oricine își dă seama că numai alăturarea *națiunii române* de ideea de fa-

vorizată e, în orice context ar apărea, o dovadă, în cel mai bun caz, de cinism. Condusă de cine și cum e condusă, numai favorizată nu poate fi România! Ceaușescu măcar avea șiretenia să pretindă că binefacerea americană se revărsa asupra întregului popor. Iliescu, într-un acces de grandomanie, își rezervă pentru sine acest privilegiu: el exclude aproape jumătate din țară - adică pe cei care nu l-au ales -, neconsiderîndu-i demni de mărînimia lui.

Dacă banii - nu atît de mulți cît par la prima vedere - ar folosi poporului, n-ar fi nici o problemă. Din păcate, putem presupune de pe acum ce destinație le va da regimul represiv al lui Ion Iliescu. Cel puțin o parte din ei vor fi alocați procurării de aparatură la care ni se vor asculta și mai abitir telefoanele. O altă parte va merge la perfecționarea metodelor diversilor *killers* din serviciul puterii. Iar o altă parte se va duce pe apa sîmbetei - adică a propagandei externe.

Și iată cum vechile învățături kaghebiste renasc cînd nici nu te-ai aștepta. Din acest punct de vedere, Ion Iliescu a atins perfecțiunea în arta de a folosi banii adversarului (ca să nu zic ai dușmanului) pentru a-i contracara. Să fie clar: orice ban aflat la dispoziția lui Ion Iliescu este un ban care frînează integrarea României în structurile civilizatorii. Nimic surprinzător: Iliescu asta știe, asta face! Mai grav stau lucrurile cu cei doi complici de ultimă oră ai cotoceanului. Grăbindu-se ca la un incendiu, Emil Constantinescu și Petre Roman sînt martorii mincinoși convocați de stăpîn prin pocnete din degete. Acceptînd rușinosul rol de paravan al declarațiilor iresponsabile ale lui Ion Iliescu, ei le-au transmis americanilor, cît se poate de clar, că n-au auzit ceea ce au auzit! Cu alte cuvinte, că sînt ori proști, ori surzi!

Nu mă miră că Petre Roman trage, fără să clipească, această nouă minciună: vremea prim-ministeriatului său a inaugurat în România epoca nerușinării multilateral dezvoltate. Vizita sa la Cotroceni e doar o nostalgică recădere în starea infernal-paradisac în care se simțea ca pește în apă. Uimitor e că dl. Emil Constantinescu își vinde atît de ieftin pielea. E drept că de mai multă vreme se vorbește că între domnia sa și Iliescu ar exista un fir: știindu-se învins de pe acum, și nesperînd că, după două chelșăneli consecutive, va fi învestit pentru o a treia candidatură, dl. Constantinescu are asigurat un loc cald în structurile discrete de putere. Or, serviciul de azi are avantajul că e ambalat în celofanul foșnitor al patriotismului: pentru prostime, imaginea, umăr la umăr, a lui Emil Constantinescu și Ion Iliescu e garanția că lucrurile în țară (și pentru țară) merg perfect.

Cu astfel de moravuri, cu astfel de politicieni, nu trebuie să ne mai mire că vom intra în NATO atunci cînd vor intra și chinezii. Cineva ar putea să obiecteze că țara lui Mao nu are graniță cu Atlanticul. La care altcineva ar putea să replice: dar parcă noi avem?!

POST-RESTANT

de *Constanța Buzea*

D ACĂ ești de bună credință și naiv te lași pradă insidioasei lor ipocrizii, după care afli consternat că tocmai aceia care îți cer cu mai umilă înfocare să le spui adevărul nu-l pot deloc îndura, n-ai decât să servești prăjitura epistolară ce vine prompt, plină de moșii și de un infinit venin. Să știți că n-am văzut încă, pentru că așa ceva cred că nici nu există, agramăți care să nu devină agresivi cu cel ce îi pune la index. Și nici să se poată abține de la a comite în continuare versuri proaste și a-l bombarda cu ele mereu și mereu. Risc oare mult spunând că *rodul nopții* dv. de *trudă* intitulat *Ființa* este necopt? Ca text de jurnal intim și ca exercițiu ar merge și nu prea. În fine, nu puteți defini ceva ajutându-vă de un *pleonasm*, cum nici în glumă nu trebuie să mai spuneți: *Mi-e foarte teamă pentru că eu sunt și mai debutantă decât cutare.* (*Elisea Buntalis*) • Aspirant la bunăvoință, cum singur vă definiți, vă spun cu mâna pe inimă că al dv. *Cîntec pe crucea trecutului* este o lectură mai mult decât interesantă, chiar dacă maniera în care vă produceți sensibil și substanțial poate părea desuetă, puțin ieșită din uz. E un poem în toată legea, care se vede pe pagină ca proză, dar care are un impecabil ritm interior și rime nobile în lucrătură fină. Și pentru că e publicabil îl păstrez, cerându-vă în schimb favoarea de a vă dezvălui adevăratul nume, și extrag din el, pentru acum, un fragment pentru deliciul cititorilor acestei rubrici: „Pe cînd bunicul meu și toamna duceau o cănepiște la topit, ce dulce și adîncă era *soamna* unui copil de stele toropit! în carul vîrfuit de fascii grele, de viitoare pânze *necesare* pentru cămăși, izmene și obiele, *mîndre* fețe de masă și ștergere. La Săcălaia, tăul, ochi albastru prin care cerul vede în adîncuri cum știucile *provoacă* un dezastru pornind la vînațoare din oblăncuri, nu ne primea frățește niciodată. Prin stufăriș și păpuriș, în moluri, *fixam* cu parii cănepa legată, iar negre lipitori, subțiri simboluri de lăcomie neîndurătoare, ventuze vii averse de *renume*, se înfoiau cu sânge din picioare, fără să știe că în *astă* lume pe moș îl doare suflul bolnav de dor și alte năluciri ciudate. Copilul însă, liniștit și grav, cu visele de pești străfulgerate, privea cobaltul fundului de lac cu o nădejde poate prematură. El își dorea să aibă un hamac întins peste mirifica natură”. Vă rog să observați cuvintele culese cu *italice* și înțelegeți că ele nu mi-au plăcut, că ele dau în realitate poemului tenta desuetă, aparența de lucru imperfect și care se poate răsfrînge fatal asupra întregului poem. (*Luc Sambo*, Cluj-Napoca)

• Cu toată înțelegerea pentru situația specială în care vă aflați, nu vă putem publica sonetul în alt spațiu decât acesta și numai de data aceasta, motivul fiind lesne de înțeles: „Să-nchid în ale vorbelor corsete/ Tot ceea ce gîndesc și port în suflet/ Nu-i simplu! Și fac mii de... piruete/ Ca balerinii, greu schimbînd un zămbet// Ca un șirag la gâtul unei fete/ Cuvintele ascund în al lor sunet/Un limpede izvor cu tainic vuiet/ Bătînd în inimi reci, de statuiete// Dar cel ce - răbdător - le șlefuieste/ Cătîndu-le și tălcul și culoarea/ Întîi, să le iubească mult - firește!// Lăsatu-m-am și eu, cu drag, în marea/ Nemărginită a frazei ce grăiește.../ Și-am reușit să le găsesc valoarea.” (*Lucia Niculescu*, București) • Cu reală sinceritate trebuie să vă spun, stimate domnule viceprimar al orașului Orșova, că gestul dv. este cu totul sublim. Domnul *Sofronie Gheorghe*, septuagenar, locuitor al orașului Orșova și poet care, ne faceți cunoscut în adresa oficială, „de-a lungul întregii sale vieți și-a dedicat timpul liber zămislirii unor asemenea fapte de cultură, fiind apreciat de concetățeni și de multe ori în presă” poate fi cu adevărat fericit și mîngăiat de dragostea și atenția arătată. Înțelegînd că *instituiția*, pe care cu onoare o reprezentați, „dorește opinia a cât mai multor specialiști în domeniu din afara localității, lipsite de factorul subiectiv ce poate greva pro- sau contra autorului operei sale”, ne solicită și nouă, *României literare*, *aprecierile noastre deschise asupra materialelor anexate și în măsura în care putem, să vă sprijinim în publicarea lor*. Vă primim, în fine, *considerațiile* dv. și *cele mai bune urări*, dar nu vă putem sprijini în publicarea textelor, din simplul motiv că sunt lipsite de valoare literară. Iată și proba practică, mostra în lumina căreia ne-am permis să nu dăm curs... etc.etc. „Și-atîta timp cât voi trăi/ Mereu voi cânta oamenii/ Iar cînd pe veci voi adormi/ Pe crucea ce-mi va străjui/ Putreziciunea-mi de sub glie/ Un prieten bun, doresc să scrie:/ Aici, un OM este-ngropat! Un OM, ce oameni a cîntat...” (*Sofronie Gheorghe*, Orșova).

Editată de:

România literară

- *Fundația "România literară", director general Nicolae Manolescu;*
- *cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă.*

Redacția: Nicolae Manolescu - director, Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Ioana Părvulescu, Andreea Deciu (critică și istorie literară), Constanța Buzea (poezie, proză), Cristian Teodorescu, Mihai Minculescu (publicistică), Eugenia Vodă (film, muzică), Marina Constantinescu (teatră, plastică), Adriana Bittel (externe), Anca Firescu (secretar de redacție), Nina Pruteanu, Ruxandra Dinu, Alexandra Voicu, George Șipoș (corectură), Victor Ciupuliga (fotoreporter).

Administratia: Fundația "România literară", Calea Victoriei 133, sector 1, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 4072996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 1520796100089. Mihai Pascu (director executiv), Elena Raicu (contabil șef), Corneliu Ionescu (șef serviciu difuzare, tel. 650.33.69.), Andriana Fianu (correspondență și difuzare în străinătate), Elena Hurducaș (secretariat).

Correspondenți: Gabriela Melinescu (Stockholm), Dumitru Radu Popa (New York), Tudor Olteanu (Amsterdam).

Tehnoredactare computerizată: Fundația "România literară" - Anca Firescu, Mihaela Ivan. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

E-MAIL: romlit@romlit.sfos.ro și romlit@buc.soros.ro (INTERNET)

Câteva cuvinte despre „era-pol”

O VESTE! Dar ce veste! O, ce veste minunată!

În fine, toate radio-urile, toate t.v.-urile, toate ziarele cu titluri mai mari sau mai mici, în funcție de culoarea lor dar și de vârsta redactorului lor șef, anunță vestea.

Dar vestea este neconfirmată de americani. Ce bine ar fi să fie adevărată, adică bine confirmată, adică bine confirmată pozitiv, vestea asta minunată. În cazul unor asemenea vești, americanii sunt pe post de Papă sau de Secretariat de Comitet Central. Dacă nu dau ei O.K.-ul, marea veste este, sau nu este mare veste.

Din câteva mari vești minunate, pe care omenirea le aștepta cu nerăbdare și care trebuiau să ne apară fără întârziere, ne-a parvenit acum asta, așa că marile vești vor fi din ce în ce mai puține, până când nu vor mai fi deloc - ce bine! Nu s-ar putea ca veștile astea mari și minunate să fie vestite toate o dată și pentru totdeauna, după care nu vor mai fi niciodată altele de vestit? Ce bine! Ce bine ar fi.

CARE doctor, care specialist ar fi capabil să explice tot ceea ce se petrece în corpul unui om ajuns în starea de a putea decide de soarta celui de alături de el? Și dacă suntem cu toții programați să evoluăm în acest fel? Nu pot să cred că toți. Numai unii. Totul depinde de condițiile specifice și deci propice create și care stau la baza acestei evoluții, ar putea răspunde știința! De fapt, cred eu, totul depinde din care copac am coborât. Nu coborâm toți din același copac. În realitate alți copaci sunt în Europa, alții în Antile și cu totul alții în Asia. Dar în Eurasia? Nu știu! Dar ce știu cu siguranță, pentru că i-am

văzut de aproape chiar în aceeași regiune, nu toți copacii sunt la fel și deci este normal ca tot ce coboară din acești copaci diferiți să fie diferit.

Cum se face că abia acum în secolul XX au început să apară veștile astea minunate? Până acum, să zicem în cele patruzece de secole de când a început omul să-și scrie cu litere pățaniile sub formă de istorie, nu au fost motive să apară astfel de vești? Ba da! Motive au fost dar mijloacele directe de comunicare tip Internet de exemplu nu erau încă date în folosință. Deci veștile apăreau, dar rămâneau într-un fel de cadru restrâns, confidențial, în care lumea rămasă putea să se bucure. Pe măsură ce mijloacele de comunicare se perfecționau, veștile minunate ajungeau la mai multă lume care dacă scăpase întreagă se bucura sărind de pe un picior pe altul, sau dacă nu, de pe o proteză pe alta.

PARTEA cea mai curioasă este că numai ultimele două treimi din secolul XX putem să le numim „era-pol”, deoarece numai în aceste două treimi și-au dezvoltat, teoretizat și aplicat practic ideile, cei mai importanți, mesianici, „dascăli-poli” din istorie. Gigantismul fiecăruia dintre ei se măsoară în așa numitele unități-victimă. Așa le numim noi, cei care am reușit să stăm pe marginea terenului și abia am scăpat de a nu deveni unități noi înșine, sau ceilalți mai șmecheri, mai descurcăriți și de fapt mai parșivi, care s-au unit între ei în diferite grupări numite cuiburi, celule, sau pur și simplu organizații de bază. În acest fel au crezut că dând o mână de ajutor vor evita să devină victime, dar au devenit imediat „micro-poli”. De fapt acești mici-poli au realizat milioanele de unități-victimă în numele și

la ordinul dascălului din frunte. „Bine”!, mă întorc și zic, în Asia, sau în Antile, sau în alte regiuni ale lumii poate că era normal. Țări sălbătice, nedezvoltate, cu unele din viețuitoarele lor abia coborâte din copaci, sau necoborâte complet, se poate. Dar în Europa? Cum este posibil? Nu mi-am închipuit niciodată că și în Europa mai pot exista vietăți necoborâte complet.

Primul lucru pe care l-a dat Dumnezeu oamenilor, înainte chiar de a-i lăsa să coboare dintre ramuri a fost legea-morală. Morala simplă, adică, „nu face altuia ceea ce nu ți-ar place să ți se facă ție”. Ei bine, eu cred că dascăli-poli și-au spus în sinea lor, „să vedem dacă această morală este adevărată”. Și și-au dat seama că pe măsură ce numărul unităților-victimă creștea, cu atât li se putea întâmpla mai puțin același lucru. Din păcate cei mai mulți au murit în patul lor ca oricare muritor de rând.

Numai unul a murit ucis de un parazit.

Pol Pot a fost cel mai eficace polpot-ist deoarece în doi ani a ucis o treime din populația sa, adică două milioane de suflete din șase milioane de locuitori cât avea Cambodgia la începutul deceniului al șaptelea. Această țară am cunoscut-o și iubit-o înaintea masacrelor de imediat după plecarea americanilor. Era țara în care fetele aveau cel mai frumos surâs din lume.

La Paris, în muzeul Guimet, există o sală cu capete de prințese khmerek sculptate în piatră, numită sala Surâsului Khmer. Hitler pentru același rezultat a avut nevoie de zece ani. Stalin a avut un randament mai ridicat, dar a început mai devreme. Până acum morala de care vorbeam mai sus nu s-a aplicat nimănui. Nici măcar în Yugoslavia. Toți au murit fără să fie judecați, numai unii din micropolii care i-au ajutat au fost executați, de exemplu acum cincizeci de ani în Europa.

Pol Pot a murit în junglă de malarie. A murit tremurând de frig și de friguri, într-o țară tropicală. Murind a declanșat marea veste minunată, răspândită cu iuteala gândului în lumea întreagă. Veste neconfirmată de americani, dar plină de bucurie pentru oameni și plină de spaimă pentru polpotiștii rămași încă în viață.

De unde se vede că Dumnezeu aplică singur legea sa morală, văzând că oamenii nu sunt capabili să miște nici măcar un deget pentru apărarea ei.

DACĂ un om ucide alt om este judecat și condamnat la mulți ani de închisoare sau chiar pe viață în țările noastre așa-zis civilizate. Dacă ucizi mii sau milioane nu ți se întâmplă nimic sau cel puțin așa au fost exemplele istoriei de până acum. Atunci care este alegerea de făcut între dreptate și morală? Să alegem acum, înainte de a primi celelalte vești minunate care mai sunt de primit.

Ușurare

ÎN sfârșit, ne-am liniștit - ce ușurare! Ce bine că s-a încheiat acest *suspense* prelungit și intolerabil: președintele nostru a acceptat deci să candideze din nou, a fost de acord să-și urmeze lui-însuși la cârma statului. Iată că implorările poporului au ajuns la urechile sale, iată că gemetele angoasate ale celor mulți și neliniștiți au avut în cele din urmă efectul dorit. Mobilizatoarea lozincă *Iliescu reales!* va putea flutura curînd pe buzele românilor de bine în entuziaste adunări electorale.

Mult a mai durat această incertitudine atroce, dar, slavă Domnului că totul s-a terminat spre binele nervilor noștri. Nici nu-și închipuie marii oameni ai țării cât de dureroase sînt, pentru popor, aceste șovăieli! Iar cînd, în cele din urmă, abandonîndu-și liniștea căminului, ei acceptă să se jertfească binelui public - ce fericire curată umple inimile aceluiasi popor! Pentru a evoca un exemplu ilustru, chiar și ducele de York a acceptat foarte greu să fie

rege, dar altruismul său a învins, iar Anglia l-a putut avea în sfârșit pe Richard al III-lea.

Acum, că Președintele a fost de acord să fie președinte în continuare, nu trebuie să ne culcăm pe lauri. Ar fi nedemn să cedăm pornirii - atât de umane, totuși - de a ne odihni puțin după emoțiile prin care am trecut. Eu zic ca de pe acum să se organizeze o puternică mișcare de masă în favoarea amendării Constituției, permițîndu-i-se astfel cetățeanului Ion Iliescu să candideze și în anul 2000, pentru al patrulea mandat. Ba chiar și pentru al cincilea ori al șaselea, dacă o să vrea. În fond, după suavul *hocus-pocus* legislativ avînd drept rezultat a treia candidatură, ce mare lucru ar mai însemna un mic amendament pentru a patra!

Dar ar fi prea frumos să fie adevărat: mi-e teamă că nu-i prudent să contăm la nesfârșit pe altruismul unui singur om - oricît ar fi el de excepțional.

MIC DICȚIONAR

de Mihai Zamfir

Sergiu Huzum

Un roman propagandistic

P RIMUL volum din romanul lui Mihai Sin, *Quo vadis, Domine?*, a apărut la o editură prestigioasă, Humanitas, și s-a difuzat cu promptitudine în toată țara. Al doilea, tipărit de o editură obscură, Holding Reporter, este practic de negăsit în librării. Și nu pentru că s-ar fi vândut rapid, ci pentru că, purși simplu, n-a ajuns acolo.

Primul volum a atras atenția prin tentativa autorului de a reabilita Securitatea, prezentând-o nu ca pe un monstruos aparat de represiune, așa cum a fost în realitate, ci ca pe o instituție de elită preocupată de viitorul României, ca pe o conștiință a națiunii rămasă de veghe într-un moment de decădere generală. În ceea ce mă privește, mi-am exprimat atunci surpriza și chiar consternarea în legătură cu faptul că un scriitor care conta ca un judecător sever al regimului comunist a găsit de cuviință să atribuie merite inexistente și neverosimile tocmai Securității - cea mai josnică invenție a acestui regim. Mihai Sin a reacționat imediat, vehement, prezentându-mă opiniei publice ca pe un om de nimic și ca pe un critic incompetent (după ce ani la rând mă asigurase, inclusiv în scris, de marea lui stimă). Această ripostă neșabuită nu m-a afectat totuși prea mult, întrucât scriind critică literară de peste douăzeci și cinci de ani sunt oarecum obișnuit cu ideea că unii scriitori fac un fel de crize de isterie atunci când apar cronici negative la cărțile lor. În schimb, m-a pus pe gânduri observația lui Mihai Sin că este vorba doar de primul volum al unui roman și că volumul al doilea (și ultimul) va schimba complet perspectiva pe care eu mă grăbisem s-o sancționez.

Constat acum, după lectura celui de-al doilea volum, că, din nefericire, versiunea mea inițială se confirmă. Romanul *Quo vadis, Domine?* este, în întregime, o pledoarie în favoarea Se-

curității, pledoarie abilă, fără accente apologetice, dar bazată totuși pe teza - exorbitantă, sfidătoare - că această instituție și-a asumat în ultimii ani ai dictaturii lui Ceaușescu misiunea salvării României. Se poate spune chiar că al doilea volum - departe de a răsturna sau măcar de a corecta perspectiva impusă de primul - duce până la ultimele consecințe premisa autorului.

Dominic Vanga, inginerul cu preocupări de literat, ales de Securitate, datorită înzestrării lui intelectuale excepționale, ca posibil conducător al țării în perioada postceaușistă, este mutat - așa începe volumul al doilea - de la vila secretă „de lângă lac” într-o altă vilă secretă, din munți, mult mai mare decât prima și având, ca anexă, un fel de buncăr (poreclit, în cel mai pur stil românesc, „buncăraș”). În vila respectivă se află o colecție de oameni de valoare, luați și ei ostateci, în scopuri nobile, de către Securitate. De la Goian, fostul deținut politic și Florescu, fostul călugăr și până la tinerii și nerăbdătorii Zavicea și Vițega, adepții unui mod de gândire practic, de inspirație americană, sunt reprezentate, în această colecție, cele mai diverse tipuri umane ale societății românești din anii 1988-1989. Sarcina pensionarilor „reședinței” (așa se numește vila și acesta este și titlul volumului doi) este să reflecteze asupra politicii pe care va trebui s-o promoveze România imediat după căderea lui Ceaușescu.

Vanga este adus în mijlocul lor ca să organizeze această - cum să-i spunem? - cugetare colectivă. În intenția ofițerilor de Securitate care supervisează întreaga acțiune - colonelul Coldea și maiorul Murza, cunoscuți cititorilor din volumul anterior - dezbaterile ar trebui să constituie totodată un fel de repetiții pentru activitatea parlamentară de mai târziu. În cursul discuțiilor inițiate și conduse de acum

înainte de Vanga se trec în revistă, într-adevăr, toate problemele cu care se va confrunta România în perioada postdecembristă. Drept urmare, Securitatea și colaboratorii săi (unii forțați, alții însă convinși să devină colaboratori) ne apar ca o entitate clarvăzătoare și responsabilă, care înțelege și asigură viitorul țării.

Este adevărat că, începând cu ianuarie 1989, o altă aripă - malefică - a Securității îi face să dispară, unul câte unul, pe ilumiinații locatari ai „reședinței” și îi înlocuiește cu diverși impostori, astfel încât în secvența finală, datată 22 decembrie 1989, nu mai știm dacă sediul CC al PCR este luat cu asalt de adevărații sau de falșii salvatori. Această cârpeală narativă nu schimbă însă esența romanului. Ideea de bază a întregii construcții epice rămâne aceea că Securitatea, prin cei mai buni lucrători ai ei, s-a gândit permanent la soarta României, a organizat (cu mari riscuri!) pregătirea unei echipe de conducători, iar la momentul potrivit, cu modestie și cu spirit de sacrificiu, a dispărut în ceață, lăsând gloria altora. („Când se întetiră hui-duielile și strigătele mulțimii, Murza îi spuse - lui Vanga, n.n. - că el trebuie să dispară și îl îndemnă să o ia împreună cu cei ce se buluceau la intrarea în C.C.”)

D ÎN punct de vedere literar, romanul are de suferit din cauza facturii sale propagandistice. Toată povestea cu antrenarea - în munți, în cel mai strict secret - a viitorilor conducători ai României este neverosimilă până la stridență. Îndepărtându-se, primejdios, de realitate, de logica ei, autorul alunecă în tiparele celei mai ieftine literaturi de spionaj. Exact ca în această literatură, chelnerii care îi servesc pe ofițerii de Securitate pot fi împușcați fără probleme dacă nu-și fac cum trebuie datoria, iar personajului principal, un tânăr superdotat, i se pune la dispoziție de către cei care l-au racolat o femeie frumoasă, oricând utilizabilă ca partener sexual (este vorba de un căpitan de Securitate, Magda Dumitrescu).

Obligațiile de propagandist pe care și le-a luat autorul îl determină să renunțe frecvent la mijloacele epice pentru a se lansa în tot felul de teorii, atribuite personajelor sale. Drept urmare, romanul se împotmolește frecvent, se transformă într-o interminabilă vorbărie. În mod suspect, când apare o dispută de idei, se dovedește a fi mai convingător personajul care susține teze ca: toate serviciile secrete din lume săvârșesc și atrocități, în România s-a produs în timp o apropiere sufletească între călăi și victime, datorită omeniei native a românilor, civilizația occidentală trebuie privită cu circumspecție etc.etc.

Romanul - conceput în mare măsură ca un roman de idei - este subminat și de iremediabila naivitate a autorului în postura sa de filosof. Mihai Sin are o inteligență artistică remarcabilă, pe care și-a folosit-o cândva la maximum (în *Bate și ți se va deschide*) și pe care a ajuns să o folosească, în prezent, extrem de rar. În

QUO VADIS, DOMINE? Volumul 2 REȘEDINȚA

HOLDING REPORTER

Mihai Sin, *Quo vadis, Domine?*, vol. II - *Reședința*, București, Ed. Holding Reporter, 1996. 432 p., preț neprecizat.

acest volum doi din *Quo vadis, Domine?*, numai paginile despre zborul helicopterului și despre senzația de forță demiurgică trăită de pasagerii lui amintesc de talentul prozatorului. În rest, sute de alte pagini sunt ocupate de discuții banale, previzibile, cu pretenții filosofice. Dezbaterile înseși pe care le organizează Vanga la „reședință” seamănă cu lecțiile de învățământ politic din timpul lui Ceaușescu. Mihai Sin nu este un Thomas Mann ca să poată face dintr-o discuție un spectacol fascinant. În zadar se gratulează personajele, reciproc, cu aprecieri elogioase, după fiecare dizertație. Cititorul nu poate subscrie la aceste aprecieri. (Nivelul cel mai de jos este atins în momentul în care maiorul povestește un banc stupid despre un colonel de Securitate dornic să avanseze nu numai în rang, ci și în rangă, iar Vanga, strălucitul intelectual, distribuit în rolul de salvator al României, râde din toată inima și își exprimă admirația față de povestitorul bancului.)

Simțind parcă, uneori, că s-a îndepărtat prea mult de literatură, autorul recurge la diverse artificii pentru a-și literaturiza textul propagandistic. Astfel el istorisește, din când în când, ce visează Vanga, chinuit de dorința de-a o revedea pe iubita lui, Lucia. Sau descrie la un moment dat o scenă cu tentă fantastică: în timpul dezbaterilor din mini-parlamentul experimental, într-un șemineu se înteteste din senin focul, iar în încăpere se simte miros de pucioasă și de păr ars. Aceste inserții de literatură nu reușesc însă să se impună și să dea tonul în roman. Ele rămân fără consecințe.

De altfel, multe *începuturi* de proză expresivă sunt abandonate pe parcurs înainte de a deveni clar pentru cititori ce anume a urmărit autorul cu ele. Va rămâne, de exemplu, pentru totdeauna un mister de ce descrie Mihai Sin amănunțit (și cu artă) hainele cu croială „militar-sportivă-vânătoarească” purtate de doi locatari ai „reședinței”. Sau de ce face el loc în roman povestii de dragoste a „părintelui Ioan”, poveste romantică și incompletă, fără legătură cu ansamblul cărții.

Ca și în ultimele romane ale lui Nicolae Breban, în *Quo vadis, Domine?* fluxul narativ pare pierdut de sub control. Numai că la Nicolae Breban discursul dezordonat, cu nenumărate abateri de la subiect și abateri de la abateri, încă prezintă interes, datorită unui magnetism al personalității scriitorului, în timp ce la Mihai Sin, care are multe calități, dar nu și forță, un asemenea discurs ni se înfățișează ca o expresie a nesiguranței interioare și iese repede din raza atenției noastre.

Cărți primite la redacție

Magda Cârneci, *Arta anilor '80*. Texte despre postmodernism. București, Ed. Litera, an de apariție neprecizat. 132 p., 5900 lei.

Mircea Lăzărescu, *Alături, tăcând* (poezii), cu o notă biografică de Viorica Lăzărescu, București, Ed. DU Style, 1996. 96 p., preț neprecizat.

Mihai Iacob, *Pașaport american*, roman, București, Ed. Persona, 1996. 352 p., preț neprecizat.

Marian Drăghiță, *Lunetistul*, Constanța, versuri, Ed. Pontica, 1996. 64 p., 2000 lei.

Bucur Demetrian, *Himera de hârtie*, versuri, Craiova, Ed. „Avrămeanca”, 1996. 48 p., preț neprecizat.

Grigore Scarlat, *Rouă medievală*, versuri, Cluj, Biblioteca Apostrof, 1996. 64 p., preț neprecizat.

Comediile lui Caragiale, introducere, comentarii, dosar critic, note și bibliografie comentată de Liviu Papadima, lector la universitatea din București. București, Ed. Humanitas, col. „Texte/comentarii/sinteze”, 1996. 272 p., preț neprecizat.

George Vlaicu, *Ridicol și durere*, proză, București, Casa editorială Curierul Dunării, 1996. 170 p., 5000 lei.

Petru Stoicescu, *Zăpadă fierbinte*, versuri, tablouri neretușate, Pitești, Ed. Infotech, 1996. 52 p., 1700 lei.

Ștefan Doru Dăncuș, *Dormi în pace, doamne! Anti-Diavolul*, Sibiu, Biblioteca Euphorion, Colecția de poezie, 1996. 64 p., preț neprecizat.

Aurelian Titu Dumitrescu, *Melanholia deșertăciunilor*, versuri, București, Ed. Vinea, 1996. 72 p., preț neprecizat.

Silvia Cinca, *Gabriel vorbește*, Din Împărăția Spiritului, București, Ed. Sirius, 1996, preț neprecizat.

Despre niște "nemaiauzite așezări ale sincerității"

UNEORI creația poetică se regenerează prin fuga de sine. Năpârlește, despărțindu-se de pieile de combinații verbale ce păreau a-i purta identitatea, spre spaima nepreveniților care cred că astfel gingașul său organism n-ar mai putea supraviețui. Se leapădă, în speță, de „profunditatea” ajunsă exterioritate, retorică, precum de un strat de cerneală mai incomodant, împiedicând izbucnirea energiilor vii, erupția imprevizibilului ce încă n-are nume, astfel cum Jean-Pierre Richard constata, în volumul său *Poésie et profondeur*, că se întâmplă cu Rimbaud: „Prin explozie, zbor, țîșnire, metamorfoză, laconism, revoltă, poetul încearcă să edifice o lume fără adâncime, un univers eliberat de origini și de nostalgie”. Poate că e mai bine să reflectăm aici la originile lirismului și la nostalgia formelor consfințite. Căci Mircea Ivănescu, despre a cărui creație, strînsă în antologie, ne propunem a vorbi în rândurile de față, încearcă a intersecta imperisabilele origini și irepresibilele nostalgii ale ființei la un nivel formal reformat, „scandalos” prin înlocuirea verticalității cu orizontalitatea, a adâncimii cu superficiala. Așadar e „negată” doar „profunditatea” unui discurs. Poetul consemnează, aparent alb, senzații, impresii, reflecții fugare, emoții evanescente, ca într-un album de „nimicuri” mai mult sau mai puțin „dulci”, ce refuză în subsidiar poza grandilocventă, fiesta sentimentală, metafizica zbrănuitoare, pusă în priza marilor concepte: „așteptînd, cufundat în fotoliul cu perne adînci/ ninsorea neagră a nopții, dincolo de arcul de lampă./ și foșnetul lăcrării din soba deschisă, cu amplă/ cutremurare-n covoare - temîndu-te să alungi// oricare din gânduri, oricît de îndepărtate/ - căci știi că toate se-ntorc în ocol lenevos/ spre ceea ce-aștepti - așteptînd acel sunet osos/ pe care-l face singurătatea. să alegi globuri mate/pe care să le rostogolești, izbindu-le unul de altul/ prin cameră - spre scara de lemn (cu înaltul/ ei trosnet, pîndit cu neatenție risipită întru/ tot felul de amintiri). așteptînd -/ și timpul stringîndu-se ca o palmă, cu blînd/rămuroase drumuri spre înăuntru...” (*despre natura oaselor de inger*). Sensibilitatea sporește, prodigios, tocmai prin desprinderea sa de solemnitate și declamație, prin scufundarea sa în materia „simplă” care-i acordă o maximă expresivitate, în aerul de discreție, tăcere, anonimă cu care se confundă...

Într-un fel, poezia ca disciplină realizată printr-un angrenaj de convenții se pedepsește pe sine. Se autoflagelează, recurgînd la inversarea elementelor tradiționale ce-o alcătuiesc, ca și cum ni s-ar propune case cu acoperiș în jos și cu temelia deasupra. Nu e doar un procedeu între altele, ci o schimbare de perspectivă, angajînd mecanismele adînci ale eului, eul creator fiind stimulată de relația sa, de ordin osmotic, cu cel empiric. Intensitatea adoptă masca placidității, a neutralității. Poezia ca limbaj nu numai distinct, ci și distins trece în nediferențierea aparentă a prozei. Anodinu pare a-și lua revanșa față de interesant, comunul față de original. Artificiul e sfidat de „naturalul” existenței. Calitatea se prefacă în cantitate. Prin revărsarea pe întinse cîmpii tipografice a producției sale, Mircea Ivănescu sugerează nu o „democratizare” a poeziei în raport cu receptorul său, așa cum preconizau avangardistii, ci în raport cu propriul său statut. Astfel textele se egalizează pe spații aproape fără precedent la noi, într-o „liberalizare” patetică. E de citit în acest impuls o dorință de a „concura” existența, mai precis a o contracara prin edificarea unei lumi paralele, de-o organicitate a cuvîntului care să aline, prin fantasmagorica-

cutezanță „plată”, trăirea ce transcende cuvîntul: „să ne lepădăm de cuvinte - de ce nu putem învăța/ nici pînă la urmă. să ne scuturăm de vorbele acestea/ care fac ființe fără substanță - ca orice-amintire- oricît/de falsă? de ce, pînă și-ntr-o cameră ca aceasta, a minții/ - unde vremea se clatină încet într-o nemiscare mortuară/ și nu mai trece nimic, pentru că după aceasta nu mai urmează/ nimic la fel - de ce acum împingem cuvinte prin apele acestea/ atît de dense? - și ne zbatem, împingem grecii/ gânduri colcăitoare, prin grupuri mîloase?” (*lupta dintre ingeri și nori sau despre trăsnet*). Din spaima „ființei fără substanță”, cuvintele și gândurile legate de ele preiau, după cum vedem, atributele materiale ale ființei trăitoare între ființe, devin dense, colcăitoare, mîloase, recăzînd - ingeri lexicali corupți - în „mîlașina” infinită a materiei născătoare de viață.

Saturată de livresc (acesta e afectat a fi un punct de plecare, din aceeași dezabuzare prelungită, din aceeași lehamite ce duce la explozia „tehnicii” consacrate), poezia lui Mircea Ivănescu îndreaptă livrescul spre existență, iar nu invers, cum se petrece de obicei. Nu Cartea înobilează trăirea (snobism cultural), ci trăirea înobilează Cartea, distrugătoare a ființelor. Cartea, acel „mare cimitir unde pe cele mai multe morminte nu se mai pot citi numele șterse” (Marcel Proust)... În loc de-a se contrage în Carte, amintirile din copilărie ale autorului își ținesc din filele ei, umede, foșnitoare, fabuloase: „ce frumoasă carte am citit eu în copilărie/ scria cum ploua în pădure, ploua/ fără sfîrșit, și apa creștea/ - nu pe nesimțite, ci mi se degăbă/ vîzînd cu ochii. Sui pe o creangă/ și legîndu-și picioarele -(am rămas/cu nostalgia pendulării lente în gol/ - la capătul lumii? - a picioarelor, și eu/ așezat acolo, pe marginea dintre planul/ dintotdeauna, și nemai-văzutul)/ sta deci pe o creangă - privind/ cum creșteau apele, urcînd pe trunchiul copacului/ și de jur împrejur - ploaia/ arunca/ - în loc de sticle - oale în care fuse miere pînă atunci/ (hidromelul se face din miere? oricum, a fost/ băutura zeiască), și înăuntru mesaje/ dar, mă gîndeam eu citînd, nici nu voia de fapt/ să le găsească vreodată cineva urcioarele acelea -/ nici nu erau țipete după ajutor, ci scrisori/ așa credeam eu atunci -/ acum am îmbătrînit - și dacă vreodată/ mi-aș aminti, serios, de cartea aceea, aș spune/ că tipa după ajutor” (*amintire despre marile ploii*). Rezumînd, am putea afirma că, ajunsă la propria ei limită, Cartea țipă după ajutorul vieții.

S-a remarcat, nu o dată, propensiunea către epic a liricii în cauză. Desigur, aceasta e încă o modalitate a renegării sale iluzorii, o închinare în fața unui gen „impur”, dar și nutritiv în carnația-i suculentă, o democratizare ambiguă, în circuit închis (Novalis aprecia poezia epică drept o poezie primitivă înobilată). Transpus într-un personaj burlesc-sentimental, numit Mopete (cu m mic!), așa cum T. S. Eliot se transpunea în Sweeney, Henri Michaux în Plume, iar Zbigniev Herbert în Domnul Cogito, Mircea Ivănescu încearcă a se degreva de responsabilitatea strivitoare a persoanei înfiți („scuturîndu-se de țipătul din tine”), a se simți, iarăși rimbaldian, un „altul”. E o alienare asumată, mai precis: proiectată și executată nu într-un joc de oglinzi ce ar permite reversibilitatea, restituirea narcisică a chipului, ci într-un spectacol cu măști, într-un carnaval a cărui miză este tocmai ștergerea urmelor personalității, deghizamentul perfect. Eposul e un asemenea deghizament al lirismului. Dar - fapt ce n-a fost observat - nici factorul epic nu-l satisface pe poet, fiind poate resimțit ca prea spectacular. Din care pricină narațiunea abia începută e frecvent

jugulată, transferată în descriere. Tentația obiectivității își spune cuvîntul. Sucind gîtul narațiunii, așa cum, potrivit unui celebru îndemn, ar suci gîtul retoricii, mopete pare mai liniștit, pufînd contempla fixitatea unor naturi moarte. Povestirea îngheață în nemișcarea lor misterioasă, necruțătoare: „dimineața m-am întors acasă - mă străduiam să fiu fără gânduri./ trebuia doar să-mi iau niște cărți - am intrat repede/ înăuntru, hallul întunecos, cu mobile grele, înghesuite./ și oglinda adîncă, peste bufetul din fudr, pîndindu-mă/ cine știe de cînd - (oricît de repede mi-am ferit capul./ și m-am surprins zvîcnindu-mi și mîna peste obraz./ am apucat să mă văd - are să rămîna mereu/ povestea aceasta cu chipuri despre mine însumi înfrînd./ într-o dimineață, mult după zori, vara, cînd se face lumină/ în casa pustie, unde n-am mai dormit de mult?)/ am trecut repede prin hall. în camera mea era întuneric, aproape/ - draperiile trase - patul cu rafturi și ladă, acum legîndu-se./ cînd m-am oprit, ameit, în prag, să-mi amintesc ce vroiam” (*pisica se leagă de casă*). Propria imagine a poetului, ca și propria sa mișcare, se reifică, așadar, intră în rîndul draperiilor, al patului, al rafturilor. Se împotmolesc în anorganic, ca-ntr-o sinucidere în efigie. În același sens putem menționa reînnoarea la un simbolism somptuos, tangent la parnasianism, prin fascinația staticului și prin vibrația descriptivă: paharele peste care se apleacă autorul către „ea” sînt aidoma unor cristale impure, arzînd liniștit, rochia violetă a femeii e ca o flăcără aderentă ce o consumă, acele dure ale alcoolului zgîrie fața poetului, gulerul întunecat al rochiei urcă spre gît cu jocul său de curcubeu degradat. În descensiunea sa autopunitivă, poezia se oprește la detalii, ca la particule ultime, atomi ai palingenezei sale, zvîcnind încărcate de un dureros miraj. De la această treaptă a reducției, o absolutizare a datelor fizice apare ca o ofrandă a materiei oferită transcendenței: „spre seară, de pe

Mircea Ivănescu, *Versuri*, postfață de Ion Bogdan Lefter, Ed. Eminescu, 1996. 340 p., preț 4080 lei.

pomeții ei se retrage timpul - obrazul îi rămîne deschis, fără apărare, sub vîntul mat. coborîrea de-a/ lungul arterei care-i arde liniștit pe tîmplă - ochii ei orbi -/ să ne întindem mîinile spre cristalele de sare risipite, care/ zbucnesc cu trosnete mici - și încet se face o față străină. dar/ acesta e înțelesul de afară” (*amintiri*). Așadar înțelesul extazului, pentru care chipul contemporat devine intemporalitate cristalină, minuită.

P.S. În postfața antologiei de care ne-am ocupat mai sus, Ion Bogdan Lefter are amabilitatea ca, referitor la comentarii lui Mircea Ivănescu, să specifice: „întîiul și cel mai fidel fiind Gheorghe Grigurcu”. Criticul optzecist afirmă totodată: „îl consider pe Mircea Ivănescu drept unul dintre cei doi sau trei mari poeți români din cea de-a doua jumătate a secolului XX, alături de Leonid Dimov și Mircea Cărtărescu”. Unde sînt oare starurile șaizeciste? Să se fi... volatilizat? Ne bucură să înțîlmim încă o confirmare a opiniilor noastre, exprimate începînd cu anii '60-'70. În aceeași ordine, menționăm și o semnificativă propoziție a lui George Pruteanu, prin care este amendat entuziasmul unui confrate: „În 1993, criticul crede, grandilocvent, că «Nichita Stănescu rămîne unul dintre marii poeți ai secolului» (...), ceea ce mi se pare greu de demonstrat dacă ieșim din spațiul euforic al supralicitării mitizante”. (*Dilema*, nr. 181/1996).

INSTITUTUL EUROPEAN

În colecția INOROG

MAGDA URSACHE

Astă vară n-a fost vară...

roman

Prefață de Luca Pițu

Aflată la granița dintre roman și eseu această carte este povestea dramatică a asasinatului moral săvîrșit de „mareea roșie” asupra intelectualului decis să-și apere cu eforturi supraomenești propria identitate.

Personajul narează ca să-și salveze identitatea, timpul retrării fiind și timpul regăsirii. Suspansul conflictual de pe diversele paliere ale metaromanului (politic, social, istoric, de dragoste) invită pe cititor să se privească în jurnalul oglinzii.

ISBN 973-9148-95-6

372 pag., 13 046 lei

În aceeași colecție au apărut:

- R. Ricchi: *Ultimul profet*
- Dumitru Țepeneag: *Roman de citit în tren*

Comenzi și informații la sediul Editurii, în Iași:
Str. Cronicar Mustea nr. 17 • C.P.: 161 • cod 6600
Tel. 032-127311 • Tel.-fax: 032-230197

Actualitatea culturală

Palmaresul Costinești '96

Iată palmaresul celei de-a XIX-a ediții a Festivalului de la Costinești, (care s-a transformat, din mers, într-un festival „de film și televiziune”, un festival fără lungmetraje de ficțiune, din lipsă de combatanți).

Marele Premiu - *Tragica poveste de dragoste a celor doi*. Regia Radu Muntean - Studioul de Film tvr. Premiul special al Juriului - *Zece minute cu clasa muncitoare*. Regia Florin Iepan - ATF.

Mențiune specială a Juriului - *Răzvan Ștefan, Cristi Vlad*, Antena 1 pentru filmele - *Superman din Petroșani; Adevărata poveste a couponului*. Mențiune specială pentru filmul documentar experimental - 16 mm - *Profesiunea: Rapper*. Regia Mario Graso - ATF. Premiul pentru video clip muzical - *Say Something*. Regia Radu Vaida, Miki Bălbăie - ATF. Premiul pentru spot publicitar - *Toamna*. Autor Theodor Dumitrescu - Focus Advertising. Premiul

Film & TV

Costinești '96

festivalul tinerilor creatori

23 - 28 IULIE 1996

EDIȚIA a XIX-a

producător executiv

ALDACOFILM

Premiul pentru Film de ficțiune (Ex Aequo) - *Ploaia*. Regia Sinișa Dragin - Studioul de Film tvr; *Sara*. Regia Napoleon Helmis - ATF. Premiul pentru film documentar (Ex Aequo) - *Babu*. Regia Cornel Mihalache - GDS; *Cronica de la Zürich*. Regia Alexandru Solomon și Radu Igazzag - FAV. Premiul pentru film anchetă - *Intr-un an cât alții în zece*. Regia Radu Nicolau - Tele 7 abc. Premiul pentru regie - *Dan Rațiu*. ATF pentru filmul *Matrimoniale*. Premiul pentru imagine - *Sorin Ilieșiu* pentru filmul *Construct* - Editura Video.

pentru spot publicitar - *Adrian Velicescu* pentru spotul *Gambinus* - Foss Advertising. Premiul pentru imagine spot publicitar - *Gabriel Kosuth* pentru spotul *Tirul* - Plus Advertising Lintas. Premiul UARF - *Gheorghe Preda* pentru filmele *Madame Bovary* și *Lumina* - *Radu Aldea* pentru imaginea filmului - 239 PU-ATF. Premiul APTR - *Sorin Ilieșiu* pentru filmul *Construct* - Editura Video. Premiul Asociației Criticilor și Filmologilor - pentru filmele *Zece minute cu clasa muncitoare* și *Ultimul „Jidan”* de Florin Iepan. (*Eugenia Vodă*)

CALENDAR

28.VII.1904 - s-a născut *Mary Polihroniade-Lăzărescu* (m.1984)

28.VII.1932 - s-a născut *Ioan Șerb*

28.VII.1940 - s-a născut *Ion Chiric*

28.VII.1970 - a murit *Aurel P.Bănuț* (n.1891)

28.VII.1985 - a murit *Valeria Sadoveanu* (n.1907)

29.VII.1851 - a murit *Ion Catina* (n. 1828)

29.VII.1895 - s-a născut *Victor Ion Popa* (m. 1946)

29.VII.1897 - a murit *Ștefan G. Virgolici* (n. 1843)

29.VII.1912 - s-a născut *N. Steinhardt* (m. 1989)

29.VII.1951 - s-a născut *Vasile Nedelescu*

29.VII.1992 - a murit *Lucia Demetrius* (n. 1910)

29.VII.1993 - a murit *Nicolae Costenco* (n. 1913)

30.VII.1887 - s-a născut *Franyó Zoltán* (m. 1978)

30.VII.1893 - s-a născut *Mihail Celarianu* (m. 1985)

30.VII.1894 - s-a născut *Păstorel (Al. O.) Teodoreanu* (m. 1964)

30.VII.1935 - s-a născut *Traian Dorgoșan*

31.VII.1910 - s-a născut

Grigore Popa (m.1994)

1.VIII.1883 - s-a născut *Pan Halippa* (m.1979)

1.VIII.1884 - s-a născut *Florian Cristescu* (m.1949)

1.VIII.1895 - s-a născut *I. Valerian* (m.1980)

1.VIII.1913 - s-a născut *Coca Farago* (m.1974)

1.VIII.1921 - s-a născut *Izsák József*

1.VIII.1927 - s-a născut *Ioan Meitoiu*

1.VIII.1933 - s-a născut *Constantin Turturică*

1.VIII.1939 - s-a născut *Gheorghe Suci*

1.VIII.1939 - s-a născut *Al.Covaci*

1.VIII.1948 - s-a născut *Titus Vișeu*

2.VIII.1808 - s-a născut *Simion Bărnuțiu* (m.1864)

2.VIII.1915 - s-a născut *Gellu Naum*

2.VIII.1927 - s-a născut *Gertrud Gregor-Chiriță*

2.VIII.1928 - s-a născut *Cornel Bozbici*

2.VIII.1928 - s-a născut *Veronica Șuteu*

2.VIII.1937 - a murit *Pavel Dan* (n.1907)

FOTOTECA "ROMÂNIEI LITERARE"

D.R. Popescu, Henriette Yvonne Stahl, Radu Bourceanu și Radu Tudoran
(fotografie de Ion Cucu)

Inter-vii, vara

Nicolae Manolescu în activitate fără plată

Vineri, după obișnuita sedință de sumar la care politicianul rămâne undeva, afară, lăsând locul scriitorului și gazetarului literar împătimit, Nicolae Manolescu mi-a fost câteva minute interlocutor, doar fiindcă n-am găsit pe altcineva dispus să-mi umple mica rubrică de vară.

- Am observat în discuțiile noastre redacționale că deși - fapt depășit, din motive diferite, de toată lumea - nu mai scrii cronică literară, de citit tot citești și poate cu mai mare plăcere, de vreme ce nu mai ai obligația lecturii critice.

- E adevărat. Deprindere de o viață. Și apoi, în virtutea obișnuinței, scriitorii îmi trimit cărțile lor. Și cum sînt curios și i-am urmărit atîția ani... Apar și multe nume noi, extrem de interesante, unii mi-au fost studenți, despre alții mi se vorbește sau i-am remarcat eu însumi în revistele lite-

rare. Dar, și de scris, tot mai scriu două articole pe săptămână - în ultimii ani s-a adunat aproape o carte. Mai rămîne să mă conving și eu că e bine să aduni între coperte toate nimiciurile cotidiene...

- De ce crezi că în jurul mărului s-au adunat mai mulți artiști - scriitori, regizori, actori, plasticieni - decît la alte partide?

- Cred că au fost atrași de o anume imagine de la început a PAC-ului, de partid al elitelor. Poate e și o chestiune de limbaj. Oamenii se grupează nu numai după cum simt, ci și după cum vorbesc. Un scriitor nu se poate duce alături de dl. Ion Iliescu, în pofida faptului că și dl. Iliescu scrie cărți.

- Dar Eugen Simion, Valeriu Cristea și ceilalți cîtiva?

- Bănuiesc că îl urmează tocmai fiindcă nu l-au citit, asta ca să fac cre-

dit vocației lor de critici literari.

- Hai să schimbăm subiectul, fiindcă iar o să ne acuze Alexandru George că sîntem o revistă de partid.

- Mai bine schimb exemplul: Al. Paleologu mi l-a preferat pe Mircea Ionescu-Quintus. Eu credeam că dl. Paleologu e un spirit critic, nu unul epigramatic. Se vede că m-am înșelat.

- Ce planuri de vacanță ai?

- Nici unul. Așa cum alții sînt în concediu fără plată, eu sînt toată vara în activitate fără plată...

- Ca noi toți aici, la „România literară”.

- ...dar nu fără răsplată. Cît despre plată, contăm pe ea în altă lume.

- Lumea cealaltă?

- Nu neapărat, să sperăm. (A.B.)

Rețineți numele debutanților!

1971 - Premiile Uniunii Scriitorilor

Poezie: Vasile Nicolescu (*Clopotul nins*)
Gheorghe Tomozei (*Misterul clepsidrei*)
Proză: Constantin Chiriță (*Întilnirea*, ed. II)
Radu Ciobanu (*Crepuscul*)
Critică și istorie literară:
Ov. S. Cărmălniceanu (*Literatura română și expresionismul*)
Alexandru George (*Semne și repere*)
Victor Felea (*Poezie și critică*)
Teatru: Paul Everac (*Urme pe zăpadă*)
Horia Lovinescu (*Și eu am fost în Arcadia*)
Publicistică și reportaj:
Radu Cosas (Un august pe un bloc de gheață)
George Ivașcu (*Jurnal ieșean*)
Debut: Mircea Dinescu (*Invocație nimănui*)
Dana Dumitriu (*Migrații*)
Florin Manolescu (*Poezia criticilor*)
Adrian Popescu (*Umbria*)

CUI i-o fi venit ideea înființării unui *Premiu pentru debut* al Uniunii Scriitorilor? Căci pînă în 1969 el n-a existat. Altfel spus, pînă în 1969 prima carte a unui scriitor intra în concurență loială cu toate surorile ei de gen, indiferent de experiența autorului. Dintr-o dată, de la sfîrșitul deceniului 7, prima carte a cuiva devenea un obiect de „categoria a doua”, judecată cu altă balanță decît restul aparițiilor anului. Ideea era în favoarea scriitorilor numai aparent: crea posibilitatea sporirii numărului premiilor cu încă vreo 4-5. De fapt ideea e nefericită și creatoare de confuzii (iar tradiția aceasta, cum se știe, se păstrează și astăzi). În primul rînd cu cît sînt mai multe premii valoarea lor (în prezent și cea materială) scade. Ca premiul să aibă într-adevăr o semnificație ar trebui să existe un singur mare premiu la fiecare gen și afit. A acorda în fiecare an în jur de 20 de premii înseamnă a le minimaliza importanța: mentalitate de învățator de clasa I care nu vrea să descurajeze pe nimeni. Argumentul că într-un an pot apărea trei cărți de poezie extraordinare, de pildă, nu e valabil deoarece premiul înseamnă *alegere*. (A se revedea, pentru analogie, teoria doamnei T. cu privire la ghinionul femeilor frumoase dintr-un orășel mic, unde întreaga glorie revine, ca la un concurs hipic, numai celei mai frumoase. Dacă ar fi concurat cu un an înainte sau după, oricare dintre celelalte ar fi putut cîștiga). Cîntărită cu aceleași greutăți, prima carte a unui scriitor poate fi mai bună decît a zecea carte a altuia. E aproape jignitor să ți se dea un premiu scotit al lipsei de experiență (norocoase) și al „promițătorului”. Nu e de mirare că luînd - datorită istoriei personale și generale - la 51 de ani premiul pentru debut, Alexandru Paleologu l-a acceptat numai pentru că se temea mai mult de lipsa de umor decît de ridicol.

În 1971 ceremonia debutului se desfășura așadar pentru a treia oară. Premiații au toți sub 30 de ani: doi poeți, Mircea Dinescu (21) și Adrian Popescu (24), o prozatoare, Dana Dumitriu (28) și un critic, Florin Manolescu (28). Valoarea contextuală a acestui premiu pentru debut nu e de neglijat: dovada că vremurile permit unui om sub 30 de ani să-și scoată o carte numai a lui. Cum se știe, de pe la mijlocul anilor '80 nu se mai putea debuta decît în acele cărți care reprezintă o curiozitate a literaturii (nici personale, dar nici antologii) numite „volume colective”. Într-adevăr, ultimele premii pentru debut din epocă sînt date în 1985. Obiceiul va fi reluat din 1990, marcînd ieșirea din *colectiva* literară.

Mircea Dinescu

Mircea Dinescu e cel mai tînăr premiant din istoria Uniunii Scriitorilor. Ca și în tocmai pomenitul caz al lui Alexandru

Paleologu sau în cel al tîrgoviștenilor (aflați la extrema cealaltă) explicația se află în istorie, istoria mare și istoria personală. Istoria mare a oferit în jurul lui 1970 o destindere care permitea înnodarea tradiției cu premiile pentru debut ale Fundațiilor Regale, date unor scriitori adesea sub 20 de ani (cazul lui Ștefan Băciu, „poetul tînăr”). Există totuși o diferență esențială: premiile Fundațiilor erau în vederea debutului, așadar șansa acordată unui tînăr autor de a publica. Își justificau numele, erau *pentru* debut, nu *după* debut. Istoria personală a făcut din Mircea Dinescu „copilul teribil” al acelui moment de relaxare iluzorie. Descoperit și susținut de revista *Luceafărul* (seria Ștefan Bănuțescu), el a beneficiat în 1971 de aproape o duzină de cronici în cele mai importante reviste literare. S-a scris despre el în *Luceafărul* (Dinu Flămînd și Șt. Bănuțescu), în *Contemporanul* (N. Manolescu), în revista *Argeș* (Florin Manolescu), în *România literară* (Dan Cristea) dar și în reviste ca *Scînteia tineretului* (C. Stănescu) sau *Săptămîna* (Ion Adam).

Citit astăzi, volumul *Invocație nimănui* nu dezamăgește și nu amăgește. Este cartea unui scriitor foarte tînăr, cu siguranță talentat și care se lasă în voia talentului său deși ar fi mai bine invers, talentul să se lase în voia poetului. La nici 20 de ani Mircea Dinescu nu-și lucra poemele care par scrise, toate, în clipe de grație, cu farmec, dar fără control. Acest lucru se vede cel mai bine în structura poemelor, care copiază de obicei un model banal: cîte trei strofe, catrene, rimă încrucișată sau împecheată. Astăzi poezii care debutează își lucrează mult mai atent versurile, sînt așadar foarte buni tehnicieni. Din păcate în cele mai multe cazuri asta maschează un gol interior: nu au nimic de spus, dar spun „bine”. Dintr-o asemenea comparație Mircea Dinescu, debutantul, iese în avantaj. Iată acest frumos final de „fluture”:

Umbra sătulă de pașii mei
se înhăitează cu înșeri
de-ar ciuguli-o iuți porumbei
trupule tu ai să sîngeri? (28)

Combinînd iute o recuzită simplă (umori de împrumut, din Blaga sau Nichita Stănescu), care conține teluricul și celestul, energia vitală și presimțirea stingerii, Mircea Dinescu creează un univers în armonie. Ca în această *Baladă de pierdere*: „Sînt pentru noapte lampă subțire/ și cu fitilul singelui scurt/îng-un perete ard în neștire/suflă spre mine clopotul surd./Tînesc departe și nu am casă/piatra-nfloarește dinspre genunchi...”

Volumul *Invocație nimănui* e dedicat, „în numele cîmpiei comune”, „Domnului Ștefan Bănuțescu” (s.m.) și este deschis, ceremonios, cu un poem adresat unei Doamne. E o victorie într-o lume în care cenzura eliminase domni și doamnele. Nu singura a poetului Mircea Dinescu cel de 21 de ani.

Adrian Popescu

Umbria este al doilea volum de poezie care primește premiul pentru debut în 1971 (probabil în locul unui volum de teatru). Adrian Popescu dă mai multă greutate versului decît sudicul Mircea Dinescu, poate și pentru că e legat, clujean fiind, de tradiția poezilor ardeleni. El nu se joacă, nu zburdă, ci oficiază, e solemn, arde tîmție. Arderea e de altfel unul din leit-motivurile poemelor sale care sînt, chiar cînd sînt invocate cenușa și frigul, calde și luminoase. Poemele sînt mai toate niște psalmi mascați și nu rareori înțîlnim în versurile lui Adrian Popescu simboluri creștine (*Prin pulberea lumii, Poemul trandafirului, Trei lacrimi, trei frunze, Răcoare* sînt numai cîteva exemple). Citite unul după altul, volumele *Invocație nimănui* și *Umbria* se înfîlesc surprinzător, la nivelul recuzitei care abundă de înșeri, umbre, zbor, luminări etc. Fie o preferință a juriului, fie nevoia de a compensa o lipsă dintr-o epocă în care cerul nu se vedea:

„Trupul meu întreg este o luminare
Dar eu sînt flacără într-un cer străveziu
Ca păsările, mort
Voi cîntări mai greu viu”

(...) Ochiul arzînd se hrănește din ceară
Și face un strop de rouă fierbinte
Odată am știut să zbor, odată

Dovadă n-am, dar îmi aduc aminte
(*Arsura*, pp. 31-32)

Poezia lui Adrian Popescu este densă și nu și-a rărit țesătura în timp, chiar dacă volumul are și pagini mai puțin izbutite.

Dana Dumitriu

Viitoarea romancieră se întrevide în volumul de „nuvele” *Migrații*. Cu sau fără voia autoarei cele 4 povești formează un micro-roman. Cu voia autoarei, înclin să

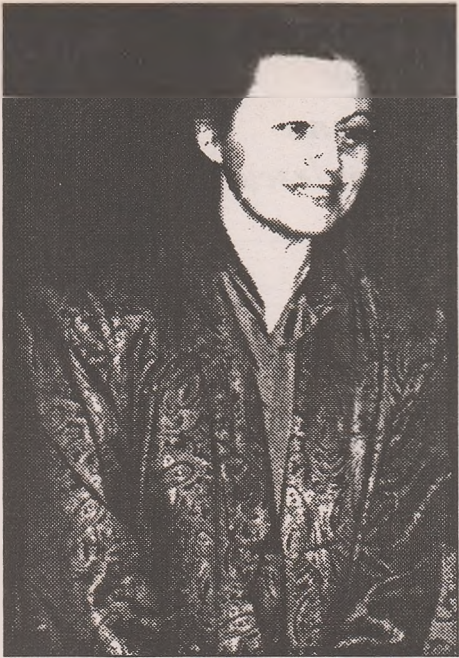
cred, altfel nu și-ar fi legat două dintre titluri. În general, critica a văzut în *Madrigal*, *Migrații*, *Împotriva migrațiilor*, *Firesc*, *prea firesc* „nuvele” complet diferite, în care patru „femei contemporane” povestesc cîte o secvență din viața lor. Lectura de astăzi, cînd cititorul e obișnuit cu cele mai năstrușnice jocuri textuale, nu trebuie să speculeze deloc pentru a lega cele patru povești. În toate naratorul este o voce feminină care se adresează uneori unui interlocutor căruia-i spune „doctore” (în *Madrigal*), Arghir”, (în *Migrații*), „tu” (*Împotriva migrațiilor*) și „dragul meu domn” în ultima povestire. Cheia se află în primul text. O femeie îi relatează unui bărbat niște înșimplări atroce, naturaliste, pe care, parcă sperîndu-se ea însăși de ceea ce a spus, le sublimază într-un final suav, vag romantic. Le înșiră la persoana I - viața ei așadar. Va recunoaște însă pînă la urmă că e vorba de povești (semi)inventate, de o biografie construită, dorită (și ca să-l uimească pe interlocutor): „Umplu cum pot golul ăsta de viață care real nu primește nimic” decît o banală criză de ficat. Celelalte trei povestiri se citesc așadar ca alte ipostaze ale aceleiași voci ficționare: o seară petrecută cu un actor pe care ea îl percepe într-o dublă și contradictorie imagine: „...ceea ce gîndea Arghir executa un altul, un bărbat tot frumos, tot atent și inteligent, dar fără transparențe, fără subtilități, un bărbat sever, exact, corect” (40); o zi din viața unei tinere absolvente din anii '50; o noapte din nou crîncen-suavă din viața unei femei căsătorite (afit tatăl, cît și soțul ei se culcă cu o servitoare urîtă și ea se întreabă de ce). Personajul feminin rezultă prin suprapunerea celor patru povești (care nu se exclud una pe alta) are profunzime, pe cînd cel din fiecare în parte e subțirel. Cu condiția de a prinde acest joc textual (care poate fi susținut și cu alte argumente) cartea Danei Dumitriu, scrisă bine și cu mîna sigură, este și azi „eligibilă”.

Florin Manolescu

Cartea de debut a lui Florin Manolescu e originală fără ostentație (cum vor fi și viitoarele sale scrieri, în mod surprinzător nepremiate). *Poezia criticilor* conține un studiu de aproape 80 de pagini în care subiectul este abordat din patru perspective care se concurează reciproc: critică, istorie și teorie literară și teorie a receptării (nu o dată se face referire la prejudecățile de receptare critică). Sînt trecuți în revistă, cronologic dar nu mecanic, ci urmărind un proces evolutiv, criticii care au scris poezie, de la uitatul Radu Ionescu și adolescentul Titu Maiorescu pînă la Ion Negoitescu și Matei Călinescu. Cu o meserie în care libertatea „nu e de invidiat” (16), criticul are în permanență nostalgia eliberării totale și o caută scriind poezie. Dar pentru că și-a pierdut definitiv naivitatea (în termenii lui Tudor Vianu, și el în această carte), nu va mai fi niciodată deplin „liber”. Va scrie ori o poezie de epigon, ori una livrescă, migălos construită, dar nu va înnoi poezia, nu va „îrîi” poezia. Din poezia criticilor se conturează o minunată istorie și teorie a poeziei. Ea este așadar un *model* ilustrativ. De aici anexa *Poeziei criticilor* în care Florin Manolescu a construit din exemple modelul propus. După lectura cărții, unui critic-poet nu-i rămîne decît să se lase de poezie; căci de critică se pare că nu se poate.

Citînd cele patru cărți premiate, pentru un critic bun nu era greu să spună, exact cu un sfert de veac în urmă: rețineți numele debutanților, veți mai auzi de ele!

Mircea Dinescu (n. 11 nov. 1950, Slobozia - Ialomița)
1971 - Premiul pentru debut al Uniunii Scriitorilor (*Invocație nimănui*)
1976 - Premiul pentru poezie al Uniunii Scriitorilor (*Proprietarul de poduri*)
1976 - Premiul „Mihai Eminescu” al Academiei RSR (*Proprietarul de poduri*)
1981 - Premiul de poezie al Uniunii Scriitorilor (*Democrația naturii*)
1985 - Premiul de poezie al Uniunii Scriitorilor (*Rimbaud negustorul*)
Dana Dumitriu (n. 9 sept. 1943, București, m. 10 oct. 1987, București)
1971 - Premiul de debut al Uniunii Scriitorilor (*Migrații*)
1984 - Premiul de proză al Uniunii Scriitorilor (*Prințul Ghica*)
Florin Manolescu (n. 11 ian. 1943, București)
1971 - Premiul de debut al Uniunii Scriitorilor (*Poezia criticilor*)
Adrian Popescu (n. 24 mai 1947, Cluj)
1971 - Premiul de debut al Uniunii Scriitorilor (*Umbria*)
1979 - Premiul pentru poezie al Uniunii Scriitorilor (*Curtea medicilor*)
1989 - Premiul „Mihai Eminescu” al Academiei Române (*Călătoria continuă*)

Cuptorul de aur

Ai învățat să faci pâinea de toate zilele:
ideile lui Platon cernute prin
sita lui Eratosthene,
grăsimi, lipide și Euripide,
ceara de albine de la gura lui Pindar,
mărul lui Newton,
ceasul pus la fier de la Lavoisier -
privești mirat oul
care ticăie foarte rar -

ce bine e, dragă, la noi în Fanar,
totul are gust
chiar dacă în zadar.

Acasă

Stiva de cărți prea înaltă se frânge,
zidul se sfărâmă dacă e prea înalt,
de aceea doar oameni mărunți urcă-n cinuri.

Mă ridic - floarea soarelui - în vârful picioarelor,
lampa se leagănă prin polen, o ating,
stele se leagănă-n cer, le ating.

Chipul meu se întoarce spre luciditate
pielea cuvântului mi-e mai strâmtă acum,
nu contează că-n ea un altul încape.

Drumul liftului, din etaj în etaj.
Zumzet de voci, de mirosuri, de arderi.
Mă întreb cum o fi învierea, nu moartea.

Temelia

Te-am visat în amurgul lui NU MAI și ÎNCĂ NU
cu zâmbetul bunătații (puterea de a zâmbi
după ce duci la capăt muncile altora)

citindu-mi Prostia omenească:
femeile plângeau sub drobul de sare
fiindcă au înțeles condiția umană.

Cum vezi tu numai partea bună a lucrurilor:
„la cratiță” - e locul cel mai plăcut dintr-o casă,
cicatricea - floarea durerii din chihlimbar.

Oriunde îți desfaci brațele stai ca o cruce
în fața lumii. Te țin de mână,
s-au ros malurile Amazonului unde visam să
umblăm.

Părinții noștri au coborât
dintr-o cameră albă, printr-o cameră neagră.
În pivniță e cam frig, dar de-acolo vezi temelia.

Alegerea

Pe sub ferestrele noastre, - ale celor
cu Burger Ranch la parter și McDonald's,
trec și înmormântări - cai mascați și fanfară.

Tresărim și ne îndreptăm spre fereastră,
vuietul de mașini și tramvaie-amuțește:
un tic-tac de copite în mixerul lumii.

Noi care, vorba lui Platon, am fi
bipezi fără pene, cu unghii late,
ascultăm cu invidie clinchetul

ordonator din copitele sclavilor.
S-aleagă stăpânul - spre cimitir sau spre nuntă -
nu le pasă că surugii se luptă-ntre ei.

Grete TARTLER

Dracul și Dumnezeu la întrecere-n piață,
care oferă mai mult, strigă oltenii,
grea hotărârea, dar depinde de tine.

Iar cine rămâne la geam, vede-n praf
cum oamenii-aleargă să prindă cortegiul.
„Ani mulți să dureze călătoria!”

Pepene verde

Pepene verde: cu un pocnet se-nchide
capul tău împrejurul cuvintelor.
Degete albe de val pe fluierul gleznei.
Degete negre.

Viespi ca Beatles-ii se urnesc: „I feel fine”.
În sala de bal se mătură dimineața.
De-acum vor începe examene de admitere,

Vor începe urcușuri spre gerul din ochi,
spre zăpezile veșnice de pe crestele faimei.

Ana învață - iasomie-ntre cărți,
întunericul tremură de secrete,
computerul licărește, șuvoiul se-apropie,
tapiserie de troznete, zumzet de mieji:

Am văzut! Am văzut urzeala dintre cuvinte,
chipul sub care ne vom întoarce cândva.

De reparat acoperișul

Totul în jurul meu
pulsează și nu se oprește:
orologiul de perete, moștenit odată cu casa,
ceasul hodorogind ca un tren în gară
ceasul roșu pentru copii, cu maimuța oferind o
banană
la fiecare bătaie, retrăgând-o, ispită veșnică -

de mi-aș aminti fiecare clipă,
nu doar anul întreg,
sărbătorind ziua nașterii, ziua morții,
de-aș ghici când va bate ora
în acest secol gălăgios -

dar mă mulțumesc să trăiesc ca un fulg:
perdea din cristale, dincolo
vezi cum istoria nu-ți dă nimic înapoi
deși se repetă, maimuțărindu-se -

„copiii noștri să trăiască mai bine” -

avem de astupat acoperișul,
de acoperit urme, fisuri,
de prelungit scările -

ridicăm ochii implorator
spre cel ce întoarce
cheile

Grâu încolțit

La început de mai când carnea strălucește
și universu-i fără-acoperiș:
ore întregi, în picioare, în tren
privesc grăul încolțit - o sâmbătă-a morților,
mii de Ioni, Marii, Ane, Paraschive, Nicolai și
Elene,

Constantini și din când în când câte-o Nastasie
ori vreun Filipache fanariot,
îndrăgostiți strigându-se Ion Ion Ion
Maria Maria Maria...
Greu să ascuți

CERSETORUL DE CAFEA

de Emil
Brumar

Ouăle lui Columb

NEAJUTORAT mă simteam. Căutam, biruit
de zădărnicie, deznădăjduit, ceasuri întregi
(secundele înțepau pielea-n tatuaje absurde, aberații
nepricepute de nimeni), ținându-mă pe preșurile infini-
tote ale odăii, cu trupul metamerizat de spaimă,
întortocheat în curbe imposibile, sub paturi, mese,
scaune, printre ziare terciuite de timp, spre cărțile
ce-mi păreau ușor umflate de-o bubă dulce. Iroseam
frageda vlagă rămasă-n suflet, c-o încredere surdă și
oarbă, c-un pipăit inițial difuz, plutitor, apoi chinuind
meticulos, în fiecă amănunt, geografia intimă a
încăperii. Trebuia, odată și-odată, să găsesc, inspirat,
creioanele: lemne lunguiet-hexagonale, lăcuite
în culoarea amiezii, străbătute tandru de miezul negru
și tămăduitor. Înțelegeam semnele lăsate anume, în
urmă, de zînele bune, bufante-n șoldurile mici cât lin-
gura de supă. Desigur, nu imediat, ci după interpretări
ce-mi luau, concentrându-le, hălci calde de sînge, top-
tane de viață-n lăptuci. Și-mi revenea încrederea!
Eram, evident, pe calea firească. De-ajuns doar o cli-
pă-i și, gata!, voi dezgropa comorile turnate în drugi
fini de aur scriitoricesc. Momite de-o vază, strîns c-o
afecțiune năruitoare de florile deja uscate-n corole, cu
apa bălțită, macerate împreună cu tulpinele subțiri,
stîrvuri moi, cedate întunericului vernil, mlăștinos.
Lîncezind în tomuri pe care nu mă străduisem să le
citesc, abandonate la o filă plicticoasă-n flozii vir-
gulelor ori, dimpotrivă, extrem de complicată pentru
mințile-mi tocite-n pojghița tiplă a uzurii. Scuturam
covoarele. Da, le plăceau să fie strivite, batoane cro-
cante, de talpa neglijentă, străvezie, a uriașilor
neînduplecați: vizitatori banali ai camerei, în lipsa, ba
chiar și-n prezența mea! Picoteau molii, visînd litere
goale, în cearceafuri nocturne. Pîndeau, țuguiate
isteric, în faldurile perdelelor asmuțite de lumină.
Intervenea, în descoperirea lor, și mirosul. Îmi
dilatam nările, adu-mecam adînc, mă prăbușeam în
plăcerile olfactive interzise. *Grafitul e îmbătător*. Dă
dependență, poți să și mori dacă nu-l ai la îndemînă
sau, eroic, renunți singur la el, crăpînd superb ca un
harbuz plin cu cafea. Dar, în sfîrșit, iată-mă viteaz,
strîngînd ceatlaiele vrăjite în brațe, ca pe niște iubite
pierdute, rezezindu-mă cu dînsule la coala magică de
hîrtie. Bolborosesc deja, în carne, cuvinte, mă obligă,
compacte, uleioase, să le caligrafiez. Razele zăpăcesc
aerul împrăștiat de izbîndă. Respir fericit. Pămînt!,
pămînt!, îngeri și stînci puternice la orizont!!!

cărți subpămîntene de telefon,
răsfoite litanii încolțind, mii de doruri,
iubiri, speranțe, ambiții învolburate,
toți vorbesc în același timp, dau în mugur...

O zi fără acoperiș, când se poate
ajunge la Sufletul Lumii cu cana,
să-ți torni destinul
să urmezi firul ploii
să plouă năvalnic
să urmezi firul ploii...

Vino din coridor.
Curentul nu-l simți,
și nu știi că stăm în bătaia lui.

Olimpiada

Îți amintești cum ai fost la Olimpiadă
în orașul cu turnuri germane: sușoteați
seara în paturi suprapuse
precum păsările în cuib sau îngerii înainte de
zori.

Un dormitor cu eleve de liceu, dându-și seama
că s-au mai întâlnit undeva, nu știu unde -
maieurile cu LOVE pe spătare ca vâluri Maya,
aureolele-n perne stingându-se rînd pe rînd.

Ăstia cu tezele lor despre literatura ruinelor
și barocul lor plin de praf și de cranii -
palide felinare pe coli, raza timpului,
toxicul Gaudeamus, guma din brevis est -

fie la ei acolo, cei născuți gata
trădați și vânduți, cu ochii de sticlă,
citească ei mersul trenurilor, așteaptă ei ora exactă -
noi vom învinge. Pot să tot spună
că am fi muritori. Nu a fost dovedit.

Cantacuzinii

GREU de închipuit, pentru această țară, istoria ei fără cunoașterea destinului unor familii de boieri. Ghi-culești, Sturdzești, Cantacuzini, Bibești, Moruzești, Bălșești, Golești, Mavrocordați și destule altele și-au legat indisolubil numele de devenirea țării. Am scris relativ de curînd despre o istorie a Sturdzeștilor elaborată de d-nii Cristian Popișteanu și Dorin Matei. Iată că a apărut una despre Cantacuzini datorată d-lui Ion Mihai Cantacuzino. Am citit această carte cu interes. Nu e o carte de istorie. Ci evocarea unei mari familii, din a cărei spiță au ieșit nu numai mari oameni politici, domnitori și cărturari cu faimă ci și împărați. Pentru că, e bine s-o spun din capul locului, această carte nu-și propune să evoce numai ramura românească (valahă și moldoveană) a acestei faimoase familii, ci întreaga ei arie de cuprindere și manifestare, pornind, firesc, de la origini (în imperiul bizantin de la Constantinopole) pînă hăt departe, în Rusia, Europa de Apus, America. De altfel, arborele genealogic al acestei ilustre familii, reconstituit cu migală, dovedește, lămuritor, ce spații imense a acoperit, prin acțiunea personalităților ei, această fabuloasă familie. E o carte, de aceea, năzuind să reconstituie întregul, prin toate meandrele manifestării ei. Aceasta fiind intenția autorului, aș spune că ea a fost gîndită, din pornire, pe dimensiunea orizontală, ocolind pe cea verticală, altfel zicînd profunzimea analitică. Intenția a fost una de panaramare, de cuprindere a totului absorbant. Și unde se urmărește reconstituirea tabloului pe panouri mari, e fatalmente sacrificată adîncirea analitică a detaliului semnificativ. Nici că e timp, poate nici nevoie de răgazuri analitice, acolo unde se urmărește, deliberat, reconstituirea ansamblului caracteristic. Era mai bine, mă întreb, să se fi menținut descripția la cîteva personalități etalon și celelalte să fie pomenite subsidiar? Procedul nu ar fi fost contraindicat. Dar autorul a urmărit, din capul locului, să reconstituie întregul ansamblu, ceea ce anulează, de plano, întrebarea mea. Cartea e intitulată, de altminteri, *O mie de ani în Balcani*, ceea ce spune totul despre intenția autorului, care vrea să ofere o imagine despre rolul Cantacuzinilor în mileniul al doilea al erei noastre în estul Europei. Dar, să observ cu mirare, scopul mărturisit e, adesea, mult depășit. De pildă, pentru că un Canta-

cuzino-Speransky a devenit paj al țarului Nicolae al II-lea, e descris războiul ruso-japonez din 1903-1905, cu tot dezastrul știut, de la Port Arthur, cu revoluția rusă din 1905. Sau pentru că zece Cantacuzini au luptat, în primul război mondial, de partea rușilor, autorul nu pregetă să prezinte războiul, situația dezastruoasă de la curtea țarului Nicolae al II-lea, izbucnirea revoluției din februarie 1917, dezordinea de pe vremea lui Kerenski, revoluția bolșevică, fuga peste graniță a unor Cantacuzini, de unde se vor naște ramurile lor americană, engleză și elvețiană. Era necesară această incursiune dincolo de Balcani? În fapt, nu. Dar, repet, cum autorul și-a propus să surprindă destinul fiecărui Cantacuzino din arborele genealogic, a trebuit să se oprească și asupra acestor episoade, neaducînd, sub raport istoriografic, nimic nou, ba fiind nevoit să repete, ce-i drept, fără morgă, evenimente istorice arhicunoscute. E riscul, asumat, al abordării fenomenului numai din perspectivă orizontală.

EVIDENT, autorul identifică primul Cantacuzino cu vază și rol în istorie. E un Ioan Cantacuzino care, în 1341-1347, în Bizanț, le-a fost tutore celor doi fii minori ai lui Andronic al III-lea și luptînd cu adversarii acestora, el avînd rolul, de fapt, al unui regent. Și, el, cincuagenarul Ioan Cantacuzino, îl conducea, de fapt, pe Ioan al V-lea Paleologu, ajuns împărat în 1347. Va ajunge și Cantacuzino, domnind împreună cu Paleologu. Destinul a voit, deci, ca un Cantacuzin să devină împărat al Bizanțului. După căderea Constantinopolului (1453) Cantacuzinii își găsesc sfera de activitate în țările române, rămase independente. Un Mihai Cantacuzino ajunsese în 1565-1579 protejatul marelui vizir de la Constantinopol. Un frate al acestuia ajunsese dregător mare în Valahia. Mihai Cantacuzino s-a înfruntat cu vestita doamnă Chiajna din Valahia și s-a implicat cu autoritate și în treburile Moldovei, devenind cumnat cu Petre Șchiopul, domn al Moldovei în 1574. Apoi, un Andronic Cantacuzino (urmașii acestuia fiind toți cei care vor avea un rol important la Poartă și în principatele românești, creînd o dinastie cu multe, foarte multe ramuri, ce se întind pe distanța a douăsprezece generații) era, la început, un mare financiar la Constantinopole. În această calitate pu-

tea, dacă voia, să ajute candidații merituosi să ajungă domnitori în țările românești. Îl va ajuta pe Marele Ban Mihai, viitorul Mihai Viteazul, să ajungă domn în Valahia în 1593. Cum Mihai s-a răzvrătit împotriva turcilor, Andronic, arestat și condamnat la moarte, scapă și ajunge marele vistiernic al Valahiei. Va muri în același an cu Mihai (1601), el fiind asasinat de turci. Cei cinci fii ai acestuia au trăit, bine și în putere, în Valahia, Moldova și chiar în Crimeea. Importanți au rămas, în istoria Cantacuzinilor, cei trei fii ai lui Andronic, care s-au împămîntenit în țările române, încuscrindu-se cu Vasile Lupu, Matei Basarab, Constantin Șerban, Gr. Ghica etc. De fapt, se mîndrește autorul cărții pe care o comentez, ajunseseră să facă și să desfacă domniile, trecînd prin mari aventuri. În sfîrșit, în 1678 un Cantacuzino (Șerban) ajunge domn al Valahiei, prezentat ca un despot luminat. Și a fost. Pentru că, printre altele, el a inițiat traducerea Bibliei, care îi poartă numele, tipărită integral la 10 noiembrie 1688, adică la 15 zile după moartea domnitorului. Șerban Cantacuzino și-a cam marginalizat cei doi frați. Așa se face că aceștia nu pretind, deocamdată, pentru ei domnia, ajutîndu-l pe nepotul lor Constantin Brîncoveanu să ajungă domn în Valahia în 1678. O vreme, destulă, relațiile dintre nepot și unchi au fost cordiale. Dar de la o vreme, aceștia pretindeau domnia pe care i-o cedaseră nepotului. Așa a izbucnit dihonnia teribilă dintre Brîncoveanu și Cantacuzini, care a marcat o epocă. Unii Cantacuzini au ajuns, bine rostuiți, la curtea țarilor Rusiei, la început a lui Petru cel Mare. Apoi s-a sfîrșit cu domniile pămîntene, începînd, din 1716 la 1821, epoca fanariotilor. Cantacuzinii au trăit, în acea vreme, prosper și cu situații înalte, încuscriți cu domnitorii. E ciudat că autorul continuă să considere epoca fanariotă numai sub culori întunecate, deși cercetări demne de încredere relevă, mai de mult, rolul ei pozitiv.

ABORDÎND perioada modernă din istoria țării, autorul îi urmărește, firesc, pe Cantacuzinii importanți. Se ocupă, deci, și de Gh. Gr. Cantacuzino, cunoscut, pentru marea sa bogăție, drept Nababul. Acesta, conservator, a fost ministru și prim-ministru. Autorul îl prezintă edulcorat. De fapt, Cantacuzino-Nababul era mediocru cu totul. A ajuns prim-mi-

ION MIHAI CANTACUZINO

O MIE DE ANI
ÎN
BALCANI

Editura Albatros

Ion Mihai Cantacuzino, *O mie de ani în Balcani*. O cronică a Cantacuzinilor în vîltoarea secolelor. Traducere de Maria Șerbănescu și Sabina Drăgoi. Ed. Albatros, 1996

nistru la 11 aprilie 1899, prin șiretanie. S-a întîmplat ca Lascăr Catargiu să moară de cord chiar în ziua cînd regele Carol I a semnat decretul care-l însărcina cu formarea guvernului. Succesiunea trebuia să-i revină lui P. P. Carp, potrivit înțelegerii cu Catargiu. Repede, Cantacuzino-Nababul, prin partizanii săi, se înscăunează șef al Partidului Conservator și, prin consecință, premier. Junimiștii erau, pe bună dreptate, indignați pentru procedeu. P. P. Carp, primit în audiență de rege, i-a spus atunci: „Sire, dacă Măria Ta vrea să încerce mai întîi toate mediocritățile, rîndul meu va veni, desigur, la urmă de tot. Numai să nu mor între timp“. Și nici n-a fost Cantacuzino-Nababul, cum crede autorul, „un om foarte de treabă“. Se știu destule, și n-am cum le însira aici, care îl scot din zona cumsecădeniei. De altfel, un om cumsecade nu face politică activă de suprafață. Supunîndu-se clișeelelor, autorul afirmă că în răscoala din 1907 au fost zece mii de victime. E o eroare, lansată de C. Mille. În realitate, numărul victimelor țărănești n-a depășit vreo 4000. E bine că e pusă în lumină, cum se și cuvenea, personalitatea lui Ion Cantacuzino, marele profesor, inventatorul, la noi, al serului antiholeric și antitific ca și rolul său politic în anii neutralității și ai războiului, inclusiv singura sa demnitate ministerială în guvernul N. Iorga (aprilie 1931-iunie 1932). Nu era nevoie, pentru asta, de lungile pagini despre războiul din 1913 și cele despre primul război mondial, fapte arhicunoscute și, de aceea, aici parazitare. Nu lipsește nici mișcarea legionară, trecută în revistă pentru că generalul Gh. (Zizi) Cantacuzino (Grănicerul) a fost în Sfatul Legionar. Dar nu e adevărat că el „a creat“ în martie 1935, Partidul „Totul pentru Țară“. Această misiune a primit-o, ca un ordin, din partea lui C. Z. Codreanu, generalul recunoscînd asta printr-un articol publicat în presă. Și tot așa, migălos, pînă ce iese din scenă ultimul dintre Cantacuzini. Nu e autorul acestei întinse monografii. Mai apar și alți Cantacuzini.

Viața formelor: o lecție de literatură comparată

MICRO-ARMONIA. Dezvoltarea și utilizarea modelului idilic în literatură (Ed. Polirom, Iași, 1966) se numește teza de doctorat susținută în anii '70 de Virgil Nemoianu peste Atlantic și transpusă de curînd în românește. După toate evidențele, o carte-jalon: pe traseul profesional al lui Virgil Nemoianu, ea marchează un moment inițiativ, de schimbare la față (adică de mutație pe un fond de continuitate). De aici, exemplaritatea - declarată fără emfază - a cărții.

Ea este revelatoare pentru un *des-tin intelectual*. Citind-o, înțelegem cum se deschide o experiență culturală specifică, cea românească spre alteritate, asimilînd-o nuanțat și, mai cu seamă, distanțat. Dar mai ales pentru o *strategie de abordare a literaturii*. Un subiect în aparență neproblematic, chiar reputat minor - idila - devine trambulina unui salt teoretic și comparatist cu amplă detentă speculativă. Urmărind doctoral, cu metodă, paradigma, destinul și eșantioanele istorice reprezentative ale idilei, Virgil Nemoianu expune o lecție despre relația *formelor literare* (scheme, viziuni, imagini, topoi mai mult sau mai puțin extinși) cu *contextul lor socio-cultural*, evaluînd potențialul mediator al creației între teoretic și politic. În fine, printre ferestrele pe care le deschide studiul, una vizează literaturile atipice central și est-europene, în mod special pe cea română.

Deosebindu-se de pastorală, reperul său comparativ, cu care e în mod curent confundat, obiectul de studiu al cărții este mai curînd un model literar - *idilic* - avînd acoperire empirică heteroclită: „Dacă pastorală ca gen include scrieri asemănătoare în termeni de formă, stil sau chiar finalitate, modelul idilic - explică autorul - nu definește o clasă de obiecte (literare). El nu constituie frecvent subiectul unei opere literare în sine, reprezentînd, mai curînd, un număr de funcții posibile într-o serie; textele în proză, poetice, lirice, epice, dramatice sau chiar teoretice pot, în egală măsură, să-l cuprindă sau să-l evoce la modul aluziv.”

Considerînd veșmîntul formal, exterior, nerelevant pentru reperarea semnalmentelor idilei, analistul se oprește la structura de adîncime a textului. Acest decupaj teoretic decide și metoda concretă de lucru: un du-te vino fertil între planul empiric, istoric și nivelul teoretic - unde o presiune proiectivă operează la mai multe nivele. În viziunea lui Virgil Nemoianu, la temelia ontologică a idilicului se află tensiunea între Real și Ideal, sau între un spațiu reputat *adevărat* și un spațiu *poetic*.

Simplificînd la maximum, lucrurile funcționează în felul următor. Dezvoltarea istorică a idilei se produce printr-o proiecție umanistă, idealizantă, a societății secolelor XVIII și XIX, printr-o stilizare a realității sociale, de tip organic, din perioada 1750-1850. În consecință, modelul idilic diferă de modelul lumii reale, în măsura în care se raportează la om și

este deja interpretat în spiritul anumitor valori. Spre deosebire de spațiul adevărat, au observat teoreticienii, spațiul poetic este un spațiu deja perceput, etalonat, fiindcă se află întotdeauna în corelație cu omul.

Translația dinspre concretul istoric spre interpretările sale spirituale se face prin intermediul elevației filosofice în planul valorilor. Astfel se produce saltul de la spațiul așa-zis *real* către nivelul *teoreticului*, cel unde operează autorul cărții. („Nivelul la care se definește modelul idilic, ca model societal, este cel teoretic: un mediator între realitatea literară și cea proiectată filosofic. S-ar putea chiar pretinde că nu e mai puțin *real* decît o axiomă, un sistem filozofic sau un model fizic.”)

Aici, în acest spațiu al problematizării existentului, autorul cărții identifică modele interferente de diverse tipuri - filosofice, sociologice, literare, politice ș.a.m.d. Studiînd modelul idilic, Virgil Nemoianu pune sub lupă procesul prin care capitalul său filosofic de valori umaniste este prelucrat, malaxat, turnat în tipare estetice, convertit într-o lume poetică, în scheme, teme, imagini ale lumii, topoi, stereotipii și, finalmente, în clișee literare. Trecută prin defileul configurațiilor verbale, proiecția idilică suferă un proces de osificare, de fixație, pregătind debușeul său final în didactic, sociologic, ideologic, în fine în doctrină și practică politică: „Idila - explică Virgil Nemoianu - are stabilitatea unei doctrine și, în plus, falsa corporalitate a artei verbale, siguranța oferită de concretețea imaginilor estetice. Este o înghetare a trăsăturilor conținutului. Care sînt, așa cum am arătat mai sus, ideologie transformată în artă, dar, în același timp și extensii sau transferuri de motive înrudite din genul pastoral.”

Ca și în alte cărți ale comparatistului, *A Theory of the Secondary*, dar cu precădere *The Taming of Romanticism* (unde paradigma numită *Biedermeier* se dovedește atît de relevantă pentru mentalitatea și pentru formele de expresie central și est-europene), literatura își dezvăluie rolul de releu indispensabil și virtualitățile de laborator al unor energii de creație instrumentale. În relația circulară *filosofie/literar/socio-politic*, adică *teoretic/literar/* și, *din nou, teoretic*, literatura dobîndește o pondere absolut surprinzătoare pentru prejudecățile noastre curente în materie. Destinul idilei este numai unul dintre cazurile în care „literatura a captat și a depozitat idei și energii fără utilizare socială imediată, eliberîndu-le însă ulterior, în momente diferite, cînd procesul istoric părea să o ceară” - conchide Virgil Nemoianu.

Viața formelor - în sensul cel mai general al sintagmei, adică a modelelor creației, a structurilor și configurațiilor spirituale - exercită o fascinație constantă asupra cercetătorului Virgil Nemoianu. Ea este evidentă și în studiul idilei. Punînd aîd de net în lumină algoritmul gîndirii demonstrative a autorului ei, cartea aceasta are, mai mult ca celelalte, o ținută de *lecție*.

O lecție teoretică dar și una de literatură comparată. În ecuațiile ei comparatiste intră virtual și literatura română. Autorul face o invitație explicită în acest sens, incitîndu-ne să îi dăm curs. Mă voi opri la un exemplu ilustrativ: Eminescu.

În cîteva rînduri, Virgil Nemoianu atrage atenția asupra utilizării contrastive a *idilicului* în polarități care îl opun emfatic *titanismului* de tip prometeic. Un exemplu este Goethe, cu *Faust*. Altul, încă și mai instructiv pentru romanticul înfîrziat Eminescu, ar fi Hölderlin. Acesta din urmă - scriitor în a cărui lume energia ocupă un loc dominant - acceptă totuși idila societală, drept variantă concisă și corectă a unei „normalități” niciodată respinse, ci incluse întotdeauna într-un întreg mai cuprinzător.

O ATARE observație a lui Virgil Nemoianu privind pe scriitorul german este aplicabilă și autorului român. Ea ne îngăduie să detectăm o latură *minoră* (în sens tonal) a poetului, mizînd pe mirajul fericirii domestice și pe dimensiunea non-cosmică, non-catastrofică, non-titanică a existenței. Uneori ea este pur și simplu monocordă. (*Singurătate*, unele dintre sonete, *Sara pe deal*, *Atît de fragedă* ș.c.l.), altă dată devine polul unei tensiuni. Pe un univers scindat de valori e structurat paradigmatic și *Luceafărul*. În Cătălina se luptă o aspirație idilică și una prometeică. Hyperion și Cătălin întruchipează aproape didactic două sisteme de referință poetică: cel trufaș-romantic, supra-terestru și, respectiv, cel idilic domestic(it). *Călin*. *File de poveste* pendulează de asemenea, studiat, între ipostaza de Sburător a protagonistului și cea cazanieră, ironic-înduioșătoare, din final. Exemplele din poezia eminesciană pe care le-aș putea convoca nu sînt importante cantitativ ci, mai curînd, demonstrativ, pentru ceea ce Virgil Nemoianu numește *războiul idilismului* în romantismul înfîrziat, necanonic, în căutare de alianțe revitalizante.

În acest fel, e de părere autorul cărții, idilismul își pierde treptat semnificația estetică, primind din ce în ce mai mult un caracter sociologic. El se contaminează paralel de nostalgiile romantice exaltînd trecutul, care nu făcuseră parte din *idilismul normal*. Astfel formulată, lecția lui Virgil Nemoianu devine aplicabilă gazetăriei eminesciene și ductusului ei militant-nostalgic. Construite cu mijloace pur narrative, scenariile evazioniste ale ziaristului colportează valori ideologice certe. Deși spațiul nu-mi permite s-o amorsez aici, o analiză a raportului dintre idilicul *filosofic*, cel *literar* și cel colorat *socio-politic* cu tentă militantă ar fi salutară pentru scrierile jurnalistice eminesciene și îmi propun să revin asupra ei cu altă ocazie. Scos din poncifurile interpretative care-i obturează orizontul, canonul Eminescu ar putea să-și schimbe înțelesurile, printr-o *re-contextualizare* metodică.

Jocul real/ideal; adevăr istoric/model societal; fabulație/tezism didactic,

în spiritul ecuațiilor formulate de Virgil Nemoianu, ar lămurii considerabil și chestiuni rămase încă ceoase în exegeza sadoveniană. După cum raportul circular între *filosofic*, *literar* și, respectiv, *sociologic-doctrinar* s-ar dovedi funcțional în înțelegerea idilismului rural românesc, în toate variantele sale culturale pînă la zi.

Poate că, totuși, cel mai productiv teren pentru sistemul de coordonate construit de autorul cărții este o istorie a literaturii române pe baze poetice riguroase. Pe firul idilicului, în accepția de *topos extins* pe care i-o rezervă Virgil Nemoianu, s-ar putea urmări dinamica unor tipare formale într-o masă eteroclită de texte din diferite epoci - poezie, proză, scrieri didactice, jurnalism etc. Citînd la împlinire, scriitori precum Alecsandri sau Blaga, Coșbuc sau Slavici, melancolia idilică estetizantă eminesciană sau medievalismul prețios, cu tentă ludică pe alocuri, al lui Sadoveanu, curente literare ca sămănătorismul sau poporanismul ș.a.m.d. s-ar regăsi astfel sub un semn ideatic și expresiv unitar.

P RINTR-O serie de obsesii structurante, cartea consacrată de Virgil Nemoianu idilei confirmă înrudirea de substanță a tuturor scrierilor sale, teoretice, comparatiste sau memorialistice, publicate în țară sau peste Ocean. Am semnalat afinitățile lor cu alte ocazii și prefer să nu revin asupra lor în detaliu. Ele cresc în ultimă instanță dintr-un *nex formator*: legătura ombilicală a intelectualului Virgil Nemoianu cu Banatul - o veritabilă paradigmă a „societății organice”. Rolul său matricial este invocat direct în volumul *Arhipelag interior*. Aceeași melancolie discretă a descendenței sale central europene - în speță bănățene - se regăsește pretutindeni, în spiritul ca și în litera cărții de față.

Rămînînd în sistemul problematic de repere al lui Virgil Nemoianu, se cuvine să vedem în ea o *umoare teoretică* și o *reacție diferențială* - idealizantă? - față de alteritate.

Monica Spiridon

Jurnal din prigoană

NIMIC de neexplicat în „explozia” cunoscută la noi, după decembrie 1989, de o specie cum este aceea a memorialisticii, precum și a noii orientări de conținut a acestei specii, dacă avem în vedere configurația socială și politică a epocii contemporane. Era firesc, vrem să spunem, că ultima jumătate de secol, perioadă în care sute de mii de oameni au cunoscut regimul de exterminare al Gulagului românesc, să genereze - ca spre a atesta influența factorului istoric asupra celui literar - o adevărată eflorescență a memorialisticii politice. Titlurilor, numeroase, care pot fi citate în acest sens, li s-a adăugat de curând un volum ce sporește valoarea cărților-mărturii despre martiriul neamului nostru în evul roșu comunist: *Jurnal din prigoană* de Gheorghe Stănescu.

Condamnat în contumacie în anul 1948, pentru participare la organizație anticomunistă, și devenit „fugar” în toamna aceluiași an, pe când era student în anul III al Facultății de Litere și Filosofie din București, autorul volumului în discuție, căsătorit și tată al unei fetițe de un an, a funcționat ca slujbaş la o întreprindere de construcții din Capitală, până când, în februarie 1952, preschimbarea buletinelor de identitate a făcut să fie arestat și condamnat la cinci ani de închisoare.

Este cazul să precizăm că această carte de proză nu este cea dintâi manifestare a lui Gh. Stănescu în plan literar, ea a fost precedată de realizarea mentală, în timpul detenției, a mai multor zeci de poeme, care au circulat prin celule, poeme socotite a fi fost datorită lui „față de Dumnezeu, de lume și de cultură”.

Rememorarea situațiilor, structurată pe criteriul cronologic, dezvăluie prigoana abătută asupra autorului și a celor din închisori, în perioada

1952-1956, o perioadă nu prea lungă, dar extrem de dură pentru deținuți, prin regimul crâncen de detenție. „Călătoria forțată”, cum își numește el trecerea prin diferitele penitenciare, se desfășoară pe o arie largă, după itinerariul: Securitatea Constanța, închisorile de la Peninsula, Valea Neagră, Aiud, Căvnic, Gherla, Jilava, Iași. Din proza lui Gh. Stănescu, situată - prin conținut și mijloace de realizare - la frontiera dintre istorie și literatură, înțelegem că în toate aceste închisori comuniste s-a dat, zi și noapte, o luptă deschisă ori surdă pentru supraviețuire, dusă sub diverse forme: evadare, grevă, înfruntare verbală, comunicarea prin diferite mijloace, întrajutorarea cu hrană și medicamente, instruirea culturală etc. Este împărțită, mai întâi, experiența de la Canal, la punctul Peninsula. Aici, procesului de exterminare fizică, provocat de munca istovitoare pe arșiță, ploaie și ger, precum și de îmbrăcăminte și hrana insuficiente, i se adăuga acțiunea criminală de distrugere morală, de adevărată mutilare sufletească, declanșată de cei trecuți pe la Pitești, din „brigașile 13-14”. Relatarea are în vedere, apoi, realitatea aprigă din celelalte locuri de detenție ale autorului.

Adevărilor triste, înspăimântătoare din universul concentraționar li se spune pe nume în această carte. Cititorii înțeleg că oamenii au îndurat în închisorile comuniste ceea ce nu pot spune cuvintele, faptele relateate fiind unele mai dramatice ca altele. Două exemple ilustrative, numai. Unul este cel al lui Dan Mihăilescu: absolvent al Facultății de Construcții, premiant de onoare al Liceului bucureștean „Spiru Haret”, condamnat la 20 de ani, acesta face o meningită bacilară, de care e tratat cu multă grijă de doctorii deținuți, dar atunci când era spre vindecare este scos dușmănos din spital și trimis în ghețaria celelei,

unde moare la doar 30 de ani. Cel de-al doilea caz îl privește pe autorul însuși, care, la Căvnic, a fost aruncat 7 zile la „neagra”, cu mâinile puse la spate și în cătușe, iar altă dată, tot acolo, a fost îngropat sub morman de marnă.

Interesant să constatăm existența în aceste memorii și a unei deschideri spre alte disponibilități afective, mai luminoase. Astfel se ajunge la înregistrarea unor situații de comic absurd, cum este acest dialog dintre anchetatorul călărășean și băiețelul de 8 ani al „fugarului” Gh. Ene, de la care se spera să se obțină vreo relație care să ducă la descoperirea celui căutat: „- Mă, tat-tu are o pușcă de vânătoare? - Nu, domnule! - Dar o pușcă Z.B., retezată? - Nu, domnule! - Dar mitralieră, mă, are? - Nu, domnule! - Dar avion are, mă? - Are, domnule! - Păi, ce face cu el? - Se împlimbă la București, la Constanța... - Tu-ți ...de pui de bandit! Îți bați joc de noi? - Nu, domnule!” Într-un alt loc, lucru absolut admirabil, textul pune în evidență resursele de frumos și de artă nealterate ale autorului, care, în chiar timpul anchetei, reține pe rețină și în suflet imaginea mării strecurată până la el printr-un colț de fereastră, ori „are ureche” pentru muzica liniștitoare revărsată dintr-un aparat de radio, la întoarcerea de la interogatoriu.

Este locul să arătăm, de altfel, că la lectură se vede că relatarea aparține unui intelectual cu o vie percepție a culturalului, dezvoltarea prigoanei politice, făcută cu justificată emoție, fiind însoțită de paranteze felurite: muzicale, literare, filozofice. Din acest fond de interes se ivesc și asemenea nominalizări precum aceea a lui Mircea Șeptilici, Ernest Bernea, Gr. Popa, I. Caraion, P. Pandrea, Petru P. Ionescu, N. Caratană - toți aceștia creatori aflați în închisoare. Lumea celor din penitenciare evocați este însă

amplă. Întâlnim aici cunoștințe mai vechi, prezente și în cartea lui I. Ioanid, precum: Alecu Caranica, Gușa Gachi, Petre Dică (zis Vărul), I. Pangrati, D. Voica ș.a., după cum apar și odioșii comandanți de închisoare: Borcea (de la Midia), Maromet (de la Jilava), plutonierul Șeremet (de la Căvnic).

Interesul documentar, în afară de discuție, al cărții lui Gh. Stănescu este dublat și de unul literar, căci, nefiind scrise cu intenții estetice, ci pentru cunoașterea adevărului privind suferințele românilor sub comunism, aceste memorii prezintă certe calități literare. De observat, în primul rând, că paginile încorporează reușite caracterizări ale unor colectivități umane și ale unor colegi de suferință, caracterizări ce probează simț de observație, forță de pătrundere, respect pentru adevăr și posibilități de expresie. Atrage atenția, de asemenea, capacitatea autorului de a realiza numeroase fișe psihologice, fragmente mărturisind felurite sentimente și stări, în baza cărora ajunge să-și reprezinte portretul moral-psihologic al anticomunistului încercat, pentru care închisoarea a constituit o școală a curajului și solidarității, un spațiu al alcătuirii lăuntrice. Ce exemplu mai edificator în acest sens ca cel al tânărului care, la sfatul mamei să se facă și el „zagar” = „ciripitor”, ca să-și amelioreze situația, în replică, îi cere acestuia să nu mai vină la vorbitor.

UN aspect literar cu totul particular al acestei cronici de detenție, care îi conferă o notă aparte de originalitate, este încorporarea, din loc în loc, a poemelor (40 la număr), realizate de autor mental, în închisoare. Primul lucru de exprimat în legătură cu aceste poeme privește organicitatea lor, în plan tematic și afectiv, cu textul în proză, ele fiind ilustrarea lirică, în metafore și imagini, a realităților din felurite fragmente. Atestând sensibilitate și talent, compunerile poetice au constituit pentru autorul lor un adevărat refugiu din fața urgiei. Așa s-a întrupat un extrem de delicat *Mărtisor pentru Ana-Crina*, fiica sa: „Copila mea, mărtisorul din acest an/ nu este-o păpușe, nici un pian/ cu clape de catifea/ nici o girafă cu ochi de cafea/ nu este o oaie, cu lâna de vată/ nici urs nu este de ciocolată/ nu este un fluture, nu este o carte/ e numai lacrima ce-mi cade de departe/ pe fundă-ți roșie din păr.” Tot așa a prins contur și poema *Salcâmi albi la Valea Neagră*, care își extrage frumusețea din tristețea celui condamnat să fie tot în postură de om închis la venirea unei noi primăveri: „Înfloresc salcâmi și noi tot închiși/ coborâm în moarte frunți cândva rebele/ frunțile sub care înfloreau narciși/ și-au dormit adesea turme de gazele. /- Înfloresc salcâmi, dar mireasma lor/ - pentru noi, odată, izvor de imagini -/ mai albe aprinde candelă de dor/ peste suferințe și peste paragini.”

Cronică emoționantă a unui suflet îndreptățit să considere că anii vieții lui au fost „mai mult răbdăți decât trăiți”, *Jurnal din prigoană*, scris cu durere dar și îndârjire, este totodată însemnul unei remarcabile conștiințe contemporane.

Puiu Enache

PĂCATELE LIMBII

de Rodica Zafiu

„Unic”

De curînd, mai multe publicații au făcut haz de o exprimare prezidențială nefericită (citată în „Academia Cațavencu”, 28, 1996, 2): „veți fi ambasadori merituosi ai țării la această manifestare unică, manifestare care se repetă la fiecare patru ani”. Contradicția internă a frazei provine din folosirea neatentă a unui cuvînt riscant, care produce destul de des confuzii sau contrasensuri. Dictionarele înregistrează două sensuri principale ale neologismului unic, existente deja în latină și în franceză, preluate și de română: (1) „existent într-un singur exemplar” și (2) „fără egal, incomparabil, excepțional”. Între cele două înțelesuri diferența e cea dintre o judecată de existență și una de valoare, dintre o caracterizare obiectivă și una subiectivă. Trecerea de la un sens la altul se face foarte ușor, prin hiperbolă: ca și în cazul superlativului, unicitatea e afirmată prin exagerare și e înțeleasă figurat, ca expresie a aprecierii subiective: „cel mai frumos loc din lume”; „un loc de o frumusețe unică”. Cele două sensuri fiind foarte apropiate, interpretarea alunecă ușor de la unul la altul; de aceea, rolul contextului este esențial. Or, în fraza de la care am pornit discuția, contextul imediat are tocmai defectul de a actualiza sensul propriu, anulînd iluzia unicității. E întotdeauna riscantă asocierea dintre o apreciere marcat subiectivă și o precizare obiectivă, concretă; în cazul dat, înfilarea dintre „unic” și „se repetă la fiecare patru ani” devine comică.

În română, ca și în franceză, sensul adjectivului unic depinde și de poziția sa: cînd precedă substantivul, cuvîntul

are doar primul sens, sinonim cu singur („o unică ocazie” = „o singură ocazie”); cînd apare după substantiv sînt posibile ambele înțelesuri. Titlul „Limba română e unică” („Tineretul liber” 741, 1992, 7) e destul de stîngaci formulat: cititorul poate vedea în el fie o evaluare (româna e o limbă excepțională, cum nu mai e alta în lume!), fie o tautologie. Că în intenția autorului stătea să-i atribuiască o semnificație obiectivă, prin opoziția dintre o unică limbă și două limbi, o aflăm din textul articolului, care se referă la disputele politice despre denumirea de „limbă moldovenească” („Limba unuia și a aceluiași popor”; „această unică limbă romanică vorbită în prezent în răsăritul Europei”).

Al treilea exemplu de folosire inabilă a adjectivului unic e de-a dreptul lipsit de sens: „singurul, dar nu unicul, loc de unde și-i cumpără [pantofii] este un superb magazin...” („Libertatea” 1222, 1993, 9); contradicția este evidentă și absurdă, fiind greu de imaginat ce înțelege autorul textului prin unic (antepus substantivului), pentru a-l opune lui singur.

Apare uneori și o completare-cliseu, literal tautologică, dar care are rolul de a atenua, de a relativiza sensul exclusiv al adjectivului unic: „în felul său”: „O evoluție, am putea spune, unică, în felul ei” („România liberă” 1443, 1994, 2). În limbajul politic comunist din anii '80, formula se repeta destul de des, pîrînd o involuntară ironie: „dispunem de un larg cadru democratic, unic în felul său” (1984).

O manifestație pro-America

Go West

ÎN 1986, la Biblioteca Americană din București, în Ajunul Revoluției din Octombrie - trebuie reținută coincidența: nu a fost întâmplătoare - a avut loc un spectacol cu totul neobișnuit, frapant, pentru climatul acelor ani, dedicat Mitului American, Marșului spre Vest - *Go West*, formulă dinamitară care a și fost scandată, sfidător - de toți participanții la acea insolită adunare, publicul din sală - și din curtea Bibliotecii - realmente fraternizând cu noi, actorii de pe scenă. Subtextul spectacolului, lizibil pentru toată lumea prezentă era, firește, celebrarea nașterii democrației în Lumea Nouă. Publicul, inexistent în acei ani de privațiuni și intolerabile presiuni psihice, a găsit o șansă nesperată, poate imposibil de imaginat până atunci, de a deveni vizibil și de a-și exprima adevăratele simpatii politice sau culturale care-i fuseseră interzise timp de aproape o jumătate de veac. Necunoscuții noștri prieteni din acea seară nu și-au ratat șansa, au luat cu asalt Biblioteca, transformând momentul într-o incredibilă manifestație Pro-America, Pro-Occident.

Se împlinesc 10 ani - o cifră rotundă, comemorativă, să n-o ratăm nici noi - de la acel eveniment, expresie a libertății, care ne aparține, în definitiv, tuturor. Presupun că e un bun prilej pentru publicul de astăzi de a afla - cu o nemeritată întârziere, de altfel - că publicul de ieri, în circumstanțe mult mai dramatice, nu-și pierduse speranța, reușind să găsească, uneori - e adevărat, foarte rar - punctele vulnerabile din cuirasa unei dictaturi demente.

Anatomia unui spectacol eretic

ÎN ultimele luni ale anului 1985, prietena mea Georgiana Punea, asistenta directoarei Bibliotecii Americane din București, Kiki Skagen Munshi, mi-a transmis invitația lui Kiki de a colabora la ultimul din programele Bibliotecii. Am refuzat, mi se părea un gest completamente inutil. Și Georgiana își va aduce aminte de cuvintele mele de refuz, firește, politicos însoțit de simpatia de rigoare, mai târziu când vom comemora evenimentul: „La ce bun?“, îmi spunea, Iordan, de fiecare dată când îi repetam invitația, „Biblioteca e în definitiv, un ghetou, un ghetou poleit dacă vrei, poate chiar un ghetou de aur dar interzis publicului de rând. Ca să prezint o carte sau un film câtorva zeci de persoane, din care prea puțini «inocenți», nu cred că merită...”

Așa era: lumea intelectuală ocolea biblioteca, de altfel toate bibliotecile occidentale erau în aceeași situație dar controlul cel mai riguros era rezervat Bibliotecii Americane. Pentru orice vizită, amatorul de senzații tari trebuia să anunțe instituția la care lucra pentru a obține permisiunea Securității de tristă memorie. În funcție de dosarul solicitantului aprobarea era sau, cel mai adesea, nu era acordată. Totuși, pentru a nu transforma Biblioteca occidentală într-un lazaret de tip nou, ocolit cu

oroare la mare distanță de oamenii sănătoși - ceea ce ar fi dus, în mod sigur, la complicații diplomatice - organele de specialitate recurgeau la scenariul abitual pentru asemenea situații protocolare, instalând pe teren o micro-potemkiniadă simplistă dar eficace, care nu putea înșela pe nimeni dar crea convenția care mulțimea oarecum pe toată lumea! Uniunile de creație își mobilizau pe acei membri *cuminți*, fără probleme de dosar, pentru a participa la programul bibliotecii străine, pentru a vedea un film oarecare sau a asculta o conferință rareori interesantă... Folclorul epocii susținea că în blocurile de peste drum existau posturi video de înregistrare a temerarilor - sau ignoranților - care intrau, neanunțați, în clădirea bibliotecii, pentru luarea lor în evidență: aveam destule motive să credem că nu era vorba de un simplu zvon.

Dar Georgiana a insistat și bine a făcut, așa că în cele din urmă am acceptat: m-am gândit că nu aveam dreptul de a refuza acea ocazie insolită de a mă reîntâlni cu publicul pe care-l pierdusem mai demult - mai exact din 1971 când am refuzat să mai public în presa literară, obligată să efectueze, număr de număr, gesturile rituale de supunere și adorație a primitivei divinități locale: paginile rezervate cultului morbid al tiranilor al căror nume nu dorim să le mai rostim, macula printr-un efect de contaminare de care, cred, toți ne dădeam seama, și paginile curate, de literatură autentică. Boicotul meu izolat, gest romantic dar inefficient, poate inutil de vreme ce nu reușise să creeze nici o problemă Puterii, de îndată ce a fost perceput de păzitorii gesturilor și gândurilor noastre a avut drept urmare represaliile binecunoscute de atâtea dintre noi: o serie de anchete extenuante psihice - dar fără violențe fizice sau verbale - care au transformat viața mea și a familiei mele într-un coșmar fără pauze.

Am întâlnit-o pe Kiki - și voi continua s-o amintesc pe numele de botez, am devenit de atunci buni prieteni - și ne-am înțeles de minune, aveam atâtea lucruri în comun... Și ideea westernului, ca simbol al nașterii națiunii americane, a sedus-o din prima clipă, își păstrase suflul de pionier galopând în marile spații ale Vestului necunoscut: nu, nu e o metaforă, Kiki era cu adevărat o călăreață de performanță, capabilă de numere hipice de virtuozitate: poate era adevărat, poate se lauda, nu știu... nu i-am putut da prea multe detalii despre posibilul spectacol pe care mă hotărâsem să-l realizez, nu ajunsesem încă la detalii. Luptam în acea clipă cu ideea centrală a viitorului spectacol, trebuia să optez pentru o formulă, dar care? Nu exista, sau cel puțin eu nu cunoșteam un precedent care ne-ar fi putut inspira, propune un punct de plecare. Ceea ce știam în mod sigur era ceea ce *nu* doream, *nu* trebuia să fac: o conferință searbădă despre istoria filmului, despre un gen anume, chiar dacă specific pentru istoria celei de a 7-a arte, care nu putea interesa pe nimeni, spectatorii avizați cunoscând, din calendarul memorabil al Cinematecii bucureștene, capodoperele genului și, mai mult ca sigur, că toți fanii care se respectă aveau și cultura indispensabilă

- iar pe amatorii de pe stradă neputându-se conta la un spectacol al abhoratei Bibliotecii americane în care nu se putea intra decât pe baza unei invitații nominale. În nici un caz un curs teoretic cu exemplificări cinematografice, o formă goală deci, un gest, poate ceva mai colorat decât altele, totuși de rutină. Puteam construi posibila noastră serată ca pe o secvență de carnaval când simțul timpului, - al istoriei, al realului - este abolit, intrând pentru câteva clipe în domeniul libertății? Miză hazardată, riscantă... cu alte cuvinte puteam încerca de a ne învinge în public teama omniprezentă, care făcea tot mai multe ravagii în conștiințele noastre obosite, supuse atâtor insuportabile presiuni? Și am ajuns astfel, din întrebare în întrebare, la ceea ce ar fi trebuit să fie punctul central al proiectului nostru: de a vorbi, în definitiv, prin intermediul temei americane, despre noi înșine, cei ce am fost cândva, și, poate, nu încetaseam a fi, ființe care credeam, încă, în libertate. Puține șanse de a reuși, totuși trebuia încercat.

Ca lup singuratec de-o viață nu aveam relații în lumea teatrului și a muzicii din care să-mi aleg colaboratorii de care aveam, de astă dată, nevoie, fusesem întotdeauna spectatorul de la balcon. N-a fost o problemă greu de rezolvat, Kiki, câștigată de proiectul utopic deși nu și-l putea, încă, imagina, mi-a oferit imediat colaboratorii cei mai de încredere ai Bibliotecii: Ion Caramitru, Giony Răducanu și Tania Filip. Ne-am înțeles ușor, din priviri, iar inimoasa Kiki și-a luat obligația sentimentală de a pregăti cu câțiva colegi din personalul Ambasadei o formație de muzică *folk* și *country*. Și ideea nebuloasă cu care pornisem la drum a început, încetul cu încetul, să capete o formă concretă, o structură: m-am fixat asupra problemelor pe care le-am dorit a fi recitate în spectacol, am ales ca evocare filmică câteva secvențe dintr-un serial mut cu Tom Mix, primul erou al copilăriei mele. Trebuia să ne hotărâm asupra zilelor de repetiție, dar aceasta era treaba colaboratorilor mei.

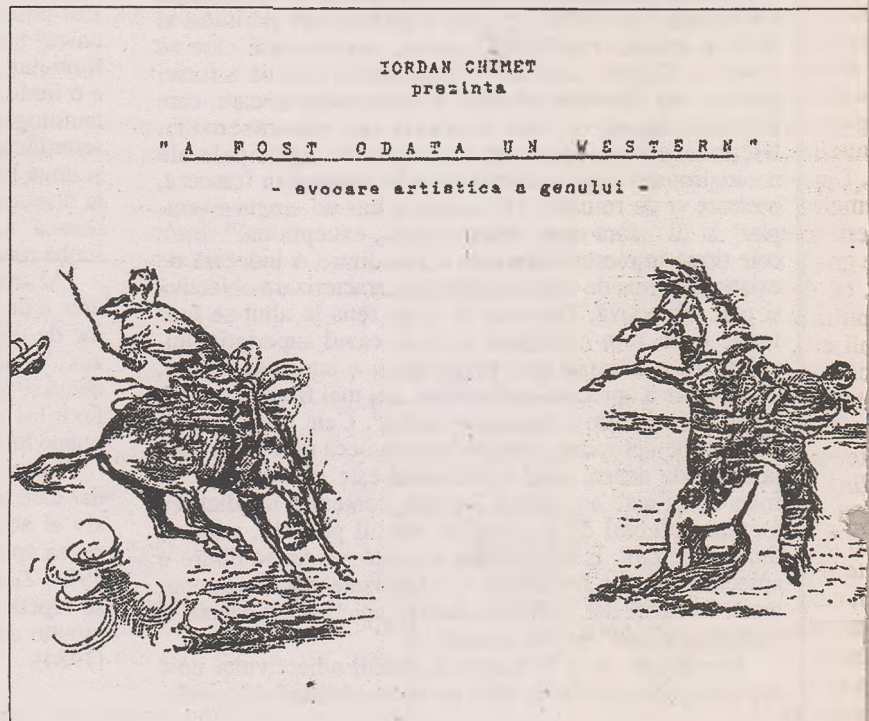
Conform protocolului, Ambasada a

cerut aprobarea Ministerului de Externe, pe care a obținut-o fără probleme proiectul nostru intra ca în cursă viteză, în linie dreaptă. Pe timpul vizitei înăsa Biblioteca fiind închisă și publicul universitar pe care am fi putut, eventual, conta cel mai mult fiind dispersat ziua premierei n-o puteam plasa decât în programul de toamnă. Când anul a dorit să știe, de astă dată cu fermă bună noastră amfitrioană. Avea date, am înțeles-o, trebuia să solicite aprobarea autorităților de la Washington pentru o inițiativă ieșită din rutină activității lor - și care birocratic lumea acceptă ușor inițiativele care respectă obișnuințele casei? Trebuia de asemeni, tipărite programul spectacolului, programul lunii respectate expediate invitațiile...

Trebuia în fine, să mă decid, nu ușor: atunci vocea interioară pe care învățat de mult timp că e bine să ascult, și mă îndoiesc că apartinîngelui meu păzitor, prea cuminte tot ce-mi propune, mai curând fiind vorba de drăcușorul interior pe care asemeni, îl port în mine, dacă vreau drăcușorul meu păzitor, m-a îndemnat să propun o enormitate, să sugerez călcarea unui tabu al lumii în care trăiam: ziua de 7 Noiembrie. Am evocat acest moment, trebuie să repet, nu voi găsi o interpretare fidelă, mai aproape de spiritul și realitatea concretă a acestei clipe:

- Noiembrie e o lună bună pentru teatru, am spus, nici caniculară, nici frig. Mai exact, *șapte noiembrie*. Toți o zi de sărbătoare.

Kiki nu se așteptase, evident, la asemenea sugestie blasfematoare: a reacționat după tipicul feminin: a cerut pe câmpiile californiene ca și pe câmpiile dâmbovițene; a vărsat ceașca cu care pe bluza albă, mi-a oferit un bun exemplu de tuse și-a dat ochii peste cap, imitând intervenția Cerului - dar Cerul s-a lăsat convins de sinceritatea reacției ciunii sale mute - și a mormăit într-o limbă păsărească vorbită tată - pe o altă planetă. Cu gesturile mimice interlocutoarei am putut deduce următorul reproș:

a București, în 1986

-Iordan, ești nebun? Nu crezi că autoritățile ar putea interpreta un asemenea program drept o acțiune, cum ai spus, Dumnezeu, subversivă? Dorită? Provocatoare? Nu turnăm năvala gaz peste focul aprins?

- De ce să punem răul înainte? E esențial ca Biblioteca Americană să sfințească - și să comemoreze - propria istorie, propria ei cultură. Altminteri, în lumea civilizată știe că nici vorul american, nici poporul român nu au participat la Marea Revoluție din 1989. Eu zic să păstrăm data de 7 noiembrie.

Un lung moment de tăcere - Kiki a înțeles mai târziu că a meditat în acel timp, am pretins și eu c-o cred - am văzut un icnet nu tocmai înăbușit - Kiki a retins mai târziu că era efectul îngrijirii, mie mi se păruse că e sămânța oră a unui sănătos hohot de râs - și asta a fost totul.

Și cum orice eveniment poate fi datorit în ajun, ziua premierei noastre a fost fixată pe 5 Noiembrie. Ministrul de Externe și-a dat pentru a doua oară aprobarea: n-a observat - sau s-a gândit că nu observă - nimic supășor în anunțarea unui spectacol de neanvergură dedicat aventurii americane în ajunul zilei sacre a comunismului răsăritean. Să fi existat, cumva, înaintea de a nu crea un nou motiv de tensiune - în relațiile româno-americane, așa destul de tensionate? Eram în anul sumbru 1986, nu uitați. A fost o mare complice? Nu știu. Cert este că în ziua de 5 Noiembrie 1986, când ele de milioane de oameni ai Războiului sărbătoreau sau, ceva mai târziu, erau obligate să sărbătorească defecția utopie generată de revoluția din Octombrie, o parte a publicului bugetean comemora *Drumul spre Vest, Franța Libertății în Lumea Nouă*.

Ochii și Urechile Puterii

TOTUL a fost o.k., cât timp am pregătit spectacolul în apartamentul lui Giony. Cerul s-a înnoirat în ziua când am început repetițiile în sala spectacole a Bibliotecii, am coborât în noii visului și am intrat în realitatea searbădă de acasă. Repetițiile erau esențiale: lectura textului meu - inspirat din marile modele, Jefferson, Washington, Lincoln - absorbind interpretările melor Western, printre care și un superb poem de Radu Stanca, intervenirea grupului *country* pe fundalul muzicii, cu destule momente solistice ale puizabilului Giony Răducanu; prietenii mei visau să atragem și publicul carnavalesc nostru, invitându-l să se joace împreună cu noi un leit-motiv dinainte și, bineînțeles, cunoscut toată lumea, balada populară, *My Darling Clementine*, nefericita poveste a unui minier, moartă în floarea tinereții. Să dinamizezi - să copilărești, te - un public de protocol, prudent și, care își folosește invitația cu voie la poliție? Ce himeră... Și totuși am pus ideea în programul nostru ca și cum ar fi fost un proiect realizabil: o noapte atrăgea alta, fără a se putea

opri, când vom coborî oare cu picioarele pe pământ?

Foarte curând, de câte ori ieșeam din curtea Bibliotecii eram oprit imediat după colț sau ceva mai departe, în zona centrală a orașului, de omniprezentul milițian însoțit de unul sau doi anonimi în haine civile: ton imperativ, agresiv, mi se cerea buletinul de identitate. Nu comentam, îmi prezentam actul de existență în România socialistă, dar incidentul abia atunci se încălzea: *organele* - ce inspirat termen și-au ales singuri pentru a se defini: organe, fragmente umane deci, în nici un caz oameni întregi - își debitau rolul, ușor de memorat de vreme ce era bazat pe imprecățiuni verbale, la nivelul imbecilului pus pe harță: trecătorii întâmplători, întotdeauna disponibili de a asista la un scandal, transformați într-un public binevoitor ascultau îngroziți infamiile comise de infractorul din fața lor: parazitul social care bate ziua și noaptea străzile Capitalei pentru a comite tot felul de afaceri necurate. Lecția de morală stradală se termina în 10-15 minute pentru ca, în final, magnanimitate, reprezentanții legii să-mi permită să plec acasă, recomandându-mi să-mi bag mințile în cap și să mă apuc de o muncă cinstită, ca toată lumea.

Cu ce rimau toate astea? O acțiune de intimidare realizată cu mijloace atât de primitive, în mijlocul zilei, în centrul Capitalei, neferindu-se de public, dimpotrivă, invocându-l, care se putea transforma, dat fiind contextul, într-un incident diplomatic, era de neînțeles. Deocamdată violența era verbală, și după o jumătate de veac de dictatură comunistă eram, oricum, antrenat, dar dacă autoritățile din umbră prevedeau și alte acțiuni mai periculoase? Cine le putea împiedica când reprezentau puterea absolută, dreptul de viață și moarte asupra unui popor nefericit, incapabil să mai lupte, să reziste, să mai sperie? Mi-am anunțat colegii de la Uniunea Scriitorilor, care nu mi-au dat nici o asigurare că se vor adresa mai-marilor lor pentru a preveni agravarea conflictului, totuși mi-au ascultat supărarea în tăcere. Am întrebat-o desigur și pe amfitrionul nostru, Kiki Munshi, dacă proiectul nostru mai e viabil sau nu, dacă a primit vreo înștiințare din partea Ministerului român de Externe că-și retrace aprobarea.

- Nu, nu s-a întâmplat nimic. Oficial totul e în regulă și eu m-aș bucura dacă vom continua - înțeleg, însă, Iordan, situația ta: crezi că vei putea merge mai departe?

Cum așa, dacă voi putea? Sigur că puteam. Mi-am întrebat colaboratorii dacă au avut parte și ei de un tratament similar, nu, până atunci fuseseră tolerați: totuși riscurile, puteam presupune, trebuiau asumate pentru viitor de fiecare. Au fost de acord să mergem până la capăt și așa am ajuns în ziua premierei.

Final cu happy-end

NE-AM decis cu toții pentru o ultimă repetiție generală în ziua premierei: mi se părea că

spectacolul nu avea fluentă pe care o doream. Nu știu ce credeau prietenii mei, dar eu eram sceptic în ceea ce privește succesul proiectului nostru: recomandam cu severitate - în fine, cu severitatea de care eram capabil și care nu convingea pe nimeni - atât prietenilor cât și familiei să *nu* vină la spectacol: voiam să-i scutesc de dezamăgirea unei săli goale. Doar nepoata mea Adriana a înfrânt consemnul și a venit, totuși, fugind de la Facultate, am zărit-o mai târziu în sală, făcându-mi semnul victoriei cu degetele.

Repetiția generală a avut loc imediat după prânz și am rămas cu toții pe câmpul de luptă așteptând fatidica oră 18: cunoașteți senzația așteptării de a ajunge în amfiteatrul de examen în fața unui juriu ostil. Nu puteam sta locului, am parcurs câțiva plicisitori kilometri pe culoarele clădirii, de la un capăt la altul. Ne-am consumat fiecare lungile ore ale așteptării cum a putut, cu ce a avut la îndemână: cu țigări americane - care mie nu-mi spuneau nimic deoarece sunt un fumător diletant - cu cafele și băuturi, o nu, nu ne aflam în înșelatul Far West, sticla de whisky destinată să orneze pianul lui Giony - pentru a rămâne fidel stilului New Orleans - a rămas virgină. O vom sacrifica la sfârșit: ne-am mulțumit, în așteptarea execuției, cu răcoritoarele, specialitatea casei din familia Cola. Bune și astea, la vreme de nevoie...dar cât mai rar.

Eram în plină cursă când mă aud strigat din urmă și o văd pe Kiki care aleargă îmbujorată și trăgându-mă emoționată la fereastră, îmi spune:

- Iordan, vino să vezi, ce se întâmplă? Dumnezeu, de necrezut!

Într-adevăr, de necrezut: cu peste o oră înaintea spectacolului, curtea clădirii, sala fuseseră luate cu asalt, și strada - fostă Alexandru Sahia - era plină de oameni... Îmi revizuiesc din nou caietul cu însemnări, din care am publicat câteva episoade, pentru a regăsi emoția nudă dar și întrebările interioare stupefiantă ale evenimentului: Mulțimea adunată în fața unei biblioteci occidentale - cea mai prost privită de organele vizibile și invizibile ale locului - părea un non sens absolut, realitatea fiind înlocuită de ficțiune. Ce instinct îi chemase pe toți acei necunoscuți, de toate vârstele, dar parcă tineretului primar, la un spectacol despre care nimeni nu știa nimic? Era o pură întâmplare sau a existat în tot ce s-a întâmplat în acea seară o mobilizare nevăzută... dar cine s-o fi făcut? Dacă a existat o bună și tainică intenție pentru a da o mai mare rezonanță întâlnirii noastre din seara de 5 Noiembrie 1986, atunci ne păstrăm speranța de a o afla cândva.

Firește, programul fusese anunțat în avizierul bibliotecii iar secretarele expediaseră, desigur, prin poștă invitațiile conform obiceiului, celor aflați pe listele de protocol: gest de rutină care nu putuse împiedica, în acei ani sumbri, transformarea Bibliotecii în capela unui cimitir. Priveam de la fereastră cum funcționarul român cu *multiple* sarcini din fața ușii este îmbrâncit și dispăre în mulțime, sala, și curând foyerul, fiind ocupate de entuziaștii năvălitori. Cine

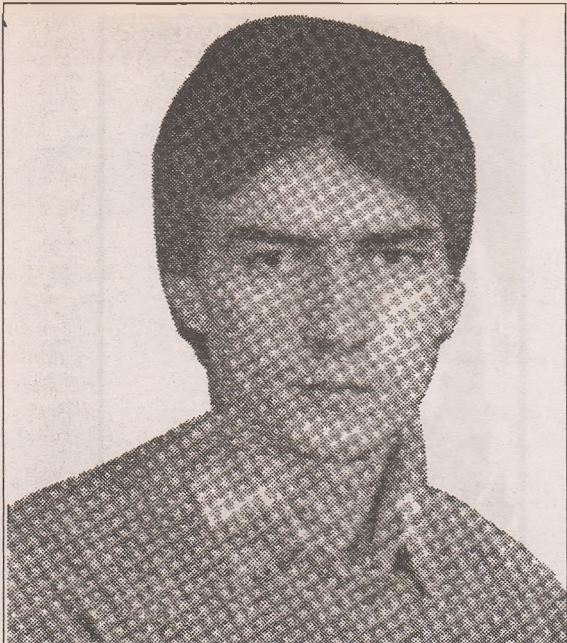
să-i mai poată clinti de pe locurile lor? Dreptul învingătorului, al primului ocupant... Kiki și-a revenit din ameteală, redevenind gospodina-șefă a petrecerii: din pivniță au fost aduse scaunele de rezervă, păstrate pentru situații excepționale, s-au montat difuzoare pentru publicul din curte și stradă care nu se putea decide să plece: dacă n-au putut viziona spectacolul cel puțin l-au putut asculta.

Căți erau? Cine era capabil să facă asemenea socoteli în acele clipe fierbinți? Câteva sute? Peste o mie, poate... Și spectacolul a început: Kiki avusese buna inspirație de a multiplica un pliant cu primele versuri și notele songului tradițional, „My darling Clementine” dar mai era oare nevoie? Melodia făcea parte din folclorul noilor generații. Și ceea ce proiectasem, ca într-un vis, la început, s-a transformat într-o realitate amănunțită: Noi cei de pe scenă și publicul din sală - am aflat mai târziu că și publicul din curte ni s-a raliat - în picioare, scandam tulburați, aplaudând vechea melodie metaforizată într-o adevărată emblemă sonoră, într-un imn al speranței, într-o declarație de dragoste pentru Lumea de Dincolo... Căci nu America reală era, în definitiv, celebrată de toți cei pe care-i adunase norocul sau destinul în anul de grație - îndoielnică - 1986 ci, într-o proiecție mai amplă Lumea de Dincolo de miradoarele, câmpurile de mine și parapețele Răsăritului ingenucheat, Lumea Normală, propria noastră lume din care făcusem parte cândva.

Și astfel, spectacolul de celebrare a Lumii Noi, la origine un simbol strict cultural, a devenit o neașteptată victorie asupra fricii, împotriva singurătății care ne invadea tot mai abuziv existența. Căpătasem curajul de a cânta din nou, de a ne declara în public sentimentele, fără a mai privi speriați, hăituiți în jur. Nu putea fi adevărat și totuși a fost... Pentru câteva ore reușisem să evadăm din Istoria opresiunii cotidiene pentru a ne căpăta chipul omenesc, devenisem din nou noi înșine. Ideea de fraternitate, starea de comuniune, bucuria de a fi împreună, emoțiile uitate, cunoscute de cei foarte tineri doar din cărți, iată deveniseră, ca la un semnal nevăzut, reale, le-am descoperit atunci pentru prima dată căldura umană ardentă, contagioasă... Am înțeles după câteva decenii, în acea seară, că speranța nu murise, că sufletele noastre nu erau sterile, că Noaptea cea Lungă e pe sfârșite, iar Noul Început pe care-l visa lumea noastră nu e departe.

Totuși, nimeni din noi, de pe scenă sau din sală, nu a putut presimți că în incredibila seară de 5 Noiembrie 1986 avusese loc, o primă repetiție generală cu public a Evenimentelor care urmau să schimbe soarta nefericitei noastre țări, ca și a Europei răsăritene, peste exact trei ani...

Iordan Chimet

Întoarcerea

Un virtuoz al simplității

ÎN TOAMNA anului 1993 am primit prin poștă o povestire de la un necunoscut dintr-un sat îndepărtat - Costișa, din județul

Suceava. Necunoscutul, pe nume Valentin Lavric, îmi explica într-o scurtă scrisoare de prezentare că are aproape douăzeci și doi de ani, că este absolvent al unui liceu sanitar și că lucrează la un depozit de medicamente.

Povestirea - intitulată *Micile stratageme ale soartei* - era atât de bine scrisă încât am crezut, întâi, că aparține în realitate unui important scriitor străin, încă netradus la noi și că vreunul din colegii mei (Adriana Bittel, de exemplu) vrea să-mi facă o farsă. La puțină vreme, însă, după aceea am avut prilejul să mă conving că Valentin Lavric chiar există. La rubrica *Mașina de scris* (găzduită întâi de *Zig-Zag* și apoi de *Flacăra*) i-am publicat, de-a lungul timpului, nu numai povestirea cu care mi-a atras de la început atenția, ci și numeroase alte povestiri (ca și poeme, fragmente de roman, mărturisiri etc.).

Mă bucur să-l prezint acum, pe Valentin Lavric, și cititorilor *României literare*. Sunt convins că se vor întreba și ei cum poate un tânăr de numai douăzeci și ceva de ani, aflat la mare distanță de orice centru cultural (în prezent lucrează ca farmacist la Solca, dar aceasta nu schimbă situația) să știe atâtea despre sufletul omenesc și să aibă un stil atât de sigur.

După cum reiese, sper, și din *Întoarcerea acasă*, Valentin Lavric are darul de a crea din nimic o atmosferă stranie și neliniștitoare, o psihoză. Judecând strict rațional, înțelegem că tot ceea ce povestește el este firesc, chiar banal, și totuși o tristețe fără motiv, nepământescă, iar uneori o bucurie suspectă, venită și ea parcă din altă lume, iradiază din frazele simple. Valentin Lavric este un virtuoz al simplității. Seamănă cu acei arhitecți de fântâni arteziene care pe vremuri, la Versailles, făceau dintr-un singur și ieftin material de construcție - apa - peisaje de vis.

Alex. Ștefănescu

ANUL trecut, cam pe vremea asta, inginerului T. i se făcuse dor de casă, deși era în toiul iernii. Se gândea să părăsească pentru o vreme orașul și să se ducă la țară, la părinții lui pe care nu-i mai văzuse de atâtea amar de vreme.

*
* *

SINGUR într-un compartiment rece și întunecos de tren, T. privea zgribulit pe geam, la fulgii mari și deși, ce cădeau fără încetare. Din cauza înserării și a ninsorii abundente, nu putea înțelege aproape nimic din peisajul înconjurător.

La un moment dat, auzi niște pași pe culoar. Se încordă, cu toate simțurile la pândă, căci până atunci nu mai văzuse pe nimeni și se considerase singurul călător din tren. Faptul că cineva trebuia să treacă pe lângă compartimentul său constituia un adevărat eveniment. Se simțea un pic emoționat și inima începu să-i bată din ce în ce mai tare, pe măsură ce pașii se auzeau tot mai distinct.

De-a lungul culoarului începu să se plimbe de colo-colo lumina slabă și nehotărâtă a unei lanterne de buzunar. Și, în cele din urmă, își făcu apariția și persoana care purta lanterna și care nu era un călător oarecare, ci însuși Conductorul de tren. Deschise ușa cu o mișcare bruscă și întinse mâna după bilet, un gest despre care nu mai trebuia să-i spună nimeni nimic, căci îl făcuse de un număr atât de mare de ori încât nici nu mai era conștient de el. Luat prin surprindere, T. nu reuși decât cu mare greutate să se dezmeticească și să vâre mâna în buzunar în căutarea biletului. Își dădu seama că nu mai știe unde l-a pus și, pierzându-se cu firea, începu să scotocească la întâmplare prin buzunar,

fără să-și dea seama ce face. Conductorul purta o caschetă ofițerească, cu cozorocul tras pe ochi și o geantă veche din piele atârnând la șold. Avea o înfățișare severă și marțială și provoca un sentiment nedefinit, astfel încât era firesc ca în prezența lui să nu te poți simți în largul tău.

T. era aproape gata să intre în panică din pricina faptului că nu dădea de urma biletului, când deodată îi veni ideea să ia toate buzunarele la rând, metodic și era imposibil să nu-l găsească până la urmă.

Între timp, văzând în ce încurcătură se află călătorul, Conductorul întrezări posibilitatea unui moment de relaxare și intră cu totul înăuntru, apoi se așeză pe banchetă, chiar lângă ușă, și puse cascheta și lanterna alături, una lângă alta. Așa, așezat și fără chipiu, avea o cu totul altă înfățișare. Pe jumătate chel, cu niște ochi mici și bonomi, părea un omuleț cât se poate de cumsecade, jucător pasionat de table și familist, cu grijile și necazurile lui. Aproape că producea un sentiment de compasiune.

- Îl am, îl am, zise T. prinzând curaj și, culmea, chiar în clipa aceea descoperi biletul într-unul dintre buzunarele unde mai căutase și înainte.

- Bineînțeles, răspunse Conductorul înțelegător, arătându-se dispus să aștepte oricât va fi nevoie.

Apoi, când T. dădu la iveală biletul și zise triumfător "Iată-l!", Conductorul scoase compostorul și îl compoștă cu gravitate. Rămânând dus pe gânduri, uită să se ridice și să plece.

T. se simțea încă impresionat, dar, oricum, mai prinsese ceva curaj.

- După câte îmi amintesc eu, zise, nu trebuie să mai fie mult până la halta Pietroaie.

- Nu se mai numește halta Pietroaie. Acum i se spune Stația X. Și va fi la a treia oprire.

- Aha! Mulțumesc. Dar de ce i se spune Stația X?

Conductorul ridică din umeri, căci nu știa nici el și, la drept vorbind, nici nu dorea să știe. Totuși părea să-l frământa ceva, căci se uită lung la călător ca și cum ar fi vrut să i se adreseze, dar renunță. Urmă o scurtă perioadă de liniște, apoi Conductorul se hotărî să întrebe:

- Și chiar coborâți la Stația X?

- Da, chiar acolo, răspunse T.

- Ciudat, foarte ciudat! făcu celălalt și începu să se gândească la ceva.

- De ce vi se pare ciudat? întrebă T., ușor contrariat.

- Am spus "ciudat"? Probabil n-am fost prea atent. De fapt, e un lucru mai degrabă lăudabil.

- Vedeți, de coborât cobor eu acolo, dar până la adevărata mea destinație mai am încă o bucată bună de mers.

- Înțeleg, zise Conductorul și acum părea să manifeste o adevărată admirație față de călător, admirație pe care, din nu se știe ce motive, încerca să o ascundă cât mai bine.

Nu mult după aceea, Conductorul se ridică, își așeză chipiul pe cap și zise:

- Acum trebuie să plec.

Și, reluându-și înfățișarea marțială, aprinse lumina îngustă a lanternei și o luă din loc.

T. se ridică și el, se înclină respectuos, apoi se așeză din nou. Rămas singur, aruncă o privire pe geam, unde nu văzu nimic, apoi îl cuprinse o stare de tristețe vecină cu nefericirea.

AȘA CUM era și de așteptat, timpul trecu foarte repede până la cea de-a treia stație și Conductorul își făcu din nou apariția cu lumina laternei mișcându-se înaintea lui. Deschise ușa compartimentului și rosti cu voce gravă, oficială:

- Urmează Stația X.

Călătorul începu să dea repede din cap, în semn de mulțumire, apoi, părându-i-se că aceste înclinări ale capului nu sunt suficiente, se ridică în picioare și strânse cu căldură mâna mare a Conductorului. (Când îi dădu drumul, brațul Conductorului se bălângăni ca un lucru fără vlagă, apoi se opri.) În secunda următoare i se păru că a dat dovadă de prea mare îndrăzneală făcând acest gest, ce mai, a fost o adevărată nerușinare, și se îmbujoră ca o fetișcană de, să zicem, paisprezece-cincisprezece ani.

Dar Conductorul se arătă mai degrabă încântat decât ofensat de gestul cu pricina și îl conduse pe culoar, până la ușă, o deschise și se dădu la o parte, făcându-i loc să treacă:

- Poftim, pe aici, vă rog!

Călătorul puse piciorul pe prima treaptă și întoarse capul spre Conductor pentru a-i arunca o ultimă privire recunoscătoare, iar acesta îl bătu încurajator cu palma pe umăr și-i spuse:

- Vă doresc, printre altele, multă sănătate!

- Și eu, și eu! răspunse T. grăbit și trebui să păsească repede pe ultimele trepte și să sară pe peron, căci celălalt îl împinsese înainte cu un gest energic, aproape brutal și închisese ușa în urma lui.

În clipa următoare, trenul făcu "uuu-uuu! fffiiiu-fpfiiiu!" și se puse în mișcare, deși nu staționase mai mult de șapte-

opt secunde în această haltă. Așa se face că inginerul T. se trezi singur-singurel pe peronul pustiu, într-o învălmășeală de fulgi de zăpadă. Prin preajmă nu se zărea nici țipenie de om.

Totul se petrecuse fulgerător și fără nici o situație intermediară, încât T. rămase puțin buimăcit și avu sentimentul că tocmai i se întâmplase ceva foarte straniu. Parcă intrase în altă lume, cu totul și cu totul necunoscută, imprevizibilă. Acest lucru era aproape comic, ținând seama că pe aceste meleaguri se născuse, copilărise și, în consecință, le cunoștea ca pe propriile lui buzunare.

Deocamdată însă nu vedea mai departe de doi pași, căci se întunecase de-a binelea și ningeabundent, aproape ca-n povești. Se simțea atât de izolat, încât o bună bucată de vreme nu reuși să se smulgă din brațele sentimentului de însingurare ce-l stăpânea și începu să-și imagineze că se află la capătul lumii, înconjurat de munții de gheață și de zăpezile veșnice ș.a.m.d., ș.a.m.d.

La un moment dat, auzi bocănitul unor pași pe pardoseală, apoi o ușă se deschise și se închise la loc. Asta îl smulse din reverie și îl făcu să se gândească să ia o hotărâre. Hotărârea pe care o luă fu să facă vreo câțiva pași, poate va ajunge într-un loc unde se va putea orienta mai bine. Neștiind în ce direcție să facă acești pași, alese o direcție oarecare și porni într-acolo. Curând se pomeni în dreptul unor scări ce coborau undeva, dar unde, asta nu-și dădea seama. Se opri și se întrebă până unde or coborî treptele acelea. Era bine să afle câte ceva înainte de a le coborî una câte una, căci întotdeauna este bine să știi dinainte la ce te poți aștepta. Luă un bulgăre de zăpadă și îl aruncă în vale, dar acesta se izbi imediat de sol, cam la un metru mai jos, astfel încât nu puteau fi mai mult de cinci-șase trepte, după calculele lui T. Asta însemna că nu erau niște scări propriu-zise, ci doar câteva trepte întâmplătoare sau accidentale.

Oarecum liniștit, le coborî imediat și continuă să meargă drept înainte. Ajunse la un zid care era de fapt peretele unei clădiri mari, o luă de-a lungul zidului și se văzu la marginea unui drum. La o distanță nu prea mare, un bec din vârful unui stâlp lumina ca-n palmă o porțiune a drumului. Încet-încet, începu să-și dea seama, cu adevărat că acelea erau împrejurimile satului său natal.

Drumul acesta urca pe un anumit deal din apropiere, străbătea o regiune mai pustie și, în cele din urmă, ajungea în sat fără alte ocolișuri.

T. o luă prin mijlocul drumului și, cu zăpada scârțâindu-i sub pași, se îndreptă spre casă. În vremea asta, părinții lui nu aveau habar că o să vină și, în consecință, nu-l așteptau.

IN FAȚA porții se opri ca să-și pună câteva întrebări. Nu, nu era nimic rău în faptul că se întorcea acasă pentru o vreme. Asta nu putea fi o greșeală. Readucându-și în memorie niște imagini vechi, din copilărie, se simți mișcat și i se păru că la urma urmei era minunat că se întorsese. Totuși, fără să înțeleagă ce anume, simțea că există ceva îngrijorător în această întoarcere.

Cu aceste îndoieli în suflet, împinse porțița cu putere, iar ea scârțâi îngrozitor.

Era întuneric, dar nu se zărea lumină la nici una dintre ferestrele casei. T. se

acasă

apropie tiptil și bătu cu degetul în geam. I se păru că se mișcă ceva înăuntru, apoi, după o vreme, se auzi o voce înfundată:

- Cine-i?
- T.

Bătrânul se miră atât de tare încât se apropie de fereastră și se holbă afară, cu nasul turtit de geam. T. întrezări fața tatălui său și, ghicind restul trăsăturilor aflate în umbră, își imaginează într-o clipă cum arată la lumina zilei, până în cele mai mici amănunte, riduri, tot. Slăbise mult de când nu-l mai văzuse.

După ce stătu un timp nefiresc de lung cu nasul lipit de geam, bătrânul plecă să deschidă ușa casei și T. răsuflă ușurat, de parcă s-ar fi temut că n-o să fie crezut pe cuvânt.

În curând se aprinse și lumina electrică și lucrurile căpătară altă înfățișare și nu fu decât o reîntâlnire dintre părinți și fiu, după o anumită perioadă de timp cât acesta din urmă lipsise. Bătrâna, mama, nu se schimbăse prea mult de când n-o mai văzuse, parcă nu se schimbăse deloc, după cum i se părea lui T. Se îmbrățișară cu toții și începură să-și pună unii altora tot felul de întrebări, legate de cele mai diferite chestiuni, unele de-a dreptul duioase, cu toată banalitatea și stupiditatea lor.

Și, brusc, T. își puse întrebarea dacă nu cumva era ceva schizofrenic în această întoarcere a lui acasă, nu în întregime, ci numai dintr-un anumit punct de vedere. În clipa aceea, se vâri în așternutul pe care mama tocmai i-l pregătise și spuse că este atât de obosit încât vrea să se culce fără întârziere.

Bătrânii lui părinți îi scoaseră bocancii din picioare, îl dezbrăcară cu grijă și îl priviră cu lacrimi în ochi cum doarme, ca niște bieți părinți fără sprâjin, mulțumind lui Dumnezeu că îl putuseră vedea din nou.

INCEPÂND chiar de a doua zi, T. începu să se gândească serios la cât de buni erau cu el acești oameni, părinții lui. Bătrâna se apucase să gătească cele mai alese bucate de care era în stare în modesta ei bucătărie, bucate care se dovediră într-adevăr minunate și T. spuse în mai multe rânduri că așa era. Bătrânul se învârtea de colo-colo, ca un titirez, aducând lemne, făcând focul, întrebând câte ceva, mai făcând nu știu ce, negăsindu-și defel locul, în orice caz cuprins de o stare de duioșie plină de generozitate.

T. ridică privirile în tavan și aproape că-i dădură și lui lacrimile simțind atâta bunătate în jurul său. Totuși nu se putea stăpâni să nu vadă lucrurile și într-un mod mai general, de la o oarecare distanță adică. Și, făcând asta, observa că acești doi oameni manifestau față de el o atenție deosebită și se îngrijeau să nu-i lipsească nici o clipă nimic și se întreba cât o să mai țină o asemenea situație, căci în mod obiectiv, ea putea oricând să se schimbe, să capete altă turnură.

Dar trecură mai multe zile și nu se schimbă nimic, dimpotrivă, grija pe care o manifestau în a-i asigura toate cele necesare era tot mai evidentă. Ajunse să se obișnuiască să fie servit în pat dimineața, apoi și la prânz și, cu toată ciudățenia, chiar și seara. Avea o plămă de puf, numită pilotă, în care simțea cum se mișcă umplutura când o aranja în așa fel încât să-i țină de cald peste tot, într-un mod cât mai echilibrat și plăcut și nu s-ar fi despărțit de ea nici

în ruptul capului. Alerga desculț, în cea mai mare viteză, afară, pentru anumite necesități și în câteva clipa se și întorcea tot în fugă și se cuibărea în pilota lui.

Astfel ajunsese viața lui și se complăcea în ea fără grijă, căci uitase de toate și, de fapt, nici nu gândea prea mult acum. Toate gândurile lui, care fuseseră, căpătaseră un sens interior, T. se gândea pe sine însuși. Apoi, inevitabil, gândurile acestea care se gândeau pe ele însele se înghițiră treptat unele pe altele și T. se pomeni într-o situație cât se poate de îngrijorătoare, cufundat aproape cu totul într-o stare profundă de contemplare a lui însuși, departe de zburcium, de probleme exterioare, Conducători, orașe și câte și mai câte.

Nu trebuie să înțelegeți că el s-ar fi întunecat dintr-odată la chip și ar fi devenit un fel de statuie pierdută în cuetări de nepătruns. Dar, cu timpul, poate că așa avea să ajungă.

Își vedea mai departe de modul de viață obișnuit, lenevind și închizându-se în sine pe zi ce trecea. Stătea tot timpul sub pilotă, ba chiar o trăgea și peste cap, căci se simțea mai bine așa și evita pe cât posibil să vorbească cu cineva. La întrebări se mulțumea să răspundă prin semne, ceea ce era o modalitate ca oricare alta, destul de bună, după cum considera el.

Bătrânul își luă într-o zi inima în dinți și, îngenunchind lângă pat, întrebă cu o voce cât mai lipsită de intonație:

- Totul merge cât se poate de bine?
- Așa s-ar zice, vru să răspundă T., dar făcu numai un gest de lehamite cu mâna, care se voia liniștitor.
- Să chem pe cineva? întrebă ușor îngrijorat Bătrânul.

- Da, făcu din cap T., contrar voinței lui, iar în gând zise: "Cheamă-i pe toți." Acest gând era de asemenea contrar voinței lui T. Gândul fu însoțit de un sentiment de tristețe nostalgică, trecător.

După aceea, T. se preocupă din ce în ce mai mult de senzațiile lui interioare, mirându-se proteste de aproape tot ce simțea, ca de ceva incitant, nemaivăzut.

TOTUȘI, lucru de mirare și absolut inexplicabil, dar cât se poate de îmbucurător, într-o bună zi T. se ridică și ieși afară, unde văzu că începea să se imprimă verze. Se îmbrăcă așa cum se cade, își încălță ghetete și, luându-și rămas bun de la părinții săi, plecă. Nu se îndreptă spre gară pentru a aștepta trenul ce ducea în oraș, ci în loc de asta se gândi să facă pentru început o mică excursie în natură. Așa că, luându-și tutun și un fes în buzunar (dacă se schimbă vremea?), o luă peste câmpuri, deasupra cărora pluteau aburi. Traversă un pârâu învolburat - torent de primăvară - și merse drept spre un pâlă de copaci ce se zăreau pe un deal. Erau niște copaci aspri și sălbatici, nefolositori, dar care se înstăpâniseră în locul acela de ani și ani de zile.

În vreme ce T. trecea pe acolo fără grijă... nu, de fapt nu s-a întâmplat nimic în clipa aceea, decât că vântul de primăvară trimise o rafală care făcu să tremure crengile copacilor, scoțând un sunet ciudat, ca o tânguire. Amintindu-și brusc de ceva, T. se înfioră, dar, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat, trecu mai departe, admirând peisajul, apoi simți cum îl cuprinde încet-încet o părere de rău, ușoară ca un fulg de nea.

Linca Dobrescu

Nirvanomanul

*Nu nu mă atinge. Dacă-ți vei
dezlipi mâna de pe umerii mei
e ca și cum m-ai jupui.
Nu nu mă privi. Dacă-ți vei depărta
ochii e ca și cum aș orbi.
Nu nu-mi spune nimic. Tăcerea ta
de-apoi m-ar asurzi.*

Dispari de tot. Ca să-mi pot aduce aminte de mine.

*Pe puntea asta am mai locuit cândva.
Vreau aer. Nu mai știu să gem.
Corăbierul mort de mult îmi ține ecoul în dinți...
...Cuvinte mutilate fantasme ursuze
furtuni de aplauze rânjete scuze...*

*Ce rost mai are liturgia noroiului, psalmul clepsidrelor
goale, rugăciunea de șarpe
Ce rost mai are "teorema dansului cu capul tăiat pe buza
prăpastiei".*

*Iubesc. Eu sunt groparul care vrea să sape cerul,
Căutătorul de aur printre gunoaie,
Nirvanomanul, clopotarul devenit una cu clopotul,
Nisipul disperat care ar vrea să fie iarăși scoică.*

*Iubesc Doamne ajută ne iubirii mele
Iubesc iubesc îmi arde părul
O liniște amnezică încearcă să mi-l stingă...*

*Și cât de multă noapte mai trebuie să-ndur
Cu visul putrezind în pântecul meu sterp
Cu umbra lui carnivoră în spate.*

Iubesc. L-am văzut născând Soarele și dăruindu-mi pe urmă pustiu.

*Iubesc un traficant (ordinar) de lumini
Dar asta nu va dura mult
Cât de curând stârvul din spatele oglinzii mă va lua în primire.*

Cât de curând va amuți orice țipăt, orice tentativă de cântec.

Legea destrămării

*Se lasă la un moment dat o noapte de cristal prin care nu mai
putem înainta*

*Timpul își primește umbrele și geme adâncit în neclintirea lui
O ploaie invizibilă aruncă peste noi zăbrelele somnului
Și ferecați în uitare ca într-o cușcă infinită
Ne cununăm cu tristeți dispărute ne spălăm cu cenușă pe ochi
Toate acestea în virtutea unei legi a destrămării
Care ne siluește să vedem prin ziduri
Sperând în întunericul alb dacă nu străvezie
Prin care să ne dezmiardăm unii pe alții
Până murim înecați în sudoarea oglinzii.*

Rugăciune

*Mi se întâmplă să vorbesc prin somn cu Avatarii Miezlui de Ziuă
Duminică e-n orice caz o tragedie spune unul
Și ceilalți înțeleg ce vor ce pot
Eu una mă gândesc la păsările care bat mătânii
Cu aripile suflecate până dincolo de ceață
Și la copacii îngenunchiați de la capătul nopții
O vreme zbor orbește terorizată de un sunet minunat insuportabil
Apoi mă prăbușesc dispar mă prefac în hamal pentru umbre
Și Așteptarea mai grea ca o prăpastie își sapă labirintul sub
pielea mea de foc
Niciodată nu știu încotro mă alungă potecile ei disperate
O lacrimă pietrificată mă strigă-n limba morților
Nu îndrăznesc să-i răspund
Și mă scufund într-o lumină subpământeană
Nu se mai vede din mine decât ecoul stămit
De-o muzică infernal de frumoasă.*

*Mă pregătesc să nasc singurul nume posibil
Presimt amețitoarea răsuflare a iubirii adulmecându-mi urmele
Probabil sunt și eu unul din Avatarii Miezlui de Ziuă
Un rest de aripă din care pasărea a fost alungată.*

*Cineva îmi coboară sub pleoape
Mi-arată umbra mea uriașă răstignită de lună
Nu mai știu care din noi e cel viu
Demult, demult într-o duminică nesfârșită
Zăpezi solare au binecuvântat
Ivirea sa din sângele meu psihedelic
Și plăsmuirea mea din lava vocii lui
Fogerty, Fogerty, îl strig într-o adorație mută
Dar ne despart grădinile asfințitului
Păgânele simfonii ale timpului.*

*Poate că nici nu suntem altceva decât monadele tăcerii
(Fogerty, Fogerty)
Dar nu mă pot opri să-l chem prin tunelele somnului
Fogerty, Fogerty poate m-aude...*

CRONICA PLASTICĂ

de Pavel Șușară

ÎN CIUDA faptului că ține cu tot dinadinsul să organizeze expoziții, Galeria specializată a Parlamentului n-a reușit, în cei câțiva ani de funcționare, să schițeze un program cât de cât convingător. Personale sau de grup, de arte plastice sau decorative, reunind lucrări contemporane sau din patrimoniu, aceste expoziții au avut în comun nu o idee, un principiu teoretic sau un orizont istoric, așa cum s-ar fi cuvenit, ci o irepresibilă sete de a tapeta pereții și o nedezmințită vocație a cantității care vin, poate, chiar din aventurile *măreței ctitorii* și din memoria spiritului său protector (carele cu zgomot înfricoșătoriu s-au săvârșit, în cetatea de scaun a Târgoviștei, la zi mare). Așa că despre orice ar fi aici vorba, toate expozițiile au un apăsător aer stahanovist și acoperă mai mult nevoia de *hei-rup cultural* decât pe aceea de *act cultural*. După cum în mediile semidocite prin *monumentalitate* se înțelege de *mari dimensiuni*, la Parlament se echivalează tacit *important* cu *mare*. Iar de aici și până la estetica topometrică a lui Dinicu Golescu - cel care măsura frumusețea în stînjeni - nu mai e nici măcar un pas. Pentru că el a fost deja făcut. Prin retorica amplă și prin dorința de a copleși, de a prezenta totul la scară macro, de a transforma evenimentul artistic în fapt vital, în exponent și în definiție. Chiar și atunci când artiștii erau importanți, iar lucrările expuse de o neîndoiebnică valoare, expozițiile respirau acel aer greu al falsei competiții, al intenției subterane de a convinge cu orice preț. Între spiritul megaloman al comunismului agonice, întreținut prin dezlănțuirea superlativelor - cel mai mare combinat, cea mai modernă stațiune, cea

mai bogată crescătorie, cea mai luminoasă epocă etc. etc. - și sensul ultim al acestor expoziții s-a instalat o tristă, dar explicabilă, continuitate. Urgența de a spune totul, de a arăta mult, de a face planul la densitatea de lucrări pe iugărul de simeză, a devenit un mod de existență și o formă de meditație pentru acest serviciu al Camerei Deputaților care se ocupă, printre altele, și cu *decorațiunile interioare*. Or, pregnanța unei expoziții, valoarea ei culturală și forța de persuasiune nu sînt nicidecum consecința unei simple operațiuni aritmetice, fie ea și adunarea, ci a ideii care generează întregul discurs, a coerenței mesajului său specific. În afara acestor principii, oricîte mituri am înghesui în același spațiu și oricîte containere de capodopere am deșărta acolo, am avea tot atîtea genii și capodopere, dar nici o expoziție.

Cam în această situație se află și recenta expoziție deschisă în sălile Palatului Parlamentului botezată, cum altfel, *Capodopere din pinacoteca municipiului București*. Înainte de a pune întrebarea legitimă, care pinacotecă a municipiului București? (poate din depozitele Muzeului de Istorie și Artă al Municipiului București!), trebuie formulată una mult mai importantă: ce își propune această expoziție și cum au reușit organizatorii să-și concretizeze intențiile? Pentru că, prima observație care se impune este flagranta contradicție dintre enunț și realizare; deși titlul promite o individualizare a lucrărilor, netul lor plasament sub regimul *capodoperei*, expoziția este una de autori, repede absorbiți și ei într-o încercare de sinteză a artei românești care pornește de la Rosenthal

și se oprește la Vlasiu. Cele peste două sute de lucrări (pictură și sculptură) semnate de șaizeci de artiști, departe de a fi individualizate în vreun fel prin expunere, sînt valorificate muzeografic după criterii profesionale minimale, dacă nu în absența oricărui criteriu. Deși selecția autorilor urmărește vădit o desfășurare cronologică, discursul general al expoziției este plin de sincopă și de inadvertențe. Artiștii grupați pe enclave, în cel mai fericit caz după rațiuni calendaristice, își suportă mecanic vecinătățile și nu se supun nici unei idei ordonatoare. De la selecția autorilor și a lucrărilor și pînă la stabilirea circuitului, totul este la voia întâmplării și a manualului de istoria artei pentru ciclul gimnazial. O lectură de la stînga la dreapta, de pildă, dezvăluie succesiunea bizară Artur Verona, Apcar Baltazar, Adam Bălțatu, Ștefan Luchian, Gheorghe Petrașcu, Francisc Sirato, Theodor Pallady, Ștefan Dimitrescu, Nicolae Tonitza, Ștefan Popescu și iarăși Luchian, apoi Ion Andreescu, Nicolae Grigorescu, Henția, Aman, Rosenthal, după care urmează, nici mai mult nici mai puțin decât Samuel Mutzner. Dacă, în schimb, privitorul partajează ansamblul expozițional în cîteva nuclee, în fapt patru microexpoziții, lucrurile se încurcă și mai tare. Singurul criteriu operațional este aici cel al contemporaneității biologice a artiștilor. Pentru că între Grigorescu, Henția, Rosenthal și Aman este greu de găsit vreo legătură de fond, cum greu poate fi identificată o relație structurală, expresivă sau formală între Petrașcu, Pallady și Tonitza. Ca să nu mai vorbim de legătura dintre Micaela Eleutheriade și Magdalena Rădulescu. Sau

despre aceea dintre Ciucurencu și Iser sau dintre Lucian Grigorescu și Ressu. Pentru a nu fi suspectată de vreun tratament preferențial, aceeași confuzie se abate și asupra sculpturii. Paciurea se înfîlnește aici cu Filip Marin, iar Gheorghe Tudor este tocmai ce-i lipsea lui Gheorghe Anghel pentru a se simți în siguranță.

Părăsind, însă, criteriile muzeografice în beneficiul celor axiologice - expoziția este, nu-i așa, un cumul de *capodopere* - amatorismul organizatorilor își dezvăluie întreaga sa vigoare. În această categorie maximală sînt îngheșuite, pe lîngă multe lucrări cu totul remarcabile (cum e și firesc atunci cînd se manipulează un fond de patrimoniu), lucrări submediocre (Filip Marin), mediocre (Oscar Han, Frederick Storck, Gheorghe Tudor), confuze (Elena Poppea), la marginea gustului îndoielnic (Viorel Huși), insignifiante (Schweitzer-Cumpăna și destui alții). Iar dacă celor amintite mai sus le adăugăm și o listă de omisiuni - de la Valbudea și pînă la Baba - avem imaginea cuprinzătoare a unui la fel de cuprinzător eșec; în condițiile în care cele mai multe lucrări aparțin unor artiști de referință din patrimoniul nostru cultural. Dar care au avut neșansa de a cădea pe mîna unor organizatori ce au înlocuit cu discursul lor bombastic meditația muzeografică, încercînd să facă, în același timp, o paradă a *capodoperelor* și un rezumat istoric. Fără să știe că istoria nu se compune din capodopere, iar capodopera nu se înseriază. Și ceea ce putea fi o excepțională expoziție, a sfîrșit ca o simplă rătăcire prin pinacotecă.

MUZICĂ

„Oedipe“ la Atena

OSTIM cu toții, ultima mon-tare bucureșteană datorată regizorului Andrei Șerban, „Oedipe“-ul enescian montat la Opera bucureșteană în stagiunea trecută, a fost primită în mod cu totul diferit, păreri au fost cu totul împărțite, atât în masa mare a publicului cât și în presă, inclusiv în presa de specialitate muzicală. „Contestatarii“ mai mult sau mai puțin vehemenți au contestat, în principal, dreptul la desacralizare a personajului principal, drept pe care Andrei Șerban și-l arogă realizînd, concomitent, o ingenioasă adaptare a dramei antice în contextul est-european și românesc al ultimelor șase decenii. Nu este locul și nici momentul de a relua discuțiile pe acest subiect.

La Atena, în cadrul marelui festival de vară găzduit la poalele Acropolei, în anticul teatru reclădit cu aproape două mii de ani în urmă prin grija lui Herod Atticul, în acest magnific hemiciclu în aer liber, în epoca modernă, de patruzeci și unu de ani, în plin sezon estival, pe o perioadă de șase luni, din mai și până în octombrie, au loc spectacole de teatru și concerte, spectacole de operă și de balet, seri de dans, manifestări de o largă adresare destinate în principal unui public cosmopolit. Aici a dirijat Karajan, aici a dansat Nureev. Aici a fost invitat Andrei Șerban cu al său „Oedipe“ enescian, invitație adresată în deplină cunoștință de cauză privind specificul montării, specificul adaptării tragediei antice. Nu aceasta din urmă i-a interesat pe organizatori; spectacole în maniera producțiilor antice, de factură academică, pot fi întâlnite în Grecia aproape la tot pasul.

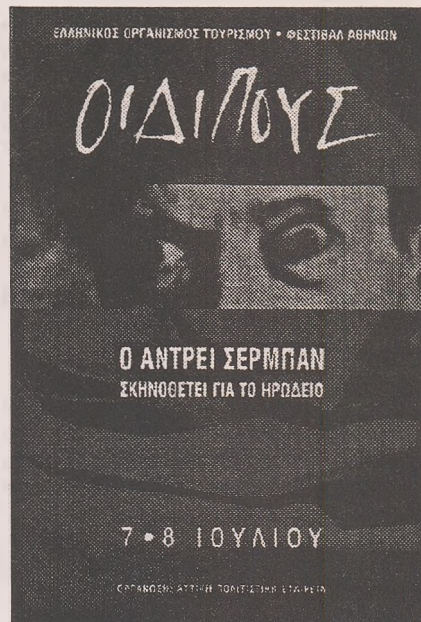
A contat mai puțin și muzica lui Enescu sau nivelul de prezentare al formațiilor primei scene lirice a țării. Spectacolul acesteia a fost preluat în baza unei case-te documentare video. A urmat, la Atena, o mediatizare importantă realizată în presa locală, la radio, la televiziune. Cei care au venit la cele două reprezentații - estimez o participare de aproape trei mii de spectatori, au constituit un public avizat, deloc numeros dar interesat. A interesat și, la fel ca la București, a contrariat și la Atena, natura adaptării în contemporaneitate. Și în presa atiniană, ca și la București, a fost pusă în discuție, în primul rînd, regia spectacolului, sensurile acesteia și mai puțin partitura enesciană. Multe dintre aspectele propuse meditației noastre de către Andrei Șerban constituie situații și probleme cunoscute în țările Europei de Est și Sud-est; mă refer la cele determinate de spațiu concentraționar, de dictatură, de personalitatea despotului luminat, de responsabilitățile și drepturile individuale sau cele colective. Sunt cu toate probleme etern valabile ce apar în mod firesc în colectivitățile umane organizate. Era, desigur, firesc să nedumirească asaltul minerilor, situație ce aparține realităților locale românești, de exemplu; dar, în mod curios, au contrariat inclusiv episoadele scenice ce conțineau aluzii la înăbușirea revoltei din Piața Tien-an-Men, ca și momentul în care se ardeau portretele dictatorilor. Este drept, mulți uită sau...preferă să uite.

Andrei Șerban însuși a fost prezent, la Atena, atât la repetiții cât și la spectacole. Datorită căldurii excesive, de peste zi, s-a repetat noaptea, de la orele 23 la

6 dimineța. S-a renunțat la o parte din recuzită. Aglomerarea multor simboluri a fost simplificată. Spectacolul a câștigat în cursivitate, s-a limpezit, „s-a așezat“. Ar fi, cred, utilă menținerea lui în continuare, în această formă, în cadrul viitoarelor stagiuni bucureștene. Și în cadrul celor două spectacole de la Atena, compartimentul cel mai coerent, cel mai bine personalizat, a fost corul condus de maestrul Stelian Olariu; interpreții acestui ansamblu s-au adaptat rapid noilor situații ale cântului, ale jocului în condițiile scenei „Herodion“-ului. Și aici, ca și la București, întregul ansamblu s-a aflat sub conducerea experimentată a dirijorului Cornel Trăilescu; Sever Barnea și Nicolae Urdăreanu au apărut în dublul rol titular, alături de mezzosoprana Lucia Cicoară, în rolul Sfinxului, alături de Gabriela Drăgușin, de Mihaela Agachi, Dorina Cheșei, Adrian Ștefănescu, Dan Zancu, Florin Diaconescu, Pompei Hărășteanu, Paul Basacopol, Emil Iurașcu, Mihnea Lamatic, cu toții configurînd un joc de echipă bine structurat.

Cum a fost primit spectacolul de către publicul atinian, în parte, și de cel internațional, să-l numim astfel, al turiștilor de sezon? Nu se poate vorbi de entuziasm. Dar primirea a fost caldă și interesată. A fost aplaudat la scenă deschisă atât Andrei Șerban cât și întregul colectiv al interpreților operei bucureștene; a fost apreciată complexitatea întregului spectacol.

Nu trebuie uitat faptul că, în urmă cu trei decenii, și pe aceeași scenă, prima audiență atiniană a „Oedipe“-ului enescian a fost realizată tot de opera bucu-

reșteană, cu un succes enorm, în regia clasicizantă a regretatului amestru Jean Rânzescu. A trecut o generație; gusturile și mentalitățile se schimbă, se diversifică. Dacă în urmă cu treizeci de ani compozitorul, dirijorul și protagonistul în rolul titular erau stăpânii absoluți ai producției spectacolului de operă, astăzi concepția ordonatoare a acestuia aparține regizorului. Astăzi el se numește Andrei Șerban. Este drept că în perioadele următoare să fim interesați să cunoaștem și alte puncte de vedere regizorale. De altfel, în stagiunea abia încheiată, opera enesciană a fost montată pentru prima oară la Cluj precum și la Opera germană din partea de vest a Berlinului; urmează producția din sezonul artistic viitor de la Viena, de la Opera de Stat. Drumul spre cunoașterea largă, internațională a operei enesciene, este deschis. Dar implicarea noastră, a instituțiilor de resort din țară este, încă, puțin convingătoare pentru a defini și în exterior o politică credibilă, consecventă, în plan cultural artistic.

Dumitru Avakian

Taxonomie estivală

INTR-O superficială clasificare, filmele s-ar împărți în capodopere, în filme bune și în filme proaste.

Primele două capitole sînt aproape tabu: capodoperele filmice nu sînt atît de multe în comparație cu cele din inventarul artelor mai în vîrstă, iar "omologarea" unei capodopere durează ceva mai mult. În plus, despre capodopere... numai de bine și e destul de greu să mai găsești ceva de spus despre filme despre care s-a scris de la Canudo încoace. Noroc că s-a inventat esul critic și dacă ar fi să încercăm o nouă lectură a "Patimilor Ioanei d'Arc" astăzi, cu siguranța că salvarea ar fi o paralelă René Falconetti/ Sharon Stone.

Cît despre filmele bune ("E un film bun!" - de cîte ori n-am auzit această recomandare care ne-a trimis circumspecți la pomul lăudat în sala de vizionare) ele sînt inventariate de cărți care ocupă kilometri de rafturi de bibliotecă. E o zonă ale cărei frontiere nu pot fi stabilite cu precizie, teren propice subiectivismului și criticii impresioniste.

Fără Apărare (The Juror): USA, 1996, color, ecran lat, 117 min. Producători: Irwin Winkler și Rob Cowan. Regia: Brian Gibson. Cu: Demi Moore și Alec Baldwin. Distribuit de Guild Film Romania.

Filmele proaste sînt vitregite. Se fac topuri de filme proaste, indexurile le cataloghează ca "turkey" (v. "Video Movie Guide" al lui Martin și Porter), se scriu și cărți însă nu atît de multe ca în cazul "filmelor bune". Și poate că situația e nedreaptă căci la un film prost te poți amuza teribil, ba chiar sînt filme proaste de care ne îndrăgostim, deși nu o recunoaștem public. Pe de altă parte, uneori filmele proaste pot deveni, ajutate de praful pe care timpul îl așterne pe bobine, chiar "filme-cult" - o categorie independentă de cele trei descrise sumar mai sus.

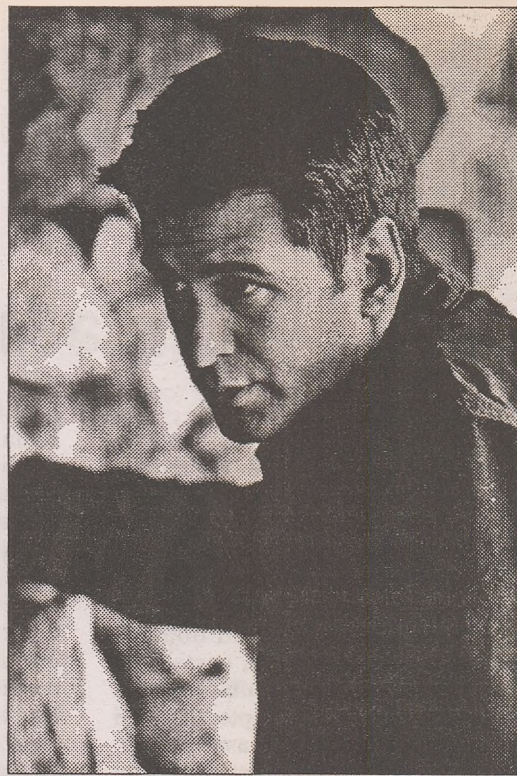
Demi Moore în *Fără apărare*

The Juror - Fără apărare este filmul căruia nu i-am găsit locul în această clasificare. Plin de bunăvoință, m-am străduit să-i descopăr acele calități care să-l facă să merite eticheta de "film prost".

The Juror este asemănător pusteii maghiare: plat. Nu știi unde începe, iar dacă afli acest amănunt oricum nu prezintă nici un interes și finalul te va surprinde sforîind. Un film prost te poate enerva la culme, *The Juror* nu-ți poate trezi nici măcar pasiunea.

Filmele proaste pe care le iubim cel mai mult sînt filmele pe care le urîm. *The Juror* nu poate fi detestat, e cuminte ca o lecție de școală de duminică, plictisitor ca o dietă care-ți păstrează glicemia în limite ce te feresc de îngreșarea dulceagă. Nici un exces în *The Juror*. Nimic care să te facă să arunci cu ouă clocite în genericul final.

Cît l-am iubit atunci. Măcar dacă ar fi uitat un microfon în cadru: ei bine, nu! Regizorul e "tehnic", imaginea e pasabilă, iar scenariul... da, voi recunoaște că scenariul e prost, dar asta nu

Alec Baldwin în *Fără apărare*

mă va face să acord onorabila etichetă întregului film.

The Juror nu este nici măcar "chewing gum pentru ochi", deși sînt convinși că el va face carieră doar la televiziune. Singurul lucru pe care l-am înțeles din film au fost motivele pentru care Bruce Willis s-a ras în cap, s-a îngrașat, a bătut chelnerii în restaurante și a avut aventuri extraconjugale: Demi Moore poate fi o femeie detestabilă. Dacă ar fi jucat rolul personajului negativ, atunci cu siguranță că ar fi avut succes. Rolul a fost însă cedat lui Alec, cel mai mediocru dintre frații Baldwin. De, au și ei falșii lor.

Lucian Georgescu

Orson WELLES:

Chicago

EDUMINICĂ, scriu la hotelul Ambasador din Chicago (Illinois). De ce Chicago?

*

Ar fi trebuit să-l văd pe Cole Porter cu care vreau să fac o comedie muzicală iar Porter este acum la New York unde își prezintă orchestra.

*

Începîndu-mi week-endul vineri am luat avionul liniei transcontinentale care trebuia să mă lase lângă New York. Spun: lângă, pentru că m-au făcut să înțeleg că "în împrejurările actuale, nu mi se putea promite o călătorie directă".

De fapt, sâmbătă dimineața avionul m-a lăsat, pe un ger uscat, pe aeroportul din Oklahoma City.

*

Din scurta mea oprire păstrez impresia unui oraș format doar dintr-o serie de hangare și de terenuri de aterizare populate de o mulțime de salariați și de galonați repetînd în cor: "Dezolați, *sieur* Welles...", nu putem...", "Dezolați, domnule Welles, dar nu avem calitatea de a..."

Așteptînd ca vreun avion plecînd spre New York ar vrea să mă încarce și pe mine, am cerut permisiunea de a merge în oraș să prînzesc și să dorm puțin.

Mi s-a explicat că toate hotelurile erau pline, că, de altfel, dacă voiam să găsesc vreun loc în avionul de New York era în interesul meu să aștept acolo, pe teren, cu arme și bagaje.

În sfîrșit i s-a făcut milă de mine unui mecanic și m-a condus într-un hangar, arătîndu-mi ceva care semăna cu o

cușetă. Mi-am înfășurat pantofii în pardesiu, în chip de pernă și m-am întins sperînd într-un somn pe cînte.

Speranță naivă! Oamenii de treabă din Oklahoma au aflat repede că printre ei se află un vizitator de la Hollywood.

Nu știu prin ce telegrafie misterioasă s-a răspândit zvonul; nenumărați curioși au început să defileze solemn prin baraca mea. Am stat cu ochii închiși, făcîndu-i să creadă și făcîndu-mă să cred că dormeam. Așa am putut să aflu părerea spontană a scumpului meu public: "Spune-mi Mildred cine este cel despre care ai aflat că este Van Johnson?", "Nu este decât Orson Welles." - "O! la, la, este mai urât decât la cinema." Reflecțiile aveau un avantaj: nu trebuia să mă scol și să salut.

În timpul defilării am avut impresia că sunt Lenin, în cosciugul său de sticlă din mijlocul Pieței Roșii.

*

Pentru a scăpa de această atmosferă funebă, am luat primul avion care s-a ivit și m-a lăsat la Chicago.

*

Sunt pe drumul cel bun pentru a ajunge la New York și mă odihnesc puțin la hotelul Ambasador.

*

Nu îmi părăsesc camera pentru prea mult timp. Datorită crizei de locuințe care bântuie în acest oraș de treabă, ar fi periculos să las liber mai mult de o jumătate de oră acest adăpost obținut cu greu.

*

Sunt încântat de șederea mea la Chicago care se rezumă doar la locuital

meu în hotelul Ambasador. Este un hotel excelent, cu siguranță unul din cele mai bune din lume și sper că toți cei care sălășluiesc aici, începînd cu directorul, scumpul Ernie Byfield, până la băiatul de serviciu pe etaj să afle așa expresia emoționantei mele recunoștințe.

*

Una din curiozitățile hotelului Ambasador este restaurantul. Aici Joe Stălin trimite tot caviarul pe care nu ajung să-l mănânce rușii. Aici se întîlnesc personalitățile cele mai de vază din Chicago.

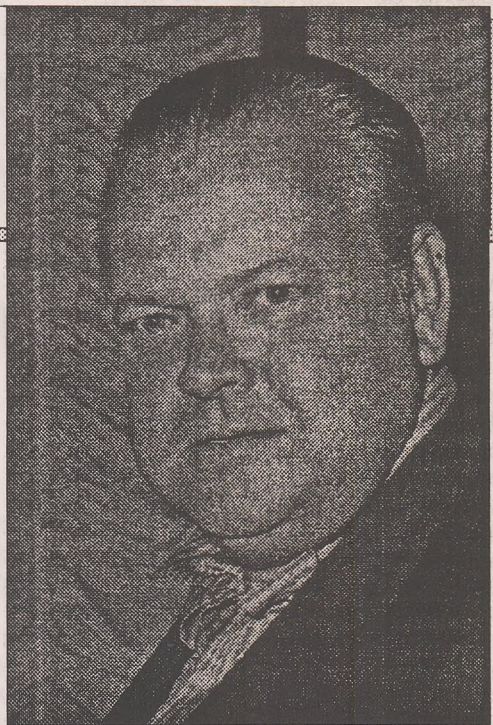
Bert Allerton este stăpînul necontestat al clătitei Suzette și al puncului cu cherry. Semn particular: Bert "flambează" toate felurile de mâncare. Cel mai prăpădit hering sărat și afumat, el ți-l prezintă încoronat de flăcări. Este luxos și impresionant.

Am reflectat multă vreme la importanța acestei încăperi, în special, și a orașului Chicago, în general. Totul provine de la hotărîrea Companiilor de cale ferată, luată cu mulți ani în urmă, că nu se poate merge de la Pacific la Atlantic dacă nu schimbi trenul la Chicago.

Turnee teatrale și funcționari în misiune, toată lumea se întîlnește aici și tuturor se pare că le place.

Săptămîna trecută a fost inaugurată linia aeriană Chicago-Londra. Când se va lega America de Tombuctu, pariez că de aici vor pleca avioanele.

Motorul cu reacție micșorează cu fiecare zi ce trece, mai mult lumea, dar restaurantul de la Ambasador rămîne esențial obligatoriu pentru toți cei pe care

afacerile sau plăcerea ți fac să călătorească.

*

Chicago este un oraș extraordinar, o veritabilă metropolă, după părerea mea.

Evident, clima nu este ideală. Așa cum spunea Ring Lardner: "La Chicago sunt două anotimpuri: iarna și luna august." Dar în acest oraș există o atmosferă, ceva primitiv și grăbit totodată, care nu se află nicăieri în altă parte.

*

Iată de ce a sta în restaurantul Ambasadorului este o experiență pasionantă, ai sta chiar dacă bucătăria nu ar fi atît de bună. (A. F.)

Traducere și adaptare după revista *Positif* (text apărut în *Paris-Cinéma* din martie 1946, comunicat revistei *Positif* de Claude Gautier).

PREPELEAC

de Constantin Toiu

**SIMULACRELE
NORMALITĂȚII**

de Eugen Negrici

Himalaia

13 octombrie 1957.

AM SUFERIT cu Frédéric și cu doamna Arnoux la sfârșitul "Educației sentimentale". Ce ciudat. Era ora trei noaptea. De emoție, de emoția despărțirii lor, - sfîșietoare regăsire și despărțire, în pragul bătrîneții, cînd doamna Arnoux, fermecătoarea, casta, virtuoașa doamnă Arnoux albise, - mi-a venit să plîng, era și noapte. Și era și trei, iar romanul, la ceasul acesta, părea mai real ca niciodată. Inima mi se umpluse de un sentiment dureros. Ce trist este totul. Ce tristă și absurdă e viața!

În același timp, îl admiram cu luciditate pe Flaubert.

Sfîrșitul cărții este admirabil...

Eram în iulie '96 și televizorul era deschis.

*

ABIA recitisem acest fragment însemnat într-un caiet, mirat de scrisul, cu cerneală neagră, atît de ordonat și de cursiv, sfîdînd orice tremur ori nesiguranță. O liniște în el, un echilibru și multă candoare și încredere, cînd, la televizor, am auzit și văzut știrea despre moartea alpinistului Răzvan Petcu, surprins cu un camarad mai tînăr de o avalanșă, în Himalaia. Pe Răzvan Petcu l-am cunoscut cu aproape douăzeci de ani în urmă, cînd venise la *România literară* cu cîteva proze. Un talent ieșit din comun, un stil "miștocăresc", de un comic absurd și de o mare profunzime a observației. Pînă și caligrafia lui era neobișnuită, litere ca de tipar, strîmbe, nervoase, pe paginile tipărite la mașina de scris defectă cu sărituri și caractere mîncate. Asta dădea prozei o și mai mare savoare. I-am tipărit ceva, pe urmă a dispărut.

Era un tînăr înalt, blond, student, roșcovan oarecum, cu aspect de lipovean, cu ochi albaștri, cred, cu dinți lați și foarte bun, foarte politicos și sfios, în ciuda înfățișării sale de vlăjgan agresiv. De cîteva ori m-a căutat, dar nu pentru proză. Lipsa de interes a acestui tînăr pentru talentul său excepțional mă deruta și mi se părea prea delicat și prea desprins de interesele pe care o astfel de vocație, certă, le purta în sine a ei fără nici un exces de auto-încredere, auto-laudă și fumuri, tipice inșilor fragezi și care sînt convinși că poartă în ei un mesaj important.

Ar fi fost un prozator român foarte mare... Un Swift al nostru, fără să exagerez. Din cînd în cînd, îmi aduceam aminte de el. Trei au fost tinerii pe care "i-am descoperit" la *România literară*. Un băiat, Ion Bledea, din Satu Mare, despre care nu mai știu nimic. Nicolae Stan, din Slobozia, realizat, și Răzvan Petcu, despre care mult mai firziu am aflat că se făcuse alpinist.

Atunci, am înțeles. Primejdia din el, ascunsă în atîta delicatețe, rătăcită în felul ciudat, haios, dacă putem să spunem astfel, - primejdia aceasta mascată de chipul roșcovan, bonom, de fecior de lipovean, îi furase, îi anulasă, îi înghițise, dacă vreți, talentul, înzestrarea pentru arta de a scrie, atît de neînsemnată, - va fi crezut, poate, - față de biruirea unui vîrf ucigaș din lanțul munților pustii, orgolios, fantastici, alcătuind podișul lumii.

De cîte ori l-am văzut la televizor,

gata să plece cu ai săi în Caucaz, în India, totdeauna s-a întîmplat să fiu singur înaintea aparatului t.v. și să nu am cui să-i comunic ce era cu acest lungan de Răzvan Petcu, rîzăreț și atît de gingaș și de cumsecade în întreg felul său de a se purta. Nu am vorbit chiar cu nimeni despre el, exceptînd lunile de acum douăzeci de ani cînd le împărtășisem cîte ceva confrăților mei despre acest debutant genial și care, abia acum îmi dau seama, făcea parte, sigur, din rasa martirilor. Nu mai sînt vremuri pentru martiri. Dar el, prozatorul tragi-comic, zgîlțînd cu umor stilul, punîndu-l parcă în priza unei forțe convulsive era croit din materialul din care se croiesc, se plămădesc martirii.

În lipsa altor cauze, mai înalte, el s-a încumetat să atace și să învingă unul din piscurile imposibile ale Himalaiei. Îmi vine să cred că acest pisc gol, pustiu, străjuit la poale de zăpezi eterne, era, de fapt, un subiect, adevăratul subiect, mult căutat al veritabilei povești, al artei de a nara... Sau, poate, scrisul, neconținînd în el, atîta primejdie, - care este viața trăită la maximum, - alesese anume modul cel mai direct de a o întîmpina... Dumnezeu, surîsul dezarmat al lui Petcu Răzvan. Sfiosul, bunul, curatul, mereu cu surîsul pe buze Răzvan!...

Inima mi s-a strîns de tot cînd am aflat știrea. O emoție dureroasă m-a cuprins. Parcă mi-ar fi murit un fiu.

Avalanșa. Avalanșa. Veșnicia să-l învâluie pe naratorul neîmplinit, cu atîta brutală, sălbatică puritate...

Himalaia să fi avut ea dimensiunea potrivită, ca mormînt, care să dea liniștea, ori să acopere neliniștea unui duh atît de bîntuit?...

■

Mizantropii de vară

ATREBUIȚ să vină '89 ca să avem dovada că nu e nevoie de alibiul terorii și de spaima zilei de mîine pentru ca oamenii să facă porcării și să alunece pe ele sub dușumeaua bunului-simț.

*
* *

BLASFEMIE. Dacă zeii sînt creația oamenilor, ce fel de oameni au conceput pe zeul care moare sau trebuie să moară ca să reînvie și astfel să răspîndească bucurie și speranță? O societate de agricultori, s-a zis. Ei, lucrătorii pămîntului, ar fi fost capabili să imagineze așa ceva, căci stăpîneau taina seminței aruncate în întunericul țărînei. Nu știu de ce sînt înclinat astăzi să cred că numai invidia putea să-i împingă pe oameni să-l aducă pe zeu, pentru o vreme măcar, înapoi, la condiția de muritor. Zeul care, spre a fi zeu, trebuie mai întîi să moară crucificat ca un tîlhar, pare a fi invenția unor inși care nu mai puteau suporta măreția, atotputernicia, magnificența rece...inumană a vechilor zei. O invenție pe măsura josniciei egalitare a celor ce nu suportă gîndul superiorității. "Zeul făcut să moară" este actul care anunță toate marile revoluții ale lumii. Și care le și legitimează.

*
* *

CU EXCEPȚIA cărților, orice altă cunoștință te poate, într-un fel sau altul, tîrî într-un tribunal promiscuu.

■

*
* *

Despre națiuni și popoare numai aberații și fraze fudule. Palavre și iar palavre.

Poporul evreu este dovada infailibilă că forma creează fondul. Dacă ar fi avut, și el, ca aliat, timpul și ca element coagulant, spaima - nu de semeni, ci de un factor indeterminabil -, socialismul ar fi putut crea un nou popor. S-ar zice că s-a pierdut, de această dată, ocazia unui mare experiment socio-etnic. Dar și așa, după cum se vede, "s-au făcut progrese".

*
* *

TREI LOZINCI năucitoare mi-a fost dat pînă acum să aud: paranoiacul strigăt castrist *Socialismul sau moartea*, acel *Mai bine roșu decît mort* al sîngii europene complet imbecilizate, pradă ușoară a agenților de influență ai KGB-ului, și, în sfîrșit, acum - minunatul, patristicul tipăt *Ortodoxie sau moarte!*

Trebuia să iau cunoștință de această reducere la absurd pentru a-mi înțelege antipatia difuză pentru toată poezia noastră - interbelică și postbelică - cu îngerăși coborîți pe brazdă lîngă plugarul patriei, cu Marii în fotă și cu Isuși născuți în strunga oilor autohtone, la rînd, în fiecare provincie istorică românească.

De la *Isus a venit și pentru noi* e un pas pînă la *Isus a venit numai pentru noi*.

Ocean

În vorbă și în scris

"STINGE lumînarea aia, că-ți dau vreo două peste făci", această invitație cu posibile urmări mi-a adresat-o un venerabil episcop german, șoptindu-mi la ureche în timpul unei ședințe de înfrățire a creștinilor dispersați.

Stăteam alături în prezidiu; eu, pe un scaun mai mărunț, de interpret. Cum a aflat că sînt român, mi-a plasat zicerea, rîzînd prietenește. Întîi am crezut că n-am înțeles bine și l-am rugat să repete. A făcut-o cu deplină claritate, pronunțînd corect vocalele și consoanele. Nu știam cum să reacționez. I-am spus în limba lui maternă ca să nu aibă dubii, că nu văd nici o lumînare și cît privește amenințarea, îmi pare rău, că tocmai la o întrunire ecumenică a găsit astfel de soluții pentru a realiza buna înțelegere între cei ce suferă sub duhul despărțirii. N-am putut continua că îmi venise rîndul să traduc. În pauză, respiram încă greu după surpriza petrecută, am văzut că bătrînul sacerdot mă caută: "Prietene, ce s-a întîmplat? Ți-am spus o frază care pare că te-a întristat. Era în limba română, adevărat?" I-am confirmat faptul și i-am adăugat și traducerea. Episcopul s-a învîinețit de stupeoare și mi-a spus că a repetat cuvintele unui prizonier din primul război mondial care lucrase pe moșia tatălui său, undeva în Prusia Orientală. El era copil, soldatul nu vorbea aproape deloc germana, i se adresa în românește. Unde și cînd a receptat fraza, nu-și mai aducea aminte. Dar a purtat-o în memorie peste 60 de ani. Mi-a mărturisit că mai posedă asemenea "perle" și din polonă și rusă, limbi pe care nu le vorbește, dar experiența cu româna l-a lecuit să mai riște noi confruntări.

De acest soi de frînturi lingvistice am mai avut parte. De exemplu, a durat multă vreme pînă am convins pe un

strălucit profesor de la Bonn, să nu mă salute pe culoarele universității cu amabilul "măi Păcală", așa cum îl chemau niște prieteni valahi, colegi cu el la doctorat. Un fost general, conviețuitor cu ofițeri români pînă la Stalingrad, mi s-a recomandat: "Eu sînt Ghiță". Veteranul Hans, care în 1917 gustase dulceața prunelor oltenești, ofta repetîndu-mi mereu: "Dacă pleci, Maria moare". Maria desigur s-a stins, dar vorbele ei au rămas în tezaurul bătrînului husar ca o comoară.

Cu mai multe emoții te apleci în fața mărturiilor scrise, pe care posteritatea străină nu le apreciază îndestul. Vizitam odată strălucita Școală superioară de agricultură de la H. Adunam materiale pentru o istorie a universităților germane, însoțit de J. Darchinger, fotografu protipendadei de la Bonn. Rectorul ne-a propus să filmăm o masă din vechea cantină pe care generații de studenți își eternizaseră gînduri și nume, fiecare în limba lui. Dintr-o mapă cu reproduceri în careuri ale monumentului ne citea traduceri scrierilor scrijilate. De exemplu: "Nimic nu e mai vesel decît viața de student. Mischko". "Croatia va învia și va salva lumea. Marcovic." "Trăiască anarhia! Iwan B." "A fi maghiar, înseamnă a fi nobil. Kikinday." "Mă despart cu regret de H. unde am cunoscut caractere și cearșafuri curate. Nestorow."

Rectorul își arată părerea de rău: "N-am descoperit pînă acum nici un concetățean de-al dv." Ba eu descoperisem sub semnătura unuia Popescu patru cuvinte din care citez numai trei: "Vă...pe toți". Traducerea mea, pe care rectorul a consemnat-o cu emoție în mapa lui, era aproximativă: "Îmbrățișez de aici tot cosmosul. Popescu".

Paul Miron

Astalos (dar
nu Măgureanu)

PERSONAJ aproape necunoscut celor care au intrat în literatură după 1970 (anul în care acesta a "evadat" la Paris), George Astalos apare cu o antologie de interviuri - ineditul constând în semnarea volu-

George Astalos, *Fie pâinea cât de rea, tot mai bine-i la Paris. Interviuri 1989-1994*. Editura Fundației Culturale Române, 1996. 384 p. Lei 8000.

mului de către cel interviuat și nu de mulții "interogatori" (între care Eugen Giurgiu, Valeriu Stancu, Nic. Iliescu, George Arion, Giuseppe Reale, Ion Deaconescu, Mihai Elin, Sorin Preda, Andriana Fianu, Tudor George, Gabriela Negreanu). Deși majoritatea discuțiilor s-au petrecut în anii 1990-1992, când românii rămași în țară descopereau libertatea de exprimare și călătoria (acum, parcă, elanurile s-au mai diminuat), subiectele comentate și mai ales previziunile poetului de la Paris au rămas la fel de actuale. Evident, mă refer la comentariile legate de exil, diasporă, revoluție, politică - fiindcă acelea referitoare la poezie, teatru, argou, lingvistică ș.a. sunt oricum perene. Părerile celui care se sokoate "diplomat a trei mari școli: școala ieșuită, școala militară și școala maidanului" sunt clare, concise și în același timp vizionare, formulate captivant și de multe ori cu o știință a provocării misterului de curat scenarist. Iată, de pildă, cum explică George Astalos iminența lui decembrie 1989: "Totul se decisese într-o seară de toamnă pe un pod din Germania de Vest, unde Gorbaciov și Kohl stăteau tăcuți, privind cum curgea Elba sub picioarele lor. «Orice am face și orice ziduri am edifica pentru a diviza poporul german, Elba tot dincolo de zid se duce», zice Kohl. La care Gorbaciov continuă să privească gânditor cursul Elbei: «Dacă Rusia va avea nevoie de o infuzie economică solidă s-ar putea bizui pe Germania?» a întrebat după o lungă tăcere Gorbaciov. Kohl

a răspuns scurt: «Da» și cei doi oameni de stat s-au îndreptat spre mașina ce îi aștepta la capătul podului". Nu așa am vedea o secvență de film?

Cu toată nostalgia după tinerețea bucureșteană, care pare să fi rămas de neuitat îndeosebi prin bucătăria românească, poetul nu se simte înstrăinat, purtând cu sine mereu patria spirituală. "Patrie constituită din limbă, religie, cultură, tradiție, aspirații, porniri trainice, psihologice și amintiri personale. Din această patrie nimeni și nicio țară nu-l poate izgoni". Poezia practică cu discreție și originalitate - "o decentă înmii mai pronunțată decât aceea a marilor interpreți de muzică clasică" - l-a păstrat pe George Astalos (de origine germană) la Paris mai român decât mulți care se laudă cu asta în țară.

Volumul cuprinde și unele poeme, inclusiv cele în traducere proprie. George Astalos face parte din stirpea poezilor transformatori de amintiri, portrete, evocări, întâmplări de tot felul, chiar și istorie, filatelie, sport, inclusiv pasiunea pentru hipism (cum se și cuvine unui călăreț al Pegasului!). Pitoreștile *Cântece de ocnă*, valorificând argoul și atmosfera mironparaschivescă a mahalalelor pot fi socotite introducere la un proiectat dicționar de argou (dacă nu l-a publicat încă, ar fi de consultat și recent apărutul, la Institutul de Romanistică Salzburg, caiet din *Studien zur Rumänischen Sprache und Literatur* al lui Theodor Granser, *Mistocăreasca - Materialien zum rumänischen Argot*). Îmbogățirea limbajului cu grecisme, turcisme, țigăneisme, aromânisme, regionalisme, arhaisme etc. este un lac de culoare în care - în general - cel care alunecă se răsfăță definitiv în belșug de cuvinte. "Sunt balcanic până în măduva oaselor", declară fiulul degustător de mirodenii ("argoul este pentru limba literară ceea ce este jazz-ul pentru muzica simfonică"). Ca o paranteză, aș spune că predilecția pentru calambur i se trage lui George Astalos de la asemenea desfrâuri lingvistice (a făcut epocă, de pildă, titlul său "Românul se marx-turbează").

De aceea, cu atât mai surprinzătoare și demnă de admirație apare cealaltă față a poetului - scrierea concentrată, tranșantă, economic-verbală, "occidentală" (cum scriu cei care știu ce înseamnă traducerea propriului text și nevoia de rezonanță pe orice meridian geografic) din *Limba canarului*. Asemenea diamantin cizelate poeme sunt nu numai perfect traducibile în alt spațiu, ci și în alt timp - cum se întâmplă cu poemul *Gravita-*

ție, scris în 1962: "Cine nu știe/ să nu vorbească./ Istoria e făcută/ ca să o învățăm pe dinafară/ și uneori chiar mai mult./ Foc/ au strigat militarii/ și li s-au aprins călcăiele/ Avem nevoie de ceară/ pentru familiile noastre/ răsună corul gradelor inferioare./ Nevoie de ceară/ pentru lumânări de familie/ insistă o voce răzleață./ De ceară/ pentru ce-re-monii/ îndrăznește o voce lăuntrică./ Să plecăm după stupi/ hărnicia este al câtelea simț/ să ne facem albine/ crescătorii sunt persoane amabile/ să devenim trântori/ se gândea cineva/ și din vorbă în vorbă/ a început revoluția".

Revoluția a izbucnit, ce-i drept, după vreo trei decenii de la "vorba în vorbă", însă important e că un poet a prezis-o. Așteptăm urmarea.

Puncte-puncte
și de la capăt

MIZANTROPUL, scepticul, cinicul, "dușmanul omenirii" Céline, sau sensibilul, disperatul, incluzând halucinant realul în imaginar ca un Bosch al secolului războaielor, medicul care compară scrierea cu lucrarea sculptorului desprinzându-și opera din lut, "din mizeria și învâlmășeala materiei", istorisește în *Trilogia Germană* (*De la un castel la altul*, 1957, Nord, 1960, Rigodon, 1961) călătoria sa - între iunie 1944/martie 1945 - printr-o lume în prăbușire: agonia Germaniei hitleriste. Romanul îmbină în mod declarat istoria cu autobiografia, pretenția de mărturie dar și recunoașterea dozei fantastice.

Din traducerea *Trilogiei* - apărută pentru prima oară în limba română - primul volum, *De la un castel la altul*, este relatarea etapei finale din drumul spre Danemarca: sederea la Sigmaringen. Celelalte două volume povestesc etape anterioare. Dezordine a memoriei naturală ca însăși viața: "Nu vă supărați pe mine dacă vă povestesc totul de început!... mare scofală!... doar adevărul contează!..." Sperând să ajungă la Copenhaga, să redobândească niște bani puși de-o parte înainte de război, Céline, împreună cu soția sa Lili (balerină) și un uriaș motan, e obligat de împrejurări să poposească un timp la conacul Zornhof, apoi la castelul Sigmaringen (unde, împreună cu alt doctor francez, îngrijește gratuit mii de refugiați). Bolnavii, gravidele, francezii colaboraționiști, soldații, răniții, într-un cuvânt supraviețuitorii sunt portretele atrase de sarcasticul penel ("parcă eram un magnet!... magnet pentru ciudașenii..."). Pictura este, s-ar putea spune, pointillistă,

Louis-Ferdinand Céline, *De la un castel la altul*. Traducere și cuvânt înainte de Irina Negrea. Prefață și aparat critic de Henri Godard. Editura Nemira, 1996. 372 p. Lei 8000.

pentru că aproape fiecare propoziție e suspendată între trei puncte... Efect vizual neoimpresionist, care împinge la extrem divizarea nuanțelor, suprapune revărsările de puncte ca pe un pumn de confetti.

Această particularitate stilistică a fost speculată, Céline fiind numit un Seurat al literelor; dar pentru cititor procedeul devine plictisitor. Dacă nu ar fi tensiunea situațiilor, probabil că de atâtea suspensii textul ar fi ilizibil. Chiar dacă punctele au tocmai rolul de a "destrăma" prea întunecata încordare, de a "împrăstia" demonii, ce-i prea mult strică. Însă "povestea lui Lili și Ulise", cu tema dramatică, îndârjirea de a trăi, și leit-motivetele derivate ("marea înfrângere în toate cele e să uiți..."; "îmi scot părleala cu memoria...") are suficientă forță și pe acel vino-ncoa al aventurii care duce înainte.

„Doamne, nu
soare te doresc.
Ci umbră”

ÎN APARENȚĂ dezbatere despre pictură, *Icoana lui Hristos* este incursiune teologică împinsă cu dibăcie până la simbol, dezvăluind ceea ce se află dincolo de aparențele "chipului cioplit". În secolele III și IV s-au pus bazele învățaturii creștine, s-au clarificat temeiurile instituționale bisericești, s-a așezat dogmatica, s-au atins unele paroxisme (Origene în lumea greacă, Tertulian în cea latină) dar și justificate opinii despre icoane și alte haruri. Arie Alexandrinul, în dispută cu Eusebiu din Cezareea, a declanșat prima ceartă celebră în legătură cu oportunitatea venerării icoanelor.

Fără prejudecăți și bigotism, austriacul Christoph Schönborn, actualul arhiepiscop al Vienei, concluzionează

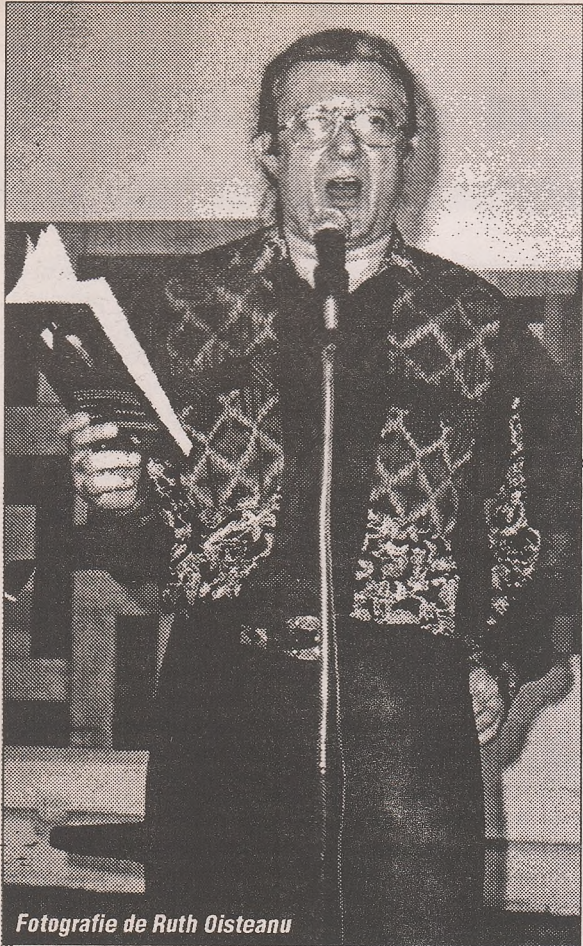
în favoarea icoanei (născut în 1945 într-o familie princiară, devenit monah dominican, absolvent de filozofie, psihologie și teologie la universitățile din Bonn, Regensburg, Viena, doctor la Paris, profesor de teologie dogmatică în Elveția, specialist în teologia Părinților de limbă greacă și teologia Bisericii Ortodoxe, membru al Comisiei Teologice Internaționale de pe lângă Vatican și în comitetul director al fundației Pro Oriente, profesorul Schönborn este autorul unor reputeate cărți de specialitate publicate în germană și franceză). Problema o abordează din toate unghiurile - filozofic, teologic, personalist, hipostazic, nu în ultimul rând antropologic, ori sub raportul zămislire/subordonare, ascultare/libertate, logos/divinitate, chip/simbol, vedere/perspectivă. În plan istoric sunt reanalizate concluziile unor importante sinoduri (de exemplu, cele două din Niceea), "variantele" nestoriene ori copte, scrierile patristice mai vechi ori mai noi (Chiril din Alexandria, Maxim Mărturisitorul, Gherman al Constantinopolului, călugărul Gheorghe din Cipru, Ioan Damaschinul, Nichifor al Constantinopolului, Teodor Studitul etc).

Funcția icoanei în calitate de "cuvânt al lui Dumnezeu

Christoph Schönborn, *Icoana lui Hristos*. Traducere și prefață de Vasile Răducă. Editura Anastasia 1996. 215 p. F.p.

făcut de om" pe care trebuie s-o privim "nu numai cu ochii truștești" arată că "Logosul cel veșnic s-a făcut asemenea oamenilor", dar că ea poate fi comparată cu lumina lunii (chipul) față de lumina soarelui (Dumnezeu). Egumenul de la Studion nu se temea să își învețe ucenicii că nu trebuie disprețuite nici reprezentarea, nici imaginația: "Imaginația este una din cele cinci puteri ale sufletului". Imaginația nu e rea, ci doar profund omenească; nu trebuie înlăturată de pe drumul contemplării. Ea are numai nevoie de curățire, iar icoana o poate purifica.

Fotografie de Ruth Oisteanu

VALERY OISTEANU s-a născut la 3 septembrie 1943. Debutează în 1966 cu poezii în suplimentul literar "Povestea vorbeii" al revistei "Ramuri", condus de Miron Radu Paraschivescu. Debutează editorial cu volumul de versuri *Proteze*, Editura Litera, 1970. La sfârșitul anilor '60 și începutul anilor

'70 era asociat așa-numitului "grup oniric". În perioada 1967-1972 este redactor la radio, la emisiunea "De toate pentru toți". În 1972 emigrează din România și, după doi ani de peregrinare prin lume (Italia, Germania, Franța, Israel, India), se stabilește în S.U.A., la New York. Aici creează o asociație internațională a poezilor și artiștilor suprarealiști PASS (*Poets & Artists Surreal Society*). Organizează în 1981, la prestigioasa galerie new-yorkeză *Franklin Furnace*, o amplă expoziție artistică și documentară intitulată "Contribuția românească la Dadaism și Suprerealism". Participă la editarea publicației *COVER. Arts New York*, în paginile căreia publică poezii originale și traduceri și semnează (cu pseudonimul Valery Gallery) rubrica de artă de avangardă, intitulată *Wall Patrol*. Traduce în engleză și publică în presa literară americană texte semnate de Urmuz, Tristan Tzara, D. Trost, Gherasim Luca, Gellu Naum ș.a. Publică la New York mai multe volume de poezii, însoțite de regulă de colaje proprii: *Underground Shadows* (1977), *Underwater Temples* (1979), *Do Not Defuse* (1980), *Vis-À-Vis Bali* (1985), *Passport to Eternal Life* (1990), *Moons of Venus* (1992), *Temporary Immortality* (1995).

Jazzoetry

- Spectacolul tău de la "Lăptăria lui Enache" a fost surprinzător pentru noi: nu mai văzusem pînă acum poeți dîndu-se în spectacol la propriu, în felul acesta, cu performanțe vocale, de ritm, de mișcare - frenetice. Crezi că modalitatea aceasta șocantă de a prezenta poezia are mai multe șanse să o impună decît lectura solitară?

- Sigur că poezia trebuie să supraviețuiască în spațiul ei și cu mijloacele ei proprii. Cred că ea e mai puternică decît orice altă artă dar, din păcate, trecem printr-o perioadă în care sîntem asaltați deelemente ce ne micșorează disponibilitatea poetică: televiziunea, mass-media, computerul, distracțiile de tot soiul au invadat partea conștientă a minții, au copleșit nevoia și înțelegerea pe care o aveam înainte pentru spațiul poetic. De aceea m-am întors la experiența dadaistă, la ideea lui Tristan Tzara că poezia trebuie să explodeze de pe pagină, de pe buzele poetului și să ia alte forme decît cuvîntul scris după cuvînt. Aceste forme, atunci ca și acum, sînt de improvizație, inspirație, jazz - cuvîntul devine element muzical. Știam asta de mult, am făcut experimente cu recitări în acest fel încă din

anii '60, la Clubul A de la Arhitectură și la Casa Studenților, cu prietenii mei muzicieni pe care-i iubeam atît de mult, Dorin Liviu Zaharia și Mircea Florian. Din '64-'66, cînd am început această aventură, și pînă azi, am dezvoltat și perfecționat o nouă formă de artă, așa zice. Eu o numesc, cu un termen inventat de mine, *jazzoetry*, amestec de jazz și poetry, și cu această formă nouă de spectacol, pe care am introdus-o înfii la New York, colind Europa, Australia, Indonezia, Thailanda, merg prin toată lumea și comunic cu publicul de peste tot...

- Dar în paralel cu asta ai publicat, din '77 și pînă în '95, și șapte volume de poeme scrise în engleză...

- Păi, poet fiind, nu poți scăpa de blestemul Gutenberg, sîntem sub fascinația cărților...

- ...care rămîn, la ele se poate reveni, pe cînd spectacolul e efemer...

- Da, cartea e un obiect concret, se păstrează, dar nici spectacolul nu e efemer, de fapt. Așa cum gîndesc și realizez eu performanța, ea e o comuniune poetică-șamanistă: între poetul-șaman și spectatori se creează o unitate de trăiri, de emoții care rămîn imprimate în mintea oamenilor.

- Dar tu impui înțelesurile și emoțiile tale, le vîri pe gît, pe cînd în re-

lația cu textul scris cititorul poate găsi o multitudine de interpretări. Și apoi, ritmat, jazzificat, gesticulat, modulat - poemul poate părea formidabil și, cînd îl citești, să constăți că e o platitudine...

- Corect, însă vād că n-ai înțeles esența a ceea ce fac eu. Să-ți explic mai clar: de ce avem nevoie acum de suflu la propriu în poezie? Fiindcă emoțiile mute pe care pagina ți le comunică au devenit, din păcate, elitiste, cel puțin în Statele Unite. Oamenii nu prea mai citesc poezie... doar în mediile universitare... Avem o generație nouă complet iliterată și mă doare sufletul să o spun, fiindcă eu chiar trăiesc prin poezie. Vād cum majoritatea tinerilor ignoră, mai rău, refuză cărțile de poeme.

- Și sub forma asta de jazzoetry speră să le deschizi gustul să citească poezie?

- Din păcate, spectacolele mele nu au ca urmare firească dorința oamenilor de a citi textele auzite. Se mulțumesc cu trăirea din timpul petrecut cu mine. Dar, cît de puțin, tot pătrund ei în spațiul poeziei, o descoperă în suflu, în voce și asta le dă o încredere ceva mai mare că, iată, se pot apropia, e un drum accesibil. De ani și ani, poezia era doar pentru profesori, pentru studenții care trebuiau să o citească. Eu am încercat să creez o formă mai pe gustul publicului american și pot să spun că, după 24 de ani de asemenea spectacole la New York, am un public iubitor de poezie. Ba chiar au apărut din rîndul lui oameni care au curajul să scrie ei înșiși poezie, să o recite în fața lumii; dacă poți să-ți închipui, acest microb al recitării s-a răspîndit mai mult decît cititul. Sînt acum în New York o groază de oameni care recită, cu toate că nu prea citesc.

"Balul piratilor pe pămînt" și alte mesaje

- Ce m-a mirat mai tare a fost întoarcerea ta și către poezia militantă, cu mesaj explicit, care nouă ne sună, vorba cuiva, ca dracu'. Să știi că am văzut la show-ul tău destule zîmbete ironice cînd te-ai lansat în vituperatii ecologiste și sociale. Ține asta de "corectitudinea politică" maniacală a țării tale adoptive?

- Nu cred deloc că eu pot fi suspectat de "corectitudine politică" acum. Întotdeauna am avut mici contrapuncte politice în poezia mea.

- Dar cele incluse în recital erau prea manifeste și prea prozaice după gustul nostru.

Poetul

- Poezia *Balul piratilor pe pămînt* la care te referi a fost scrisă acum 10 ani și publicată și în România și în Thailanda. Am ales-o special pentru recitalul de la "Enache" fiindcă am vrut să arăt că nu e nici o rușine să fii poet-cetățean. Dimpotrivă. Nu pot, ca poet, doar să mă joc tot timpul, să fiu orb la realitățile din jur...

- Bun, dar formeii în care îți comunică tu protestul, mesajul, îi lipsea tocmai poezia...

- Ultima oară cînd am fost în România, am apărut la televiziune într-un interviu despre situația antisemitismului în Europa și în SUA și o groază de lume mi-a reproșat, ca și tine acum, corectitudinea politică. E necesar să înțelegem, repet, că poetul, cum spunea Dylan Thomas, trebuie să rămînă și un cetățean. Eu sînt un poet, și sînt și un cetățean. Într-o oră și jumătate de spectacol am apelat trei minute și la partea voastră cetățenească. De fapt, poate că cele trei minute nici nu erau poezie, era doar un mesaj pe care l-am transmis folosind elementul rap, o tehnică de ritm, fiindcă voiam ca, printre poeme, mesajul ăsta să ajungă la voi. De ce, din tot recitalul tu te legi doar de asta?

- Stai, nu mă leg, am fost surprinsă și ți-am cerut să-mi explici. Nu m-au șocat deloc poemele tale sexuale - sînt și la noi poeți, unii foarte buni, care scriu așa ceva - cît cele cîteva minute de militantism în formă revolută, la care chiar nu mă așteptam.

- Face și el parte din spectacol. Nu toată performanța mea e poezie și nu toată poezia mea e spectacol. Mesajele pe care le transmit pornesc și ele din experiențe personale, sînt tot atît de ale mele cît și poemele, mă exprimă. De ce crezi că aceste spectacole cu care colind lumea sînt atît de importante pentru mine, de ce crezi că le fac gratuit, fără să fiu plătit pentru asta? Scopul meu e să aduc un element nou prin vocea mea, un element de suflu în poezie. Eu sînt un *homo ludens* care călătorește, privește lumea și se exprimă prin toată ființa lui.

Statutul social - poet

- Forma aceasta de joc poetic-actoricesc-muzical pe care ai ales-o e o muncă grea, un efort vocal și fizic considerabil.

- E într-adevăr și o muncă, o muncă voluntară care nu-mi aduce nici un cîștig bănesc.

- Și totuși, din ce trăiești?

- Un poet nu are nevoie de prea multe. Eu trăiesc aproape din nimic.

la New York

- Ei, chiar așa? Bănuiesc că trebuie și tu să mănânci, să te îmbraci, să ai o casă... călătorești...

- Să știi că de 24 de ani nu am lucrat o zi pentru nimeni, decât pentru mine. Îmi cîștig un minim necesar scriind despre alți poeți, eseistică pe teme literare, despre suprarealism, despre mișcarea beat... sînt lucruri pe care le știu mult mai bine ca alții și sînt solicitat de reviste.

- Cu puțin timp în urmă a fost în țară Andrei Codrescu și, întrebând dacă în America se poate trăi din poezie, a răspuns că din poezie, nu, dar din scris, da. E și cazul tău?

- Păi eu scriu, cum ți-am spus, tot despre poezie și poeți. Eseistica mea nu are altă temă. Andrei Codrescu se preocupă și de alte domenii, de interes mai larg. Scrie pentru radio, face filme și cîștigă bine. Eu mi-am ales un alt mod de viață, fiindcă pentru mine partea materială contează prea puțin, ceea ce contează e ca 24 de ore din 24 să mă pot ocupa de ceea ce îmi place, adică de poezie. Să fiu independent. Mai sînt poeți de felul ăsta în New York, foarte puțin dar sînt, Ira Cohen, Janine Pommy Vega...

- Și social ce statut ai?

- Păi, sînt un tip sociabil (glumesc). Am statutul de poet. Cronicile la volumele mele mă situează fie în categoria poezilor erotici, fie în descendență suprarealistă. Uite am aici o mapă întreagă cu recenzii și cronici la cărțile mele, unele semnate de critici importanți, altele de poeți cunoscuți. Cred că, pur și simplu, am fost norocos (de obicei nu e bine să spui asta, dar eu chiar cred că am avut noroc). În primul rînd am avut noroc să o înțilnesc pe soția mea, care e un fel de "patron al artei", mă suportă de cînd eram tînr și vîgios, are încredere în ceea ce fac și chiar colaborează la spectacolele mele, după cum ai văzut. Nu foarte mulți artiști recunosc rolul foarte important al soților care-i susțin, îi înțeleg și îi ajută la crearea operei, sacrificîndu-se. Eu, fiind "political correct" recunosc cît îi datorez

soției mele și mai recunosc și importanța vocii feminine în poezia, în arta și în societatea modernă.

București cu pîine și iaurt

- Și în literatura noastră strict contemporană sînt destule "voci feminine" valoroase. Mai urmărești ce se scrie în România?

- Da. Fratele meu, Andrei, îmi trimite reviste literare și aparițiile editoriale cele mai interesante, mă și vizitează cîteodată la New York scriitori români tineri, din ultimele generații, care îmi aduc cărțile lor și ale altora... Citindu-le, îmi întăresc convingerea că România a fost și rămîne un izvor de prospețime poetică nemişcată, din care mă inspir mereu. Dar și mai mult mă inspir venirea în România; uite, ieri m-am plimbat pe străzi vechi, pe la Mătăsari, pe la Armenească, pe Plantelor și am trăit o nostalgie extraordinară, cum n-am mai simțit decât citind proza lui Mircea Eliade, la New York. Ca să folosesc o expresie nesuprarealistă, am avut o tresărire de inimă...

- După un sfert de veac la New York, ai rămas un bucureștean?

- O, da, bucureștenii au o calitate specială pe care, umblînd acum prin oraș, o recunosc tot mai rar. Am impresia că bucureștianismul se dizolvă din cauza aflului de populație, și-mi pare rău. Cei de la revista "Integral", de la "unu", dadaistii și suprarealiștii din generația a doua și a treia - aceia sînt pentru mine bucureșteni. În amintirea lor mi-am și ales "Lăptăria lui Enache" pentru spectacolul meu de poezie și muzică, lor le-am dedicat performanța mea. Și tot în memoria lor, cînd mă aflu la București, mă scol dimineața devreme și mă duc să-mi cumpăr pîine și iaurt.

Interviu de
Adriana Bittel

Așa grăit-a Tzara-thustra

Într-o zi, la miezul nopții,
Tristan îmi vorbea despre
Legile șansei și relativității,
Sistematic, la-ntâmplare,
fără intenție.

E un discurs bolborosit?

Un scris ilizibil?

E dansul vîntătorului de
muște fără muște?

Mă scuzați, domnule
anti-filosof,

Ați pipăit vidul?

Un dans intuitiv cu accidente
coregrafice,

Exaltări, incitări, toate aceste
mutări

Ale inspirației poetice,

Permutarea viselor,

combinarea transelor,

Toate fanteziile neintenționate.

Regula este: Vorbește liber!

Înțelege ce vreau să spun!

Ești anti-piroman

Sau un stingător de foc?

Ești un anti-cap sau anti-nevralgic?

Tulburările onirice devin înregistrări magnetice,

Insomnoterapie sau o viață plină de ironie?

Este pretinsă arta, prietene,

Încălzită de prețuri uriașe.

Numai artiștii dezinteresați pot vorbi cu tine,

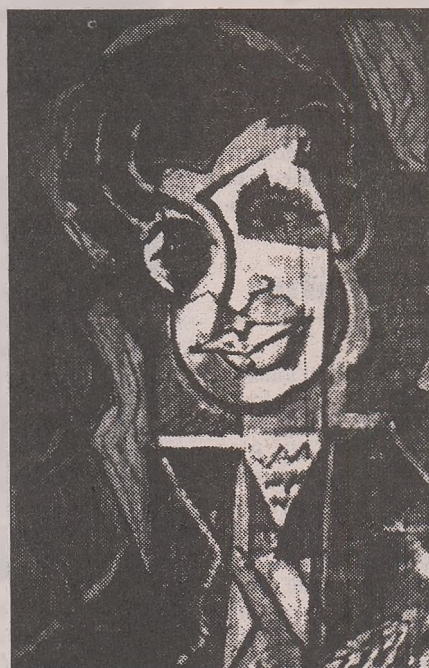
Direct, complet din plictiseală.

Dada e nimicul absolut,

Dada es nada!

Absurdul realității de cimitir.

Așa grăit-a Tzara-thustra!

Tristan Tzara de M.H. Mary, 1924,
fotografiat de Valery Oisteanu

Dada 100

dedicată lui Tristan Tzara

Fantoma totală a Dada

Se trezește ca Tristan Tzara.

El are cheia porții spre Paradisul dadaist,

Un înger e în flăcări și umbrele au culori,

Grădinile terasate din cer înfloresc extatic,

Femeile celebre își protejează lacrimile,

Sunt inflamabile și dansează goale cu ușurință,

În timp ce tu ascuți atent cu ochii tăi căprui,

Văzând totul cu urechile tale.

Dar ce e jos în gaura neagră a singurătății?

Nimeni n-ar trebuie să meargă, fără o călăuză bună,

La curbele tornadelor sîngerînde ale dorințelor

Nu e amuzant să fii un geniu accidental.

Lăsați-i să treacă în Paradisul Dada!

Delicioasele cadavre se împerechează în nori,

Tzara visează destinele noastre,

Iar noi le trăim sub tirania ilogicului.

Sonia Delaunay face dragoste cu paznicul porții,

Valentine Hugo deschide tainele erotismului oniric,

Jacqueline Lamba se dezintegrează într-o mașină de dezbrățare,

Femeile Dada dispar seducător în gaura cheii

Unui vârtej al dorinței,

Marcel Iancu pictează gemeni siamezi cu trei falusuri,

Zeita Sardonica face dragoste scufundată în lapte.

Fără anticipație, pornirile noastre narcisiste

Primesc săgeți de amor care sfidează moartea,

Din arcul lui Tristan Tzara,

Zeul erosului Dada.

(Din cartea "Temporary Immortality"

PASS PRESS N.Y., 1995)

Versiunea în română aparține autorului

SOMETIME IN NEW YORK CITY

WHICH ONE SMOKED POT? ON THE RADIO?

BIZARRE FANTASIES NERVE DAMAGE

BRAIN CELL PUBLIC Surrealism

STOP THE TORTURE OF CHILDREN STOP

Seeking hidden DANCE FREEDOM time to RELAX

The Invisible message LIFE IS VERY SHORT

Stuff as Dreams Are Made On Birds, Beasts And Odditi

FASCINATING out of Control FACES BANANAS

After the Fall Search for the Origins of Water

Their art has minimall handicap

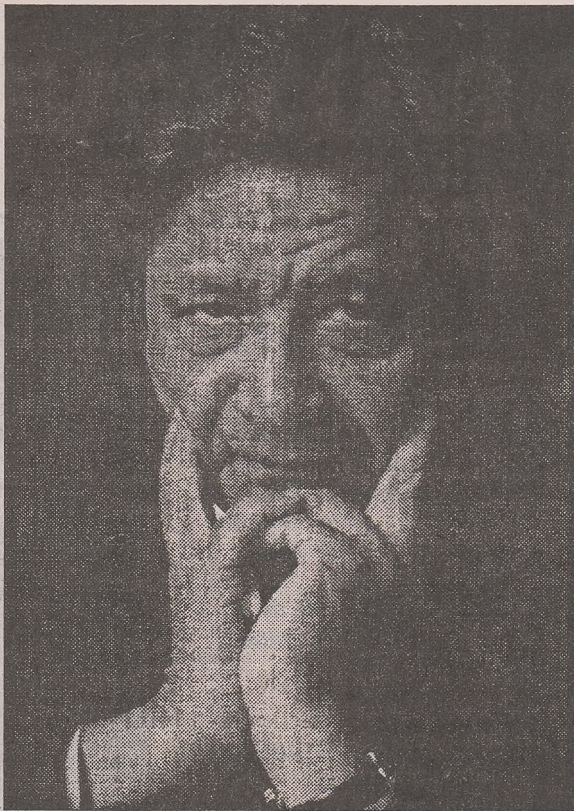
Nume românești

◆ În sumarul numărului 9 al reputatei reviste "Le Messenger Européen" pot fi întâlnite mai multe nume românești. În afară de cel al lui Cioran (un comentariu al lui A. Finkelkraut despre *Trecutul românesc al lui Cioran*, însoțit de un text inedit al autorului *Schimbării la față...*), la secțiunea *La Querelle de la Modernité* participă și Marie-France Ionesco, Gabriel Liiceanu și Toma Pavel.

Și mîine e o zi

◆ Scriitorul american Stuart Kaminsky inventează intrigi polițiste care au drept cadru fie Rusia actuală, patria strămoșilor săi, fie Hollywoodul anilor '30 și '40, unde detectivul particular Toby Peters trăiește diverse aventuri printre personaje care se numesc Errol Flynn, Judy Garland, frații Marx, Bela Lugosi sau chiar Raymond Chandler și William Faulkner. Ultima sa carte, *Și mîine e o zi*, face parte din categoria Hollywood, iar Toby Peters e angajat de Clark Gable în 1943, cîteva luni după moartea soției sale Carole Lombard într-un accident de avion, să rezolve enigma unor scrisori anonime. Kaminsky descrie cu nostalgie atmosfera de epocă, intrigile din lumea starurilor, tragismul ce a marcat existența celebrului actor.

Alt candidat la Nobel

◆ La 63 de ani, și după 22 de cărți scrise mai toate în urma unor călătorii, Vidiadhar Surajprasad Naipaul nu dă nici un semn de oboseală. Născut la Trinidad în sînul unei familii indiene hinduiste, el trăiește în Anglia din 1950 și e considerat de criticii britanici ca unul dintre cei mai mari autori în viață din secolul XX, făcînd parte din micul grup de candidați propuși an de an la Premiul Nobel pentru literatură, cu toate că n-a scris practic nici o carte de ficțiune (11 din cele 22 de cărți au fost

nale. Cîteva titluri mai recente: *La cotul fluviului*, *Enigma sosirii*, *India*, *un milion de revoluții*, *Un drum în lume*). Inventîndu-și propria formă narativă și declarînd că detestă romanul, V.S. Naipaul, respinge și catalogarea formulei sale la "literatură de călătorie". "Eu nu călătoresc pentru a vorbi despre mine ci pentru a privi lumea. Călătoresc pentru a face o anchetă, dar nu sînt un jurnalist. Eu duc cu mine capacitatea de observare și înțelegere, curiozitatea mea de scriitor. Și am talent la povestit."

Teoria jazzului

◆ Wynton Marsalis (în imagine) nu este doar cel mai aclamat trompetist de jazz din noua generație americană. Pe urmele maestrului său, eseistul și romancierul Albert Murray, el a elaborat o teorie personală și iconoclastă a jazzului, în care vede o formă privilegiată de învățare a democrației, și oglinda cea mai fidelă a societății americane, dincolo de clivajele dintre albi și negri. Jazzul - spune el - te învață să respecti individualitatea fiecăruia, chiar dacă nu ești de acord cu el, te învață să conciliezi deosebirile, chiar cînd par incompatibile, te învață să dialoghezi, să faci plăcere celorlalți, să te simți parte dintr-un grup, să-ți dezvolti latura spirituală. Pentru Wynton Marsalis, jazzul nu e o muzică a negrilor, ci o parte con-

stitutivă a culturii americane, are un caracter național.

Patrimoniul oral

◆ Marele scriitor spaniol Juan Goytisolo (cele mai cunoscute romane ale sale: *Peisaj după bătălie*, *Lunga viață a familiei Marx*, *Pașă de vînătoare*, *Regatele destrămate*) s-a născut la Barcelona în 1931. Revoltîndu-se împotriva familiei sale care era franchistă, s-a exilat mai întîi la Paris, apoi s-a stabilit în Maroc, la Marrakech. Ceea ce îi place cel mai mult în acest oraș e piața Djema el-Fna, un loc mirific unde se păstrează tradiția povestitorilor populari, a poezilor ascultați cu evlavie, a saltimbancilor. Juan Goytisolo a propus ca UNESCO să înscrie această piață în patrimoniul oral al umanității, așa cum templele din Angkor figurează pe lista patrimoniului mondial.

Iepurele lui Dumas

◆ De la 6 decembrie 1851 la 6 ianuarie 1854, Alexandre Dumas a trebuit să se refugieze la Bruxelles din cauza unor datorii pe care nu avea cu ce să le plătească. Cei trei ani de exil au fost îndulciți de prezența în capitala belgiană a unor prieteni precum Victor Hugo, editorul Hetzel și domnul de Cherville. Într-o zi, aceștia l-au invitat la o vînătoare, dar Dumas n-a putut să se ducă fiindcă trebuia să termine piesa *Conștiința*. Pentru a-l consola, prietenii i-au povestit la întoarcere o istorie ciudată, aflată de ei în tim-

pul vînătorii, despre blestemul lui Jérôme Palan, un farmacist care își ucide în cursul unei vînători de iepuri dușmanul, iar cadavrul acestuia se transformă într-un iepure uriaș care-l însoțește peste tot. Dumas a preluat subiectul și l-a inclus în 1856 în culegerea sa *O mie și una de fantome*. Povestirea, considerată acum o capodoperă narativă pe patru voci, un asamblaj polifonic prevestind tehnicile narative de peste un secol, a fost reeditată recent sub titlul *Iepurele bunicului meu* la Editions du Bien-Aller.

Întîlnirea ratată

Visconti), schițele pentru decor și costume erau făcute de Piero Tosi.

Catalogul *Proust-Visconti* debutează cu un interviu luat lui Suso Cecchi d'Amico de către Anne Borrel. Cea interviuată a participat, începînd cu 1952, la toate filmele lui Visconti (mai puțin la *Moarte la Veneția* și la *Damnării*). Ea a colaborat de asemenea cu Bolognini, Comencini, Monicelli, Antonioni.

"Fiecare scenariu are povestea lui. Pentru cel după Proust, care era atît de dificil de făcut, Visconti și cu mine ne-am întîlnit de foarte puține ori. Pentru că, în timpul celor 30 de ani și mai bine de muncă în comun, am discutat mereu despre opera acestui autor pe care Visconti îl cunoștea, respecta și iubea pînă într-atît, încît nu suporta traducerea în italiană. Și din cauza aceasta, cu multă dificultate, și cu ajutorul neîntre-

al unui bun traducător, am acceptat teribila sarcină de a scrie direct în franceză prima versiune a scenariului." (p. 14)

La întrebarea dacă acest "ultim film al lui Visconti" este pentru totdeauna un film imposibil, scenarista răspunde: "Cred că da, din păcate. Nu mai există nimeni care să fi cunoscut în profunzime acea lume, și care să fie deci capabil a o reprezenta, cum ar fi făcut-o Visconti care era născut acolo și acolo a crescut, absorbînd un anumit fel de educație și de cultură de care, puțin cîte puțin, s-a îndepărtat, dar pe care a continuat să le iubească, chiar condamnîndu-le."

Giuseppe, duce Visconti di Modrone, și soția sa Carla, părinții lui Luchino Visconti, ar fi putut fi modelele ducelui și ducesei de Guermantes. Foarte frumoși, foarte bogați, foarte mondeni, foarte șlefuiți, și totuși fără o veritabilă cultură. E suficient să vezi portretul pe care Visconti îl face mamei sale prin Silvana Mangano în *Moarte la Veneția* pentru a ști cum ar fi reînviat regizorul acea lume.

Ducele Giuseppe petrecea o parte a anului la Paris, de unde i-a trimis fiului său adolescent și deja pasionat de lectură primul volum din *A la recherche du temps perdu* abia apărut; această lectură îl va pasiona pe tînrul Luchino, pasiune ce îl va însoți toată viața, fiind pentru el o referință continuă." (p. 17)

Filmul s-ar fi putut realiza, dacă costurile mari nu i-ar fi silit pe producători să-i ceară lui Visconti un răgaz pentru a căuta fonduri. Între timp, regizorul a făcut *Ludwig*. Înainte de a termina montajul acestui ultim film, a fost lovit de paralizie. Toate acestea le spune în cunoștință de cauză Suso Cecchi d'Amico în interviul ei.

Visconti avea și distribuția pregătită: Silvana Mangano ar fi fost ducesa de Guermantes, Alain Delon naratorul, Helmut Berger-Morel și Marlon Brando - Charlus, Simone Signoret - Françoise, Edwige Fenech - Madame Verdurin, Greta Garbo - Regina Neapoleului.

Scenariul propriu-zis începe cu sosirea lui Marcel împreună cu Bunica și Françoise la Balbec. După instalarea în camere, începe amețitorul dans al personajelor atît de cunoscute: domnișoara de Stermaria, marchiza de Villeparisis, Robert de Saint-Loup, baronul de Charlus, grupul de tinere fete în floare (cu Albertine și Andrée). Atmosfera proustiană este regăsită imediat. Cît despre Odette, ea apare mai întîi într-o fotografie adusă de Charles Morel, ca apoi să-și facă intrarea în salonul parizian al marchizei de Villeparisis...

Dar e inutil să povestesc scenariul, pentru că întreaga operă proustiană se regăsește în el. Citîndu-l, rămîi cu regretul că filmul nu s-a făcut. Ar fi fost o reușită, ca și *Ghepardul*, care nu a dezamăgit pe nici un cititor al romanului. Suso Cecchi d'Amico avea dreptate cînd afirma că nimeni nu ar putea face filmul așa cum l-ar fi făcut Visconti, chiar dacă ar folosi același scenariu și locurile alese de el pentru filmări.

Publicat pentru prima dată la editura franceză Persona în 1984, acest scenariu este reluat în catalogul "Proust-Visconti" împreună cu "Lanterna magică", scenariul video-casetei ce însoțește catalogul. Catalogul și caseta sînt editate de Societatea Prietenilor lui Marcel Proust și de Institutul Marcel Proust Internațional din Illiers-Combray.

Laura Guțanu

Pagina și ideea

◆ În istoria science-fiction-ului, câteva opere au făcut școală prin excepționala calitate a inovației speculative. Una dintre ele este și *Orașul permutanților* de scriitorul australian Greg Egan. Subiectul, superb anticipat încă din anii '50 de Adolfo Bioy Casares în *Invenția lui Morel*, este crearea artificială a unui univers antropocentric, în care morții bogați au posibilitatea să-și continue viața pe ordinate care le recrează existența din timpul real. Preluând sloganul lui Van Vogt "Nu mai puțin de o idee pe fiecare pagină", Greg Egan își duce cititorul într-o lume ce dă vertij metafizic.

La Caracas

◆ Salvador Garmendia scrie de 35 de ani romane și nuvele care se petrec la Caracas și în împrejurimile lui. Ultimul succes al prozatorului, volumul *Povestiri comice*, demonstrează că la "tristele tropice" se poate și rîde. Evenimentele cele mai banale sînt deturnate de Garmendia spre absurd și fantastic, violența se dizolvă într-o viziune acidă iar nebunia urbană ia forma unui dans pe muche de cuțit, între real și ireal.

„Jaful“

◆ Un polar financiar de bună factură, *Jaful (Rapina)* de Ivan Sant' Ana (Ed. Record, Sao Paulo) este apreciat în mod special în paginile publicației "Veja", care comentează că, deși intriga polițistă e "clasică", buna cunoaștere a corupției din mediile financiare braziliene (speculații cu fondurile de pensii ale întreprinderilor, lovituri hazzardate de Bursă, falsificări de bilanțuri etc.) adaugă o savoare specială cărții, care din pricina asta are un mare succes.

Desen de Ferguson apărut în *Financial Times* - Londra

Scriitori cubanezi în exil

◆ Născut la Havana în 1941, scriitorul cubanez Jesus Díaz a militat, ca adolescent, împotriva dictaturii lui Batista, a studiat în anii '60 filosofia la Universitatea din Havana, iar în 1971, romanul său *Inițialele Pământului* i-a atras ostilitatea autorităților cubaneze. A trebuit să aștepte pînă în 1985 publicarea lui. Cu trei ani în urmă, a ales calea exilului. Opinia sa despre Fidel Castro e tranșantă: "E un

dictator și cred că era așa încă din 1959. Cît timp mai e el acolo, eu nu mă pot întoarce acasă." Și Eduardo Manet - care, după ce a fost prieten cu Fidel și Che Guevarra și a avut funcții oficiale între '60 și '65, s-a lămurit brusc în '68 și a ales ca loc de exil Parisul - e de aceeași părere, dar nu e de acord cu denigrarea țării sale, unde speră să se întoarcă. În imagine Jesus Díaz (stînga) și Eduardo Manet.

Un autor uitat

◆ Charles-Louis Philippe (1874-1909) a avut mare succes în timpul vieții cu volume precum *Patru istorii de iubire săracă*, *Buna Madeleine și sărmana Marie*, *Bubu din Montparnasse*, *Marie Donadieu*, *Croquignole*, admirate de André Gide, Leon-Paul Fargue, Maurice Barrès, Francis James, Valery Larbaud, contesa de Noailles... După moarte însă, asupra sa s-a așternut încetul cu încetul uitarea iar cărțile lui au ajuns rarități bibliofile, ce nu-i mai interesează decît pe colecționari.

Eh, Macarena

◆ Un cîntecel cam stupid e fredonat de cîteva luni în toată lumea (nr. 1 în topuri în Elveția, nr. 2 în Austria și Germania, adorat în patria lui, Spania, și în America Latină, în SUA și Canada.) *Macarena* a bătut și recordurile de vînzare, pînă acum fiind cumpărate milioane de discuri. La început, cei doi cîntăreți care alcătuiesc grupul "Los del Río" botezaseră cîntecul Magdalena, dar i-au schimbat numele cu acela al Fecioarei din Sevilla - Macarena care și-a răsplătit credincioșii cîntăreți cu o avere considerabilă.

„...peripețiile literaturii“

NUMĂRUL 18/vara 1996 al revistei *Lettre internationale* ediția

română păstrează o stratificare a subiectelor cu care aproape ne-am obișnuit. Primele două segmente ale acestui număr sunt acordate unei "Cronici a timpului care trece" și unui subiect fierbinte al sfârșitului de mileniu: războiul interetnic din Bosnia așa cum se vede el acum când agonizează. Dar agonizează cu adevărat războiul din Bosnia sau este numai într-un cinic relache înaintea unor acte încă și mai înfiorătoare? Același lucru se întrebă și realizatorii acestui număr, grupând materialele-comentariu sub titlu "Adio arme?"

Ce înseamnă Bosnia pentru civilizația anilor '90 dacă nu o teribilă palmă pe obrazul ideii de europenism și de democrație? Pentru că războiul întins pe mai bine de trei ani nu ar fi ajuns unde a ajuns dacă nu ar fi fost "sprijinit" și de liderii actuali ai Europei și ai Americii. Singurii care puteau să schimbe ceva atunci când încă mai era timp au preferat să stea cu brațele încruciate și au lăsat populația civilă a unei țări la cheremul unor bande teroriste înarmate și mănate de orgolii personale în numele cărora au ucis fără să clipească femei, copii, bătrâni. Care este reacția de astăzi a acestor nefericiți în fața căștilor albastre venite atât de târziu pentru ei? O găsim în articolul lui Timothy Garton Ash: *Bosnia este viitorul nostru*. - "După trei ani și jumătate, această amărăciune acidă (a locuitorilor Bosniei, n.m. G.Ș.), atât de profundă și de obosită încât cu greu mai răzbate ceva din umorul negru al zilelor de asediu dinainte, se îndreaptă aproape împotriva tuturor. Împotriva a tot ce poartă cască albastră, desigur. Împotriva tuturor vizitatorilor străini fără număr veniți în safariurile lor prin Sarajevo - «Cât îi urăsc pe străini», am auzit pe cineva spunând când am intrat pentru prima oară în Café Herc." Alături de cunoscutul analist american, sub titlul "Adio arme?" mai semnează David Rieff, *Germanii instabilității*, Nicole Janigro, *Bătălia limbilor*, Predrag Matvejevic, *Rana noastră-Sarajevo* și Norman Manea, *Sarajevo - sală de curs*.

"Totuși, caracterul revoluționar al perioadei pe care am trăit-o - și o trăim și azi - depășește cu mult respectivele schimbări din politica mondială, care nu permit cartografiilor să elaboreze hărți cu o valabilitate mai mare de cîteva luni." (Eric Hobsbawm, *Criza civilizației*). Iată un fragment de text care sintetizează foarte bine intențiile redactorilor de la *Lettre...* asupra a ceea ce se dorește a fi primul grupaj de scrieri al revistei: "Cronica timpului care trece". Alături de Eric

durare pentru politicieni, Andrei Lyttelton, *Cruciada anti-Cosa Nostra*.

"Cititul și scrisul" este un set de texte literare (fragmente de biografii, eseuri, poeme, proză etc.) unde s-au vrut trasate "... peripețiile literaturii în acest veac, cu deosebire ale romanului, de când genul și-a pierdut inocența unei povestiri ascultând obediență de dictatul verosimilității pentru a preface în substanță epică monologul interior, dialogul de idei, omagiul și parodia modelelor ilustre sau extraordinarul care înseamnă uneori drumul cel mai scurt spre realul imediat. Adunând scrieri de sau despre Kafka, Thomas Mann, James Joyce, Henry Miller, A.B. Yehoshua, Günter Grass, Pierre Mertens, am urmărit să arătăm că romanul n-are nici o lege și nu crede decât în metamorfoza sa continuă." (*Către cititorii noștri*). Cu adevărat, întâlnim în cele peste patruzeci de pagini dedicate acestor texte opinii de-a dreptul extremiste care prezic sfârșitul iminent al romanului (Jean d'Ormeson, *Sfârșitul literaturii*), dar și păreri care cer o simplă revizuire a atitudinii față de roman (Eugen Simion, *Ce știm și ce nu știm despre romanul de azi*). Atrag atenția tulburătorul fragment de biografie a lui Thomas Mann, în care este descris și momentul morții romancierului (o moarte pusă sub semnul inocenței recăstigate și al ludicului - Klaus Harpprecht, *Thomas Mann - o biografie*), scrisorile Margheritei Yourcenar (*Despre Marcel Proust, dar mai ales despre mine însămi*), proza lui B. Elvin, *Ucenicie* precum și cele trei texte dedicate lui James Joyce (Hermann Broch, *James Joyce și contemporaneitatea*; Felicia Antip, *Să ne jucăm de-a Joyce* și, în virtuoza traducere a aceleiași, un fragment din *Veghea lui Finnegan*).

Sub titlul "Document", *Lettre...* publică *Discursul la Stockholm* al lui Seamus Heaney, iar la "Biblioteca «Lettre internationale»" apar Henry Miller, Augustin Buzura, Franz Kafka și William Trevor. De sub "Comentarii și scrisori" se remarcă *O întâlnire cu Gellu Naum*, de Richard Collins (publicată inițial în *Exquisite Corpse*, nr. 58) dar și Jacek Bochenski, *Scriitorul, un umilit?* Numărul se încheie cu „Correspondențele“ de la Mihail Rilkin și de la Juan Villoro care rotunjesc imaginea finală a ediției române a *Lettre internationale*.

O revistă pe care merită să-ți transpire palmele citind-o!

George Șipoș

Revista revistelor

Un organism plin de președinți

Două cotidiane de mare tiraj au acordat, unul cu sigla de publicitate, celălalt, ADEVĂRUL nr.1924, fără nici o mențiune, câte o pagină întreagă Alianței Naționale pentru România de Măine, pentru Viitorul Poporului Român. Paginile prezentau ca pe un eveniment apariția volumului *Starea națiunii 1918-1996. Concluzii și opțiuni pentru România de mâine, pentru viitorul poporului român*, din care publicau și un amplu extras, sub semnătura prof. univ. dr. Aurelian Bondrea, președintele Fundației România de Măine. Pagina mai conținea un chenar cu lista celor ce s-au aliat pentru a ne pregăti viitorul. Parcurgînd-o, sare în ochi faptul că majoritatea aliaților sînt foști demnitari comuniști: membri în C.C.-P.C.R. și în M.A.N., oameni ce au deținut funcții de conducere în instituțiile ceaușiste, vestiți zelatori ai cultului personalității, protocroniști înversunați etc. Aceste "prestigioase personalități", cum le numește șeful lor de acum, dl Bondrea, și-au construit prestigiul și prin minciună și linguseală deșănțată, știut fiind că ierarhia comunistă nu era una a competenței și că, - nedubitate de oportunism, mari compromisuri, slugărnice, nepotism, - buna pregătire, talentul, valoarea profesională nu erau suficiente pentru a accede la un post de conducere. ♦ Dar iată, ca să ne referim doar la domeniul familial, care sînt scriitorii, artiștii, filosofii și istoricii României de mâine: Hajdu Győző, Iosif Constantin Drăgan, D. R. Popescu, Dinu Săraru, Adrian Păunescu, Ion Dodu Bălan, Mihai Ungheanu, D. Vatamaniuc, Grigore Vieru, Radu Beligan, Vasile Celmare, Vasile Grigore, Ghe. Cazan, Ilie Bădescu, Mihai Golu, Ion Rebedeu, Ioan Scurtu... Colecțiile de ziare și reviste ale *epocii* sînt încă accesibile în biblioteci și nici memoria noastră nu e atât de scurtă încît să nu înțelegem că slujitorii dictaturii paranoice, recompensați cu funcții și privi-

legii, nu se pot consola de pierderea acestora și, sub pretextul pregătirii viitorului *pentru popor* (cu poporul și pentru popor "faceau totul" și în România de ieri), visează la noi titluri și funcții, cele universitare, academice nefiindu-le de ajuns. Dovadă că, în cadrul generoasei Fundații sau în alte "organisme naționale", unele de tot hazul, ei și-au distribuit deja titluri de președinte, primvicepreședinte, secretari generali etc. Iată, de exemplu, Ion Dodu Bălan este "președintele Academiei de Cultură Națională «Dimitrie Gusti» și îl are ca subaltern pe D.R. Popescu - secretar general; Mihai Golu e "președintele Societății Naționale pentru Învățătura Poporului Român" (o societate pentru învățătura de mîntre ar fi fost mai binevenită), o doamnă, prof. univ. dr. Irina Moroiu Zlătescu prezidează Asociația Română pentru Libertate Personală și Demnitate Umană, iar o alta, Minodora Ilie, e președinta unei Fundații de Caritate, Reconciliere și Pace. Prof. univ. dr. Ion Rebedeu (fostul secretar cu propagandă pe Centrul Universitar București) știți ce e acum? Bineînțeles, președinte. Al cui? Al "Consiliului pentru Activitate Culturală și Editorială" din cadrul Fundației România de Măine. Și tot așa. Lipsesc inexplicabil de pe listă Mihai Dulea, Ion Traian Ștefănescu, Eugen Florescu, tovarășii Ispas, Ghiță Florea și alți spălăței, dar nu e timpul pierdut fiindcă, ni se spune în același chenar, lista rămîne deschisă pentru noi adeziuni ale "organismelor societății civile și persoanelor individuale". Sigur că, după afiș publicitate, se vor mai găsi "persoane individuale" dornice să-și schimbe statutul de pensionar cu unul de președinte și să lucreze la viitorul poporului român, așa cum i-au lucrat și trecutul foarte apropiat. Alianța bătrînilor tovarăși și pretini, cu comitetele și comisiile lor "naționale", ar putea fi luată ca o ocupație benignă pentru vîrsta a treia, dacă nu ar exista tulburătoarea întrebare: de ce tocmai ei, ale căror opțiuni în regimul comunist au fost cel puțin duplicitate, se consideră cei mai competenți să analizeze *obiectiv* realitatea, în respectul *adevărului istoric*, și să propună căi de urmat. Au respectat ei adevărul ca demnitari ceaușiști? Au fost, în discursurile pe care le-au ținut la plenarele și conferințele Partidului obiectivi? Există un proverb care spune că "cine a băut va mai bea". O dovadă e chiar limbajul în care sînt redactate "Concluziile și opțiunile" d-lui Bondrea, din care nu lipsesc clișeele ca "susținerea constantă și promovarea cu fermitate a aplicării neabătute", "consolidarea locului și rolului statului în avantajul întregului popor" etc. Tipul de discurs e, normal, același: de președinte, secretar general etc.

Raliul editorilor

O tristă dovadă că nu morala, ci spaima de a nu pierde voturile a împins partidul de guvernământ să-l arunce din barcă pe prefectul de Dolj: el n-a fost destituit pentru păcatele copiilor săi, ci din pricină că n-a izbutit să păstreze județul sub control. Cu alte cuvinte, dacă ar fi reușit să astupe gurile nemulțumiților, Răducănoiu tatăl, indiferent de comportarea copiilor săi, ar fi rămas în continuare prefect. E trist că partidul de guvernământ nu e în stare să accepte că

LA MICROSCOP

Libertatea de a fi turist

RECITESC în memoriile lui Ion Ioanid însemnările lui despre Festivalul Tineretului găzduit de România în anii '50. Prin extraordinare măsuri polițienești, omul de rînd n-a putut lua legătura cu participanții la festival. Într-o perioadă de lipsuri uriașe, invitaților la acest festival nu le-a lipsit nimic, încît mulți dintre ei au plecat din România cu falsa impresie că sistemul comunist nu e chiar atât de negru pe cît îl descriau exilații. Mulți ani după aceea, persoane din Occident care au vizitat România pe vremea lui Ceaușescu erau încîntate că se pot plimba noaptea prin București fără să le dea nimeni în cap, ca în democrațiile de undă veniseră. Persoane care ar fi făcut un război infernal în țara lor dacă li s-ar fi cerut să arate ce au în portbagajul mașinii, îmi spuneau atunci că e foarte bine că miliția își bagă nasul cînd vrea în viața mea particulară din România. Pe atunci aveam impresia că tot omul din Occident e adeptul democrației occidentale. De unde era să știu că admiratorii *ordinii* lui Ceaușescu visau la comunism ca prostii. Comunismul în care aterizau ei, ca străini, îi făcea să se simtă bine pe bani puțini și, mai ales, le dădea un sentiment de neam prost că sînt înțeleși, fără să se întrebe de ce. Lucrurile au mers pînă cînd serviciile în turism au început să funcționeze catastrofal. "La voi se fură!" îmi spuneau amicii sistemului, de parcă eu le-aș fi băgat mîna în buzunar. Cum habar n-aveam cum stau lucrurile cu turiștii străini, nu mă pasiona nemulțumirea lor că se simțeau furati. Azi însă știu că dacă România e ocolită de turiștii străini, asta înseamnă că cerem mult și oferim puțin. Dar din puținul de pe vremea lui Ceaușescu n-a dispărut decît sentimentul turistului străin că el e altfel decît amărîtul autohton. Turistul cu vederi de sînga pe care o vacanță în România îl făcea să se simtă excelent, descoperă acum că banii lui nu mai sînt semnul exclusivității sale de amic occidental al comunismului sau al

României. El se vede la concurență cu românul cu bani, care îl umilește, cu bacșișurile sale și cu lipsa lui de pretenții în materie de confort. În timp ce, în străinătate, turismul e lovit de atentate cu bombe sau de atacuri în forță cu arme de foc, la noi loviturile vin din partea hotelierilor care își bat joc de meseria lor.

Libertatea, îndrăznesc să spun, nu e o afacere pe picior și nici o formă a nebuniei celor care-și închipuie că se pot îmbogăți dintr-un *tun* pe litoral. Ea înseamnă acceptarea ideii că clientul virtual *nu* are bani de cheltuielă, dar că poate fi făcut să-și cheltuiască banii cu duhul blîndeții.

La Atlanta, turistul obișnuit a descoperit că e vulnerabil la atacurile nebunilor care vor să zăpăcească lumea. Iar adepții ideilor totalitare au avut motive să proclame că ei ar fi putut păstra ordinea cu mijloacele lor politice.

Nu e ciudat că după căderea sistemului comunist, în țările democrației s-a înmulțit numărul atentatelor teroriste? Și nu e ciudat că americanii nu mai izbutesc să facă față acestor atacuri?

Malraux afirma cu cîteva decenii în urmă că secolul 21 va fi religios sau nu va fi deloc. Acest mitoman de geniu a fost crezut chiar și atunci cînd s-a știut că nu știe ce vorbește. În nebunia lui Malraux umanității au citit realismul lui De Gaulle și au confundat termenii discuției.

Secolul 21 va fi al democrației sau nu va fi deloc. Neîmcrederea lui Malraux în democrație, ca și sila lui de totalitarism l-au făcut să mitizeze spiritul religios, ca pe o formă ideală a moralei. Dar exacerbaria spiritului religios duce la extremism, nu la armonie. Și singura formă prin care spiritul religios, indiferent de forma sa de manifestare, își acceptă varietatea e democrația, nu fundamentalismul. Cu alte cuvinte, va izbuti democrația să facă față atacurilor totalitare ale terorismului? Nu știu. Dar sper că va face față.

Cristian Teodorescu

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației "România literară" pe adresa Fundația "România literară", București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul 1520.796.1000.89 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

**România
literară**

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 650.62.86; 650.33.69; 659.35.42.
(foto). Fax: 650.33.69. Lun, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9.30-13.
Abonamente: 3 luni - 13.000 lei; 6 luni - 26.000 lei; 1 an - 52.000 lei; ISSN 1220-6318

Tipar: **grupul drago print**
TIPOGRAFIA FED, Calea Rahovei 147,
sector 5 - București; tel: 335.93.18; fax: 311.33.75

24 pag - 1.000 lei
La redacție - 800 lei

Cronicar